ANUL XXVIII
13
(1 195)
Sîmbătă
30 martie
8 pagini
4 lei
1985

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

SALA DE LECTURA

TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU, MARELE CTITOR AL ROMÂNIEI MODERNE A FOST REINVESTIT ÎN FUNCȚIA SUPREMĂ DE PREȘEDINTE AL REPUBLICII

ȚARA ȘI-A REALES EROUL

La cîrma destinului său eroic, țara și-a reales eroul. L-a reinvestit ca pe o supremă garanție a mersului său necontenit înainte, ca pe un suprem omagiu și o supremă recunoștință, cu acea fidelitate și nobilă, înaltă și revoluționară datorie față de cel ce-i cunoaște, îi trăiește și îi intruchipează la cele mai ridicate și mai cutezătoare altitudini toate aspirațiile, frămîntările și idealurile, făcînd din acest act al devotiunii și încrederii sale unul din acele momente de virf, exponențiale, ale celei mai depline și mai limpezi conștiințe de sine. Sub arcul de boltă al celei mai glorioase epoci din istorie, partidul și poporul, națiunea întreagă au făcut legămînt de credință față de prezentul și viitorul socialist, cu unanimitatea unei voințe și a unei hotăriri care vin din adîncul gîndurilor și sentimentelor noastre fundamentale și acoperă, în timp, realități și împliniri de neconfundat. De pe temeiul acestora și odată cu ele calea pe care am străbătut-o și o străbatem se arată epopeică. Drumul e înalt, victorios. De aici, voința neabătută, de aici sentimentele de profundă stimă, de aleasă considerație și vie recunoștință cu care întregul popor a trăit și trăiește momentul reînvestirii tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de Președinte al Republicii Socialiste România.

Hotărînd să propună Marii Adunări Naționale acest înălțător și definitoriu act care este reinvestirea președintelui, Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Plenara Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste au dat de fapt un larg și viu consens dorinței și așteptărilor întregii națiuni.

Strălucite dovezi, strălucite calități de revoluționar și patriot, de gînditor și luptător neînfricat pentru bunăstarea materială și spirituală a poporului, pentru cauza socialismului și păcii în lume, strălucite dovezi de incontestabilă valoare teoretică și practică prin care fundamentarea și înfăptuirea întregii politici de construcție socialistă au cunoscut un proces viu, permanent ascendent, alcătuiesc azi nu numai emblema și gloria acestei epoci, starea și mobilul actualității noastre celei mai largi, filonul propriei noastre contemporaneități, ci, într-o inextricabilă și logică legătură, ele se constituie într-o realitate de spirit a țării și a partidului însuși.

Puterea de eveniment a acestor zile deschide o largă rază de lumină în memoria contemporanilor și, sub un raport al coincidentelor, face ca această primăvară să-și reînnoiască și să-și perpetueze semnele unui puternic simbol. S-au împlinit douăzeci de ani de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales în fruntea partidului și este de ordinul oricărei evidențe că de atunci și pînă acum țara a cunoscut o dezvoltare impetuoasă, fără precedent, în toate domeniile de activitate. **În ce mă privește** — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu, la plenara C.C. al P.C.R. — **ca fiu al poporului meu, ca soldat credincios al partidului, de mai bine de 50 de ani, am făcut totul pentru a servi cauza eliberării sociale și naționale, cauza progresului, democrației și socialismului în România. Iar din momentul în care partidul mi-a încredințat înalta funcție de secretar general, nu am avut odihnă, și zi și noapte — aș putea spune — gîndurile mele au fost cum să slujesc mai bine cauza poporului, a partidului, cum să acționăm încît să înfăptuim în cele mai bune condiții minunatele idealuri ale societății socialiste și comuniste pe pămîntul României.**

Ctitoriile acestei epoci, impactul lor în viața societății, a oamenilor, în modul lor de a gîndi și acționa, marile edificii ale progresului și civilizației care au schimbat radical înfățișarea României mărturisesc în timp o incontestabilă identitate dintre cuvînt și faptă, amplitudinea unei vocații creatoare care a dobîndit dimensiuni nemaiîntîlnite pînă acum. Simbolic, toate aceste ctitorii care alcătuiesc de fapt ansamblul și viabilitatea întregii noastre economii, ale științei și culturii, deschid orizonturi istorice noi, așa cum sînt cele hotărîte de Congresul al XIII-lea al partidului, programele dezvoltării și împlinirii noastre pe mai departe. Dar puterea de simbol a acestor zile are o răsfrîngere și mai înaltă, cuprinsă în însuși actul realegerii președintelui, reînvestirea — sub arcul de boltă al celor douăzeci de ani și sub semnul primăverii — a celui care ne exprimă în cel mai înalt grad și reprezintă garanția fermă a dezvoltării și propășirii noastre ca națiune socialistă. În marea sa profesiune de credință poporul și patria reprezintă totul : **primele gînduri le-am îndreptat și le îndrept spre poporul meu** — spunea — **spre poporul României socialiste, spre poporul român, adevăratul făuritor al istoriei noi, acela care, timp de două milenii, a știut să ducă înainte făclia progresului, să asigure formarea națiunii noastre, triumful socialismului. El constituie viitorul, garanția înaintării noastre spre comunism, a dăinuirii veșnice în rîndul națiunilor lumii !**

La cîrma destinului său eroic, țara și-a reales eroul.

Luceafărul

OPȚIUNEA POPORULUI

Scriu cu bucurie aceste rînduri la puțin timp după ce Marea Adunare Națională, exprimînd voința unanimă a întregului nostru popor, l-a reinvestit pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Președinte al Republicii Socialiste România. Opțiunea parlamentarilor noștri, reuniți în prima sesiune a celei de-a noua legislaturi a forumului suprem al puterii de stat este opțiunea Patriei. A Patriei, ca simbol al celor peste 2000 de ani de lupte și jertfe pe care poporul nostru le-a pus la temelia existenței sale, le-a zidit în chiar ființa Sa ; a Patriei, ca teritoriu inconfundabil al istoriei și limbii române, dintotdeauna și fără de sfîrșit, dar mai ales a Patriei acestor din urmă 20 de ani de strălucită împlinire a idealurilor noastre socialiste. La numai cîteva zile de la sărbătorirea a două decenii de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales în funcția supremă de conducere a Partidului Comunist Român, Patria anului 1985 și-a încredințat din nou viitorul omului care de-a lungul întregii sale vieți a slujit-o cu nemărginită credință și total devotament, cu înflăcărată pasiune revoluționară. Opțiunea deputaților din Marea Adunare Națională își are temeiul în chipul nou, strălucitor al Patriei, în marile ei construcții materiale și spirituale pe care le-a înălțat poporul, cu trudă și sudoare și cu dragoste, pentru ca această parte de lume care se numește România să fie, demnă și liberă, în rînd cu celelalte țări, demne și libere, ale lumii.

Dacă din 1965 pînă astăzi forța industriei românești a crescut de 6 ori, iar a agriculturii de peste două ori, dacă s-au construit Canalul Dunăre — Marea Neagră, Transfăgărășanul, Metroul, Porțile de Fier și alte mari hidrocentrale și termocentrale, dacă tot în această perioadă a început retîpărirea operelor de căpătîi ale culturii române și s-au scris și tipărit cărți care ar face mîndrie oricărei literaturi, toate acestea și multe, multe altele, în care se află încorporat geniul creator al maselor, se datoresc spiritului nou adus în viața Partidului și a Țării de Congresul al IX-lea, strategiei originale, științifică și clarvăzătoare, a conducătorului de mare cutezanță revoluționară, tovarășului Nicolae Ceaușescu, privind edificarea socialismului și înaintarea spre comunism în funcție de specificul și realitățile noastre naționale, de evoluția lumii contemporane.

Am certitudinea că opțiunea Marii Adunări Naționale de a-l realege pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de Președinte al Republicii Socialiste România este opțiunea întregului popor ! A poporului român, care avîndu-l în frunte pe ctitorul României moderne va înfăptui cu siguranță marile obiective stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, dîndu-și sieși și patriei sale garanția împlinirii celor mai nobile aspirații și idealuri — de bunăstare și pace.

Alexandru Brad

„Jur să slujesc cu credință patria, să acționez cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România !"

(din „Jurămîntul președintelui Republicii")

CIVILIZAȚIE ROMÂNEASCĂ

Un eveniment istoric

Patria întreagă trăiește în aceste zile de primăvară bucuria solemnă a unui eveniment cu adevărat istoric : realegerea și reînvestirea tovarășului Nicolae Ceaușescu în suprema funcție de Președinte al Republicii Socialiste România. Iar desfășurarea acestui act de voință națională în chiar anul împlinirii a două decenii de cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu se află la conducerea poporului și a destinului nostru, conferă ceremoniei o strălucire cu totul excepțională. Noi, cu toții, știm prea bine ce înseamnă Președintele pentru țară. Înțelept și rațional, drept și clarvăzător, tovarășul Nicolae Ceaușescu este un adevărat comunist de omenie, un revoluționar cu o inimă cît harta întreagă a țării, o pildă vie pentru poporul nostru, pentru întreaga umanitate progresistă. Practic, tot ce s-a construit mai frumos și mai trainic în anii eroici pe care îndeobște îi numim Epoca Nicolae Ceaușescu poartă sigiliul personalității sale. Creator al unei veritabile strategii științifice de edificare și optimizare, conducătorul nostru fundamentează în istoria multimilenară a României un tip nou de patriotism care înmănunchează toate virtuțile înaintașilor, tradițiile lor de jertfă și ctitorie, aducînd totodată dimensiunile unei viziuni moderne asupra țării și universului, asupra idealurilor etern românești de pace, fericire și libertate. Așa au fost posibile victoriile noastre de seamă, dintre care aș enumera : dezvoltarea armonioasă a tuturor zonelor țării, impodobirea teritoriului cu platforme industriale, viaducte, lăcașuri de învățămînt, știință și cultură cum n-am avut vreodată, întronarea unor principii democratice și profund etice în viața națiunii, fundamentarea unei noi și ferme doctrine militare, conform căreia apărarea patriei este cauză și operă a întregului popor, procesul incandescent de făurire a unui om de tip nou.

Făgașul e bun, sămînța aruncată cîndva s-a dovedit a fi rodnică și iată că dă roade minunate.

M-am gîndit la toate acestea, aidoma celorlalți scriitori ai țării, a tuturor fiilor României libere, unite și independente, ascultîndu-l pe Președinte în momentul măreț al depunerii Jurămîntului. Un asemenea jurămînt, rostit de un asemenea Om, are o încărcătură de adevăruri și emoții care vin din istorie și merg mai departe, în viitorime. În textul sacru rostit de Făurarul marilor noastre împliniri, regăsim cîte ceva din pildele istoriei străbune, din îndîrjirea cu care ne-am apărat ființa națională, limba și hotarele vreme de milenii, din tăria înălțimilor Carpaților și freamătul legendar al Dunării, fiecare cuvînt, fiecare frază vibrează de o infinită dragoste față de patria trecută, prezentă și viitoare, față de frizele Pantheonului național și față de efigia pruncilor pe care îi creștem sub zodia unui mîine mai bun. Un asemenea Jurămînt, rostit de un asemenea Om, înseamnă, în fond, garanția vitală că Idealurile românești vor prinde viață mai departe, că ne vom gospodări palma de Planetă cu și mai multă vrednicie, că vom fi și de acum încolo purtătorii unui stindard de pace spre faldurile căruia popoarele lumii să-și îndrepte privirile cu respect și admirație. Imaginea Președintelui rostind acest jurămînt, cu eșarfa tricoloră petrecîndu-i pieptul, ne va rămîne mult timp întipărită în memorie pentru că ea marchează un spațiu și o epocă, o piatră de hotar către cimpiile de aur ale viitorului. Îl cunoaștem bine pe președintele Nicolae Ceaușescu și știm cu

Corneliu Vadim Tudor

Continuare în pag. a 2-a

ALESUL NAȚIUNII

E Ceaușescu om de omenie
Ce poartă țara-n inima de jar,
E gîndurilor noastre bucurie,
Pădurii — țară, falnicul stejar.

El e ne-nfrînta noastră cutezare,
Prin El privim mereu spre viitor,
Două Decenii au rodit sub soare
Al țării dragi destin înnoitor.

Este tovarăș, prieten și părinte,
Alesul națiunii-n fruntea ei,
O inimă îi arde-n piept fierbinte
Și arderea dă visului temei.

El e înaltul crez ce-n noi dogoare,
Cu El spre comunism ne avîntăm,
Și-n ceasul de măreață sărbătoare
Ani mulți de viață-n pace îi urăm !

Viorel Cozma

O generoasă deschidere spre viitor

Orice istorie care va dori să cuprindă într-o privire de ansamblu literatura românească a acestui secol, dinamica prefacerilor literare, concepțiile privind literatura și chiar accepțiile noțiunii de literatură ca și variabilele subtile ale relației de condiționare reciprocă dintre textul literar și societate va consacra în mod inevitabil un capitol special momentului care secționează chiar la jumătatea sa aritmetică acest secol. Datorită unor împrejurări politice, fragmentarea de care vorbim a determinat însă nu numai o abatere a literaturii naționale de la normele ei organice, dar și o stopare a literaturii adevărate prin vehicularea, impunerea unor norme, concepte, prerogative antiliterare, ca și a unei pretinse literaturi fără o valoare estetică. Intrarea literaturii noastre în cursul ei firesc s-a făcut tot printr-un act politic. Congresul al IX-lea al partidului deține în istoria literaturii române rolul de manifest cultural care certifică în fond revenirea literaturii române nu numai la izvoarele ei firești, la un specific estetic și național inconfundabil, dar postulează — lucru firesc pentru orice literatură vitală — originalitatea creatoare ca dat fundamental al existenței literaturii înseși.

Momentul de reviriment literar care a urmat, a demonstrat mai multe lucruri : în primul rînd că ceea ce afirmau documentele Congresului al IX-lea constituia partea esențială, substanța de fond a unui curent literar autentic, care, deși subteran mai bine de un deceniu și jumătate, funcționase ireproșabil păstrînd intacte cele mai scumpe comori ale culturii române, și, în al doilea rînd, că generația Labiș nu a fost un miracol ci expresia autentică a acestui puternic filon al culturii române raportîndu-se neîntrerupt la izvoarele ei autentice. Dacă anul 1965 reprezintă reînnodarea sensurilor fertile ale tradiției literare cu prezentul culturii, demonstrînd continuitatea literaturii naționale, faptul că literatura mergea pe vechile ei direcții valoroase, el constituie și o generoasă deschidere spre viitor. Originalitatea, fantezia creatoare, diversitatea stilistică inovează esențial cîmpul literaturii. Poezia, romanul, critica, dramaturgia afirmă zone inedite de un excepțional interes artistic. Exuberanța romantică a reîntemeierii și afirmării de noi direcții literare impune nume noi, opere, personalități. Efervescența creatoare și bogăția de idei ale acestei perioade au fost de altfel comparate cu una dintre cele mai fertile epoci literare și anume cu perioada interbelică.

Se mai cuvine să spunem că în aceste două decenii de literatură s-a modificat nu numai accepția conceptului de literatură, dar chiar și

Mirela Roznoveanu

Continuare în pag. a 2-a

CREAȚIE ȘI ANGAJARE

Temele poeziei noastre

Orice discuție despre temele poeziei are toate șansele să eșueze în momentul în care devine dogmatică. O dezbatere liberă de prejudecăți poate fi utilă pentru a constata și inventaria aceste teme, pentru a le observa fluctuațiile în decursul timpului și, eventual, pentru a risca o detașare a acelora care au stăpînit întotdeauna miracolul Poeziei.

O inventariere, oricît de sumară, ar duce la concluzia, destul de surprinzătoare pentru cei care așteaptă numai surprize din partea poeziei, că nimic din ce-i omenesc nu îi este străin Poetului, conștiinței și meșteșugului său. Trebuie amintit (dar oare mai trebuie ?) că și poezia antică exulta bucuriile elementare, că și în poezia medievală existau cîntăreți ai expedițiilor cinegetice și ai jubilației gastronomice, că, odată cu începutul secolului nostru, aerostatul, aeroplanul, gramofonul, locomotiva, automobilul, au început să intre în teritoriile Poeziei cu același firesc (nelipsit de încrîncenări, de obstacolări, de adversități) cu care au pătruns în viața și în conștiința oamenilor. Prezența acestor „elemente" în substanța poeziei s-a conturat pe măsură ce realitatea, „lumea fizică", le îngrămădea, uneori brutal, în conștiința epocii. Din acest punct de vedere, Poezia nu s-a dezmințit premergînd și pregătind asaltul decisiv al „realului",

Traian T. Coșovei

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

UNIVERSITARUL DE ATITUDINE

Fiu de țărani din Gorj, Pompiliu Marcea a căutat în literatură fizionomia universului său de origine. In tentativa de a găsi în Oltenia cimotiile lui Mihail Sadoveanu se lasă intrevăzută și încercarea de revendicare a ethosului sadovenian pentru propriul său mediu formativ. Elev fiind, Pompiliu Marcea a văzut în cartea de școală chipul lui Mihail Sadoveanu și tot atunci prin imprejurimi a descoperit și figura uimitor de asemănătoare cu aceleia a avocatului Bubi Sadoveanu. Coincidența l-a izbit, l-a urmărit și l-a făcut să creadă și s-o și spună că, în ciuda adeziunii declarate a marelui scriitor la linia sa maternă moldovenească, el vine totuși din stirpea gorjeană a neamului său. Desigur, Pompiliu Marcea avea aici un precedent, pe Mihail Ralea, care a vorbit primul despre componenta oltenească a scriitorului, de „spiritul pandur" al povestirilor sadoveniene, dar revendicarea lui Mihail Sadoveanu are rădăcini mai adînci la Pompiliu Marcea căpătînd în scrisul său un caracter **pro domo.** Deși argumentul cu care lucra Pompiliu Marcea era cel al incredibilei asemănări dintre sosia olteană a scriitorului și acesta din urmă, dincolo de argument funcționa, după toate semnele, și un acord afectiv special între literatura sadoveniană și spiritul acestui tînăr cititor gorjean al ei, Mihail Sadoveanu și lumea lui sătească cu țărani blajini, dar dirji la nevoie, așa cum a devenit pînă la urmă și Pompiliu Marcea în viața lui de om al cărților, a fost unul din firele lui călăuzitoare. Chiar dacă a început cu Alexandru Sahia, a cărui cea mai izbutită scriere a fost pentru Pompiliu Marcea **Ploaia din Iunie,** el nu va întîrzia să se adreseze spațiului prozei lui Ion Slavici ori aceleia a lui Mihail Sadoveanu în a căror operă, amplă și longeviv㠀, a găsit suportul moral al activității lui de om de litere, de profesor de literatură română la catedra mai multor universități. Faptul cel mai important al vieții lui intelectuale stă în fidelitatea față de structura originară, în modelarea activității profesorului după tiparele morale ale vieții celor din mijlocul cărora plecase. La maturitate, cînd și-a propus să dezlege misterul obîrșiei lui Mihail Sadoveanu, tot acestei lumi din care a plecat se adresează în scris și de acolo îi vine și prima încuviințare, prima întărire a credinței sale în spiritul gorjean al lui Mihail Sadoveanu.

Ca în cazul oricărui adevărat om de carte evenimentele vieții lui Pompiliu Marcea au fost cărțile. El a scris prima monografie completă, singura cu adevărat de referință, despre **Alexandru Sahia,** acordînd atenție operei și nu adeziunilor și ideilor sale și scoțind la lumină, pentru prima dată după război, o parte ca și necunoscută a activității literare a lui Alexandru Sahia, rămasă pînă acum, din păcate, pe dinafara volumelor lui de proză și publicistică, care repetă sumarele restrictive ale primelor ediții. Pompiliu Marcea ne descoperă un Alexandru Sahia mai contradictoriu, mai complex, autor al unei literaturi care nu intră toată în tiparele **Uzinei vii.** A doua lucrare de anvergură semnată de Pompiliu Marcea a fost cea închinată în 1965 lui Ion Slavici. Era într-un moment în care clasicii ieșeau din sfera controverselor univoce și cînd statura unui scriitor ca Ion Slavici putea fi profilată de cercetător în toată majestatea ei. Pompiliu Marcea își propune să epuizeze tema Slavici străbătînd toate domeniile scrisului acestuia, ducînd pînă la capăt un adevărat act de justiție literară pentru un scriitor contestat sau neglijat de majoritatea criticilor și istoricilor literari români cu excepția lui N. Iorga și G. Călinescu. Abordarea unui scriitor litigios prin operă și biografie arată însă îndeajuns de convingător spiritul profesorului. Defrișarea completă și egală ca tratament produsă de Pompiliu Marcea a fost de altfel preludiul și cadrul realizării singurei ediții importante din opera lui Ion Slavici, ajunsă astăzi la volumul 13. A treia fentativă de mai mari proporții a istoricului literar a fost lucrarea despre **„Convorbiri literare" și spiritul critic** în care năzuința este de a fixa imaginea faimoasei reviste ieșene în seria „spiritului critic" stabilit de G. Ibrăileanu. Cu această carte Pompiliu Marcea descoperă că terenul istoriei literare nu este locul concordiei și că a scrie despre autori și reviste clasice înseamnă de fapt intrarea în dispută. A scrie despre „Convorbiri literare" a însemnat pentru Pompiliu Marcea „botezul focului", adică intrarea acestui blînd și liniștit om de bibliotecă într-o bătălie de idei pe care a acceptat-o și n-a părăsit-o decît o dată cu plecarea lui dintre noi.

De aici înainte istoricul literar va concepe actul său profesional ca pe un act de atitudine și de adeziune pronunțată. Scriitorul către care se îndreaptă acum este Mihail Sadoveanu, de al cărui univers înțelegem retrospectiv că s-a simțit atras genuin, și a cărui lume vrea s-o cunoască și s-o descrie atent. Opera sadoveniană n-a fost însă pentru Pompiliu Marcea pretext de interpretări lejere, de construcții libere, ci act de cunoaștere metodică. Cartea se numește **Lumea operei lui Sadoveanu** și se ocupă, rînd pe rînd, gospodărește de femei, de țărani, de ciobani, de morari, de vînători, de pescari și așa mai departe. Intenția cercetătorului era de a scoate pe scriitor din sfera aproximațiilor și de a oferi un cît mai bun instrument de cunoaștere. În Sadoveanul și opera lui, Pompiliu Marcea găsea o viziune și un spirit fundamental pentru literatura și poporul roman. Din sfera acelorași gesturi de edificare și consolidare a marilor valori naționale face parte și dicționarul de personaje ale operei sadoveniene, unicul de acest fel pentru vreun scriitor român, intitulat, **Umanitatea sadoveniană de la A la Z.** Lucrare care a cerut un devotament de călugăr, dicționarul de personaje pe care Pompiliu Marcea l-a închinat lui Mihail Sadoveanu constituie unul din cele mai importante omagii adresate vreodată marelui scriitor.

Toate aceste cărți care cer răbdare și timp, un spirit de devoțiune special, Pompiliu Marcea le-a întreprins fără a scăpa din vedere că literatura este parte integrantă din viața unei colectivități și că singurul serviciu care i se poate face este de a fi păstrată vie în atenția și conștiința celor pentru care a fost scrisă. Din această pricină profesorul Pompiliu Marcea n-a fost un adept al turnului de fildeș. El nu s-a refugiat între cărți decît pentru a le pune în circulație, n-a făcut un meterez de apărare din zidul bibliotecilor împotriva curentelor străzii, ci a crezut că un cărturar trebuie să asigure tocmai legătura cărților cu oamenii. De aceea soarta scriitorilor și a cărților nu i-a fost indiferentă. Iată ceea ce a făcut din Pompiliu Marcea, dacă nu un polemist, dar în mod sigur un intelectual de atitudine. Așa se face că Pompiliu Marcea a fost prezent în cîteva din cele mai vii schimburi de idei și de replici ale literaturii române din ultimele decenii. La **Luceafărul,** al cărui colaborator vechi și nou a fost, Pompiliu Marcea s-a angajat alături de Alexandru Piru în pledoaria pentru reeditarea istoriei literare călinesciene argumentînd convingător împotriva unor inerții și prejudecăți agresive. Tot el a fost prezent în prelungita dezbatere despre **Protocronism și sincronism** în care s-a pledat pentru zestrea ignorată a literaturii române.

Profesorul Pompiliu Marcea a fost un om de for, adică un cărturar al dezbaterii publice, care nu a căutat efecte ușoare și succese facile, ci s-a angajat pe teme și direcții cardinale ale literaturii române. Cîteva din cele mai interesante contribuții critice ale lui privesc romanul românesc contemporan în numele căruia nu s-a sfiit, cînd a fost cazul, să se angajeze în polemici semnificative.

În peisajul criticii și istoriei noastre literare, Pompiliu Marcea își precizase locul privilegiat al universitarului de atitudine care ocolește controversa minoră în favoarea marilor probleme culturale și literare ale zilei.

Mulți vorbesc despre „lecția clasicilor", despre „conștiința artistică și politică exemplară" a scriitorului, dar prea puțini le respectă în practică. Pompiliu Marcea respecta însă lecția clasicilor. De aceea, la batjocorirea sistematică a valorilor literaturii române din partea unor deștărați, Pompiliu Marcea a răspuns conștient de îndreptățirea valorilor pe care le apăra. Acest profesor de universitate care nu ținea să se distingă în nici un fel prin conduita sa zilnică, acest „om la locul lui" care respingea parada, a fost printre noi unul dintre cei care a înțeles cel mai bine „lecția clasicilor" încercînd s-o trăiască.

Unul din articolele sale în ultimii ani se numește elocvent. **Apărarea valorilor clasice (1980)** și conține, după o retrospectivă de istorie literară, următoarele rînduri : **„Mereu a fost nevoie, prin urmare, de bătălii literare. Factorii retardatari sînt inevitabili și ofensivi, trebuie depusă multă energie pentru restabilirea adevărului".** Trebuie redus timpul de recunoaștere, de receptare și asimilare a marilor valori. Profesorului care simte nevoia să iasă în for îi displac „profanatorii de morminte" și atunci cînd de pildă iconoclastia se îndreaptă către G. Călinescu el intervine polemic împotriva reapariției vechilor reflexe dogmatice.

Spuneam că evenimentele vieții unui cercetător sînt cărțile. Tipărirea publicisticii eminesciene, **Opere vol. IX,** a întrunit întreaga adeziune a profesorului Pompiliu Marcea care găsea în paginile marelui poet o imagine de scriitor exemplar : **„Faptul că opera eminesciană se hrănește din substanța adîncă a vremii pe care a trăit-o ca participant la marile ei idealuri și evenimente este pilduitor și cunoscîndu-l bine, nici nu putem să ni-l închipuim în postura expectativei, a indiferenței arogante, a retragerii la partea sedentară, a recluziunii sterile în turnul de fildeș sau în cafeneaua cirtitoare dar ineficientă".** „Lecția clasicilor" se întrupează pentru Pompiliu Marcea cel mai grăitor în opera lui Mihai Eminescu, drept care profesorul a ținut să reacționeze la recrudescența unor vechi acuzații aduse din nou poetului. „Botezul focului" trecuse de mult. Pompiliu Marcea aflîndu-se în ultimii ani ai vieții lui angajat, în modul cel mai cinstit și mai puțin ostentativ, într-o bătălie de onoare, bătălia valorilor literaturii române. Acest angajament conferă vieții acestui cărturar discret, fără orgolii inutile, o distincție care îndeamnă la respect. Pentru că evenimentele vieții unui cărturar sînt cărțile, amintim că Pompiliu Marcea a scris și un roman, care desigur trebuie tipărit, un roman inspirat inevitabil din viața cărturarului ieșit în for. Fundamentală pentru Pompiliu Marcea rămîne imaginea copilului care se duce să descopere că Bubi Sadoveanu gorjeanul seamănă cu scriitorul din carte pentru ca mai tîrziu la maturitate, fostul copil să caute a se identifica el însuși cu lumea sadoveniană, cu unul din personajele acestuia, blajine în aparențe, dar decise și intratabile atunci cînd i se iau icoanele din cui.

M. Ungheanu

LAURENȚIU CÂRSTEAN: «Peisaje»

Într-un moment, pe care l-aș numi de „inflație a poeticului", caracterizat, printre altele, prin aceea că meșteșugul și informația în domeniu se substituie adesea talentului făcînd dificilă discernerea valorii (mai cu seamă cînd moda intervine și ea în calcul) întîlnirea cu sunetul poeziei autentice — îmi cer scuze spiritelor blazate — emoționează. Acesta este cazul lui Laurențiu Cârstean, poet adevărat, fără cotă prea mare la critică (nu este, îmi place să cred, o consecință) aflat acum la al doilea volum al său, intitulat neutru, „Peisaje" (Editura Cartea Românească, 1985). Nu este vorba, cum s-ar putea înțelege din titlu, de o culegere de pasteluri, descripții după natură, ci de introspecții, de o dezvăluire prudentă a peisajului lăuntric răvășit de maladia singurătății. Prudența nu reprezintă atît o atitudine existențială, primordială, cît un efect al tehnicii poetice, mizînd total pe sugestie. Nu o radiografie a singurătății și a absenței, în lumina puternică a adevărului, ci o aproximare sugestivă în clarobscur, cînd sentimentelor li se pune surdina aluziei, iar sensurile sînt suspendate lăsînd imaginația cititorului, intrată în rezonanță afectivă, să completeze desenul : „această orgă a mîinilor / albind / însăși lumina decupată-n ele / alcătuirea zilelor cuprinsul / din nemișcarea lumii paralele // acest ținut de harfe / delirînd / ca arborii prea singuri / deodată / pe cînd pădurea-ntreagă / e-un colind / (colinda nerostită vreodată) // această spaimă-a stelelor / zidite / asemeni unui punct / în umbra sa absentă / acest cuvînt / (pe care nu-l mai știu) / pierdut de mult pe-o mare violentă" (pe cînd pădurea). Deși împărțit, formal, în patru cicluri **(Amintiri din pustiul de aur, Martor la trecerea zilei, Pînă la ultima lui respirație, Peisaj cu voci)** volumul cuprinde, de fapt, același cintec trist, reluat, cu intensități diferite, într-o gamă fin nuanțată de tonalități. Singurătatea, ca stare de suflet, confiscă eul liric și creează un dezechilibru blînd acceptat, care are însă ca efect, în profunzime, încercarea, eșuată, de decupare a propriei identități, pentru a o opune, într-o posibilă relație de echivalență, ca pe singura certitudine, ostilității inconjurătoare. Pe acest joc, între certitudine și incertitudine este construită majoritatea peisajelor din carte. Ca într-un nou mit al lui Manole, ceea ce reușește să recupereze memoria în ceasurile de visare melancolică sau de coșmar, se năruie aproape simultan sub presiunea disolutivei conștiințe disociative : podul de pe care n-am / încetat nici o clipă / să-mi ridic privirea / se prăbușea tot mai mult / și întreaga mea disperare — / (știu —) nu l-ar fi ținut mai mult / în aer / decît aș fi avut eu nevoie / de respirația mea / și toate măsurile de prevedere / învățate încă demult / din vremea cînd podul / nu era decît un simplu / pod / tot aerul / pus la dispoziție / printr-o grijă batjocoritoare de / foarte micul funcționar / tracasat el însuși / de foarte desele cereri / pentru repunerea în circulație / a podului / tot aerul — / recunosc — / nu mai avea nici un sens. // privirea mea / respirația mea / chiar ele se prăbușeau // o scufundare fără egal" (podul). Destrămarea, incongruența, prăbușirea, scufundarea sînt figuri ale disoluției care populează peisajul tematist al „Peisajelor" lui Laurențiu Cârstean și apropie poezia sa, din acest punct de vedere, ca și din acela al limbajului „eliptic" de poezia lui Virgil Mazilescu. Așa cum apropieri se pot face cu universul bacovian, elementele subminatoare fiind însă, aici, altele, dar viziunea rămînind asemănătoare. Poetul reușește cele mai bune lucruri, atunci cînd rămîne în spațiul aluziei, al sugestiei. Se configurează astfel o retorică a aspirației, la granița, netrecută deliberat, a numirii obiectelor, adică a instaurării lumii prin cuvînt. Expresia se menține în regim dubitativ, ca semn al incertitudinii reperelor „dacă am tot aminat să privesc ultima clipă / și pentru că tot nu se vedea / recunosc, / acel belșug de odihnă / îndepărtînd ca pe o fragedă mingiiere / perdeaua / (nu cu o vorbire iscusită / nu delirînd // fără să caut la fața oamenilor / am știut :/ cu atît mai bine este să pleci / și privind / necunoscuta ta copilărie / cu atît mai bine este) să strigi / fără spaimă.. / și tot am aminat / acest meșteșug / dacă-ntr-adins / capătul ghilotinei n-a fost / îndestul șlefuit / dacă numai imaginația / mea..." (martorul întîi). Cînd poetul renunță la strategia aluzivă, încercînd efectele limbajului direct, deliberat prozaic, poezia pierde din tensiune. Ca acest poem, în care doar metafora finală este de reținut: „încotro rătăcește acum riul / pe care odinioară pașii mei / îl însoțeau spre acea unică / țară de basm // (dimineața în zori / alergînd prin roua dumnezeiască / cringuri de păsări / însoțeau acest drum // o nesfîrșită copilărie / sfeșnice calde / luminînd sub acoperișuri de taină (nesfîrșită copilărie). Dar aceste scăderi sînt rare în volumul lui Laurențiu Cârstean, poezia sa reușind, de regulă, un echilibru superb al imagisticii, pe muchia subțire dintre revelare și denudare. Un tragism reținut, supravegheat de o delicatețe structurală, înfioară versul. Poemele, repet pro-memoria, emoționează. Nu numai atît însă. Ele produc, fără ostentație agresivă, starea meditativă. Este puțin ? Este mult ? Cred că Laurențiu Cârtean este un poet profund, de care critica va trebui, din onestitate, să țină de acum înainte — de la apariția „Peisajelor" — seama.

Valentin F. Mihăescu

VIAȚA CĂRȚILOR

PROZA EXPERIMENT MODERN

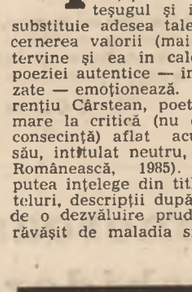

În 1980, Ion Jurca Rovina publica „Noua promisiune" un interesant roman despre țărani descriind strămutarea unor familii de mineri din Munții Metaliferi undeva spre sud, la cîmpie. Oamenii mergeau după pămînt (acțiunea se petrece după seceta din 1946), lăsau muntele cu apele, pădurile, minele și istoria lui — plecau din „scorbura satului lor", cum se exprimă o bătrînă care-i însoțește — pentru întinderile seci, bătute de soare, dar grele de rod ale cîmpiei, pentru o altă istorie pe care o înțelegeau cu greu : autorul urmărea insistent mutațiile socio-culturale intervenite în mica lor comunitate. Motivul era, evident, cel din „Îngerul a strigat" — iar Ion Jurca Rovina punea în locul freamătului luxuriant al frazei lui Fănuș Neagu frunzișul la fel de bogat al vorbei populare culese harnic din Ardeal și Banat. Tînărul autor (Ion Jurca Rovina se afla la cea de-a doua carte a sa, după romanul „Fericiți cînd renaștem", Ed. Facla, 1976) găsise în aglomerarea expresiei populare o formulă stilistică de echilibru față de faptele multe și repezi ale acelor strămutați — dînd dovadă de o cunoaștere nativă a limbii și obiceiurilor locului.

Cel de-al treilea roman al său, „Scoica de aur", *) amintește de Fănuș Neagu numai prin titlu, autorul abandonînd proiectele anterioare. Caracterul experimentalist iese mai pregnant în evidență. Ion Jurca Rovina minuind cu pricepere tehnica trecerii de la persoana naratorului către cele din narațiune ori aceea a împletirii timpurilor verbale.

„Scoica de aur" este un roman despre tineri, despre devenire. Marcu, personajul principal, primește o scrisoare anonimă de ajutor și, bănuind că vine din partea unui prieten, își caută grupul de prieteni din tinerețe. El pleacă din capitală în „orașul de pe Phlu", unde și-a lăsat majoritatea prietenilor, și începe investigațiile pe fundalul amintirii despre fiecare în parte. Grupul s-a sudat în timpul unei excursii pe munți, nu fără peripeții, care marchează devenirea ulterioară a fiecărui membru în parte : acolo Iustin, cîntăreț la ghitară (devenit acum un anost profesor de muzică) a încercat să se sinucidă pentru că partenera lui, Paulina, l-a preferat pe Valentin — cu care se va mărita. Scrisoarea de acum este și un pretext de reîntîlnire, dar în final mesajul ei se va dovedi adevărat și tragic : fusese trimisă, înaintea morții, de către Valentin. Romanul este și o evocare a tînărului dispărut, o obsedantă „aripă" a sorții, a amintirii, a prevestirii, insoțind narațiunea, ritmînd ca un refren de cor tragic momentele ei. În final, într-o solidaritate impresionantă, prietenii merg la Paulina refăcînd, ca într-un ritual, drumurile fostului ei soț, căutîndu-l precum il căutaseră atunci, de mult, pe Iustin care se aruncase în prăpăstiile Făgărașilor. Oglinda nu funcționează : în locul omului viu găsesc, cu toții, numai amintirea. Aceasta fiind simetria centrală a romanului (neurmărită cu insistență), din ea se desprind altele : întreaga construcție este armonios concepută avînd un anumit echilibru tradițional ce se află într-o oarecare contradicție cu această tehnicizată narațiune experimentalistă pe care autorul este dornic s-o scoată în evidență. În fond, ne aflăm, cred, în fața unui talent autentic riscind să se înnăbușe în formule de comunicare — pe care le stăpînește totuși foarte bine. Acest paradox fusese spart în „Noua promisiune", romanul anterior al lui Ion Jurca Rovina, care uza de un repertoriu de formule novatoare la fel de larg — dar păstra în structură prospețimea unei lumi adînci, autentice. Încercînd spargerea paradoxului a doua oară, din altă direcție, autorul se apropie, prin „Scoica de aur", mai mult de zona teatrului (vezi și cultivarea cu insistență a dialogului, și piesa de teatru comentată în roman) — problematica incitantă a cărții putînd fi valorificată scenic.

Nicolae Georgescu

*) **Ion Jurca Rovina : „Scoica de aur", Editura „Facla", 1984.**

Un eveniment istoric

Urmare din pag. 1

toții că fiecare literă a jurămîntului său se va metamorfoza nu peste multă vreme în noi și îndrăznețe proiecte, în cîtadele ale industriei și sisteme de irigații vaste, în mari ansambluri de locuințe și spații verzi, în grădinițe pentru cei mici și terenuri de sport, în universități și termocentrale, în opere fundamentale ale civilizației patriei. Și dacă ne gîndim că pe parcursul acestui nou mandat vor căpăta contur Centrul politico-administrativ al Bucureștilor, revivificarea Dîmboviței și transformarea ei într-o zonă de agrement precum și cea de a doua dimensiune a Canalului Dunăre-Marea Neagră, aflate toate în curs de execuție, încă ar fi deajuns. Pentru că tot ce a făgăduit Președintele, întotdeauna, a prins viață întocmai.

Nutrim convingerea că realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, în cea dintîi sesiune a celei de a IX-a legislaturi, va însemna și pentru spiritualitate o importantă opțiune prin continuarea fenomenului de valorificare superioară a moștenirii lăsate de înaintași, prin stimularea unor creații noi, durabile, izvorîte din viața poporului și închinate poporului. Astfel, în conformitate cu vrerea obștii naționale, subscriem și noi la acest vot istoric, dorindu-i din inimă Părintelui Patriei tot mai mari victorii, putere de muncă și fericire în nobila misiune încredințată de partid și popor.

BREVIAR

■ **ULTIMUL INTERVIU** acordat de mult regretatul și exceptionalul prozator Sorin Titel a văzut lumina tiparului în revista „Flacăra" din 22 martie a.c. Acest text de o stranie luciditate și seninătate afectiv-intelectuală reprezintă, fără îndoială, autenticul testament literar al scriitorului. Este constatarea de o inconsolabilă tristețe pe care lectura tulburătorului interviu o impune necondiționat. Se dovedește încă o dată că în cazul artistului autentic adevărata posteritate critică a operei și destinului său se întemeiază pe proprile-i mărturisiri și aprecieri.

■ **REALIZARE DE REFERINȚĂ ÎN VALORIFICAREA MOȘTENIRII CULTURALE,** se intitulează extrem de instructivul dialog pe care Tia Șerbănescu îl poartă cu Petru Creția în legătură cu monumentala ediție academică Eminescu în paginile ziarului România liberă din 23 martie a.c. adevărată discuție de lucru, textul evidențiază o sumă întreagă de aspecte în totul edificatoare desprinse din complexul, complicatul și dificilul travaliu ce stă la baza monumentalei inițiative editoriale. Pe de altă parte, datele cu privire la structura următoarelor tomuri (ultimul va fi al XX-lea !) și la calendarul apariției lor nu sînt mai puțin demne de interes. Fără a trece cu vederea inițiative similare vizînd editarea tezaurului eminescian aparținînd unor prestigioși eminescologi, precum D. Murărașu, Aurelia Rusu sau Marin Bucur (pe care, Tia Șerbănescu pare a-i ignora) ne exprimăm și acum satisfacția de a afla că memorabila acțiune se află în continuare sub cele mai favorabile auspicii.

Cronicar

«Revista Română» nr. 2/1985

● Ca întotdeuna, interesanta „Revista Română" (publicație destinată difuzării culturii românești în străinătate) cuprinde un tablou cuprinzător al direcțiilor estetice românești de azi. Și numărul 2/1985 desfășoară o astfel de imagine, concentrată acum pe ideea sintezei asupra muzicii românești contemporane. Spre a înfățișa viața muzicală românească, sînt convocați trei muzicologi, din generații diferite (Edgar Elian, Viorel Cosma și tînăra Laura Mihali) care studiază „evoluția tinerelor talente", înnoirea Operei și „noul val" în muzica românească. Sînt studii solide, aparținătoare de cercetători care cunosc bine fenomenul și dovedesc însușirea de a vedea obiectul în evoluția lui istorică.

O secțiune consistentă a revistei e dedicată centenarului „Mateiu I. Caragiale", din a cărui operă se traduc cîteva „Pajere" și un fragment din „Craii de Curte Veche". „Echivalențele" poetice îi aparțin lui Romulus Vulpescu, traducătorul atît de ingenios al liricii mateiene. O prezentare bibliografică (semnată de Nicolae I. Nicolae) și eseul despre „Craii sub pecetea tainei" (de V.F. Mihăescu, pe ideea balcanismului și a crepusculartății) fixează această sărbătoare mateiană în contemporaneitate. Extrase din exegeza dedicată lui Mateiu I. Caragiale (Perpessicius, Tudor Vianu, Ovidiu Cotruș, Alexandru George, comentatori avizați) dau și sentimentul unei continuități critice exercitate asupra autorului (ar fi fost, poate, necesare și fragmene din eseurile pe tema aceasta ale lui G. Călinescu și Al. Oprea).

„Revista Română" este și o publicație a actualității ; ca atare, ea reia o intervenție polemică (semnată de Dinu C. Giurescu și Al. Gh. Savu) destinată corectării unor „atitudini elogioase față de un trecut respins de istorie", așa cum reieșeau din revista „Kritika". Dialoguri (cu traducătoarea poloneză Danuta Bienkowska și cu Christian Jeunese), recenzii (semnate, printre alții, de Al. Zub și Gh. Popescu-Vilcea) completează sumarul acestui număr, care se deschide cu două contribuții eseistice (semnate de Traian Podgoreanu și Zsolt Galfalvi) dedicate artelor și societății.

A.S.

Sărbătoarea literelor

Luna Martie a anului 1985 se înscrie cu majuscule de aur în Cartea Culturii Patriei noastre, drept o izbăvitoare și mult așteptată revelație publicistică și editorială a literelor românești, consemnată prin apariția celei mai vechi colecții de literatură de la noi, nu mai puțin remarcabilă și pe plan mondial, intitulată semnificativ pentru misiunea ei popularizatoare : „Biblioteca pentru toți". Urnită, la începuturile sale, prin inițiativa marilor scriitori I. L. Caragiale, Barbu Delavrancea și Alexandru Vlahuță, ea și-a găsit un editor inimos în librarul Carol Müller și mai apoi în L. Alcalay și Socec, realizîndu-se tiraje de milioane de exemplare, nesperate cîndva.

Redacția colecției, îndrumată inițial de tînărul folclorist și traducător Dumitru Stănescu (1866—1899), și-a amplificat prestigiul și popularitatea sub direcția scriitorului V. Demetrius, care a îmbogățit permanent bibliografia tipărită, reeditînd și texte epuizate sau distruse în timpul primului război mondial, ajungîndu-se, după 54 ani, la 1576 de numere apărute, într-un tiraj total ce depășește 26 milioane exemplare !

Între 1950—1959, **Biblioteca pentru toți** este reluată de către E.S.P.L.A. care adaogă, timp de 10 ani, alte 270 de volume, în circa 7 milioane de exemplare, sub conducerea scriitorilor Ion Bănuță, Mihai Șora, Tiberiu Avramescu și Ion Acsan. Din 9 ianuarie 1960, începe să apară o serie nouă numerotată, mai întîi la Editura pentru literatură (pînă-n 1969) iar apoi la Editura Minerva, continuată conform unui plan judicios de perspectivă, întocmit în baza unor consultații competente și urmărind etalarea unui tablou sinoptic al literaturilor mondiale și reprezentanților celor mai de frunte. Ba încă, din 1966 se inițiază și apariția unei subserii de „cultură generală" cuprinzînd, pe lîngă beletristică, monografii și biografii celebre, sinteze istorice, jurnale de călătorii și opere filosofice fundamentale.

Un sondaj statistic sumar asupra seriei acesteia noi din „Biblioteca pentru toți", timp de 25 ani de la recordare, este de-a dreptul impresionant : 362 de volume-numere, cuprinzînd 150 de scriitori și 20 antologii tematice din literatura română, 200 volume cu 86 autori și patru antologii din literatura franceză, 114 volume cu 49 autori și 3 antologii din engleză, 76 volume cu 32 autori și 3 antologii din literatura rusă și sovietică, 80 de volume din literatura germană, 66 volume din literatura țărilor socialiste, precum și alte numeroase volume din literaturile mai puțin cunoscute nouă (africane, arabe, finlandeză, elvețiană, canadiană, turcă, provensală, belgiană etc.).

Menționînd, lîngă toate acele opere publicate și prefețele cu tabelele cronologice și aparatajul adecvat, însumînd aproximativ 18 000 de pagini, ne putem închipui aportul grandios al acestei veritabile istorii a literaturilor universale și îndeosebi a celei române, înmagazinate în meningea volantă a „Bibliotecii pentru toți".

Sub direcția criticilor Aurel Martin și Teodor Vârgolici, editura „Minerva" continuă și propășește tradiția popularizării literelor românești, avînd în poetul Nicolae Teică — șeful colecției B.P.T. — și în scriitoarea Elena Murgu pe cei mai vechi redactori și susținători ai colecției în seria nouă.

Se adeverește astfel și rodesc speranțele și idealurile culturale întrevăzute, încă din 1986, de către Al. Vlahuță de „a da publicului pe un preț foarte mic — 30 de bani volumul — o bună alegere de produceri literare, originale dar și străine", la această premiză economică raliindu-se și iluminanta lui previziune : „asigură cititori scriitorilor de azi și prepară scriitori pentru cititorii de mîine".

Nonagenară, azi, Biblioteca pentru toți va fi centenară în pragul celui de al treilea mileniu și-i privim cu optimism evoluția, dacă, din 1895 și pînă acum ea însumează impresionanta cifră de 120 000 000 exemplare !

Consacrată, astfel, drept o autentică Universitate populară prin masiva ei difuzare, abordabilă tuturor, ca preț modest și tiraj abundent, această minunată colecție s-a impus intimității fiecărui om de cultură român, ca o prisacă arghezian㠀.

Structurîndu-i-se filă de filă, volum de volum, copilul vede, odată cu creșterea lui firească, ridicîndu-se un munte de cărți, pe care va fi chemat să le exploreze sîrguincios, ca elev, student și mai apoi savant ori cosmonaut.

Pentrucă foșnetul diafan al filelor de carte, răsfoite sub lampa de seară, răsfrînge sunetul vrăjit al unor meninge umane, păstrătoare de cutezătoare gîndiri. Senectutea copilărească de azi mi-o confrunt, datorită lor, cu copilăria mea pretimpuriu maturizată, în permanentă aviditate de spirituale aventuri.

Imaginea metaforizată a B.T.T.-ului se poate reprezenta printr-un gigantesc Forum populat de copii și columbe.

Biblioteca fiecăruia, cu hulubarul ei intim, miniaturizează monumentalul, comentînd Timp și Spațiu la dimensiunile necesității și fascinației particulare, într-un climat aerat al estetismului și rațiunii, exersînd rafinamentul culorilor și proporțiilor. Micul Edificiu respectă mimesisul marilor aspirații umane, în spiritul progresist și tradițional totodată etalîndu-și coperțile întraripate sub egida Culturii. În zodia zborurilor cosmice cartea populară își păstrează gratia și prospețimea primului impuls, similar răsfoirii unor aripi de flutur.

Abecedarul mirific deschide seria enciclopediilor, cărțile de literatură și artă se așează-n rafturi cu verticalitatea înțeliță a tuburilor de orgă : imagini și sonuri din muzica sferelor pilpîie în căminul familial, iluminînd Intimul Templu al fiecăruia, celebrînd modele uraniene.

Sărbătorind astăzi cei 90 de ani de la apariția editorială a mirificei colecții „Biblioteca pentru toți", olaltă cu cei 25 de ani de la racordarea ei la noua și exuberanta serie, mă simt fericit, în pragul celor 60 de ani ai mei, odată cu apariția volumului meu antologic de poeme : „Turmele Soarelui" în această colecție, că pot sărbători colosalul edificiu, adăugînd celebrarea și modestul meu omagiu.

Tudor George

O generoasă deschidere spre viitor

Urmare din pag. 1

scriitorul și publicul căruia îi este destinată literatura. Literatura modernă românească (termen prin care distingem de obicei noutatea prezentului de tradiție sau orizontul clasic al literaturii) în urma experiențelor creatoare care au traversat-o s-a îmbogățit devenind mai cuprinzătoare. Ea și-a adjudecat reportajul, documentarul, politicul. Conștiință tot mai teoretică, scriitorul la rîndul său a trecut tot mai decis spre ideea literaturii elaborate cîștigînd nu numai o autoritate de teoretician, ci și de expert în elaborarea unei literaturi ce corespunde așteptărilor publicului cititor. Iar cititorul, nu în ultimul rînd, a devenit poate cel mai instruit din cîți a cunoscut pînă astăzi cultura românească. La tot acest proces, istoria, critica, eseistica literară și-au adus o contribuție remarcabilă sprijinind direcțiile fertile de dezvoltare ale literaturii naționale, afirmarea valorilor, căile de inovare literară, restituirea valorilor patrimoniului național.

Două decenii din viața unei literaturi nu înseamnă nici puțin și nici mult. Aceste decenii însă comunică în tabloul de ansamblu al istoriei literaturii române un lucru extrem de important, am spune crucial, și anume că literatura autentică este mai mult decît sufletul și oglinda unui popor. Ea este chiar modul lui de a exista, de a se legitima în posteritate și cel mai sigur canal de a intra în dialog cu civilizațiile și culturile lumii.

Generația luptei cu inerția

Nichita Stănescu

«LA CURȚILE DOMNULUI EMINESCU»

UN INTERVIU INEDIT CU NICHITA STĂNESCU

În vara anului 1979 i-am propus lui Nichita Stănescu să facem un interviu. Se împlineau 90 de ani de la moartea lui Eminescu și televiziunea ne solicitase colaborarea la emisiunile pentru tineret. Mai lucrasem cu el. Era un interlocutor dificil dar magnific, în „zi bună", — anula orice termen de comparație.

Ne cunoșteam demult : de pe vremea cînd el debutase strălucitor și eu îl admiram cu timiditate de pe băncile Facultății de filologie din București. Veneam din provincia ardelenească și, ca atîția alți studenți de pe atunci, căzusem victima magnetismului său de extracție nepăminteană alipindu-mă, siderată, cortegiului său de admiratori.

Înalt și blond, însoțit mereu de un halou de lumină, Nichita te-ar fi putut seduce prin frumusețe doar dacă în spațiul care îl înconjura n-ar fi existat, mereu, acel cîmp fosforescent de vorbire, o zonă de iradiații lingvistice care îl făcea ca pe zei, strălucitor dar impenetrant.

Nu înțelegeam nimic din ce spune. Ore în șir îl ascultam fără să înțeleg. Nici un alt impact al acelor ani social dificili n-a fost mai dur și mai decisiv pentru mine fiindcă mi-a produs un complex cultural care m-a împins către cărți, către sălile Bibliotecii Academiei unde ani la rînd am încercat să găsesc chei și sprijin împotriva umilinței în care Nichita mă zidise... vorbind.

Mai tîrziu, Sesamul și-a deschis comorile și pentru mine. A venit ceasul în care să-l pot urmări pe Nichita și, uneori, chiar să-l și înțeleg. De atunci, în toți anii care s-au scurs și care ne-au cimentat prin minunate întîmplări prietenia, n-am nutrit alt gînd mai statornic decît acela ca oralitatea sa genială, la fel de genială ca poezia pe care o tipărea, să devină și ea publică, să îi farmece și pe alții, să le deschidă și lor porțile infinitului.

Nu era ușor. Febril și scînteietor în orice convorbire liberă de canoane — acasă la el, la mine, pe stradă sau la masa unui restaurant — Nichita era foarte greu de adus „pe calea cea bună" într-un dialog menit audiției „mediate" unde afirmațiile trebuiau să fie concise și, mai presus decît toate, inteligibile. Practicînd mereu alt limbaj decît al vorbirii comune, transformînd fiecare propoziție simplă într-un spectacol bazat pe o înscenare structuralistă, inventînd conotații semantice absolut formidabile care mutau cea mai stearpă comunicare în rîndul conceptelor filosofice, Nichita era foarte greu de „constrîns", dacă nu imposibil, întreruperile, de orice natură, determinînd un final brutal : ori inhibiția oratorului ori, la fel de trist și de regretabil, descalificarea indemnului interlocutor. Și mai era ceva : umoarea, permanent variabilă, starea sa de spirit mai schimbătoare ca zilele primăverii, intrînd brusc într-un con de îngheț și de umbră în plin senin sufletesc. Nu, nu era deloc ușor să „lucrezi" cu Nichita, să-i condiționezi inspirația și vorbirea prin întrebări cu tipare ori prea strîmte ori prea labile în comparație cu lipsa lui absolută de reguli și de... tipar.

Dar șansa de a izbîndi era tulburătoare. Un Nichita în formă bună ar fi depășit de la sine orice impedimente, semănînd orbitor cu lansările de rachete care pornind în lungul lor drum către nemărginire ard toate urmele care le-au legat, cîndva, de pămînt. Așa i-am și spus : „Hai să zbori despre Eminescu !, vrei ?" și el mi-a spus „Cum să nu ! De ce să nu dăm un tur și în văzul lumii cu dînsul, de drag de domniile lor".

Și-a venit : îmbrăcat tot în negru, cu cămașă albă și cu cravată, protocolar cum nu l-am văzut niciodată, hotărînd de la sine că „la curtea domnului Eminescu trebuie să te înfățișezi în ținută de gală, bre !" Îl chemasem la Mogoșoaia. În luna iunie pajiștile din parcul domnesc erau înflorite, stejarii așterneau pe iarbă catedrale de umbră, existau condiții optime ca riurile acelea de flori din prim-plan și fundalul întunecat al pădurii să sugereze spațiul vegetal din poezia lui Eminescu, „taina" ei. Cu Relu Aldea cel mai bun operator al televiziunii române la comanda aparatului de filmat, eram sigură că în ceea ce privește imaginea, reportajul meu cu Nichita avea să fie un regal. Ci doar întrebările... Dar de dragul lui eram gata să fac și pe proasta, să-l întreb ca la școală, dacă o să fie nevoie, să îi servesc ca la volei, de ridicător. Orgoliul — de ce să nu recunosc — de a nu fi și eu la înălțime (atîta cît măsura !), mă stingherea cel mai mult. Eminescu fiind o temă de predilecție pentru orice scriitor. Chestionarele copilărești și naive prin care știam așa de bine să scot orice tip de interlocutor de sub plapumă deveneau pur și simplu chinuitoare cînd urma să le practic în... curtea mea.

— Gata bre ?

Înlănțuiți ca niște iubiți cu logodna mereu aminată, am intrat în oceanul de iarbă, înotînd către locul unde fuseseră instalate aparatele de filmat.

— Să vorbești cît mai mult, i-am zis, bine ?, nu vreau să-ți pun întrebări.

— Lasă, bre, a spus, doar nu ne cunoaștem de mîine ! Tu te sprijini pe mine, eu mă sprijin pe dumneata.

Mai era și asta : „dumneata" !, rece și tăios ca o ghilotină, singurul pronume pe care televiziunea voia să-l ia în considerație.

„Dumneata" deci !

Sprijinindu-mă de o floare, (nu aveam microfon, îl purta, agățat de-o prăjină, un sunetist) am încercat zadarnic să-mi înăbuș emoția de a fi, iar, alături de Nichita Stănescu în văzul lumii și, uitînd toate întrebările pe care le pregătisem ca să nu fie nici prea-prea dar nici foarte-foarte, m-am lăsat copleșită de magica lui prezență în acea zi de iunie lîngă mine întrebîndu-mă, a cita oară, dacă merit prietenia pe care mi-o arăta.

Interviul a fost așa cum cei mai mulți dintre dv. poate l-ați și văzut : străbătut de flori și de fluturi, încărcat de larma păsărilor și de adîncul pădurii, fulgerat de albine incandescente și, mai presus decît toate, „solarizat" de prezența nepăminteană a lui Nichita Stănescu ale cărui urme sonore, acum, cînd el nu mai există, le-am desprins ca sub vrajă de pe banda de sunet a filmului. Imaginea, firește, lipsește ! Dar puneți-o dumneavoastră ! Amintiți-vă acea după-amiază de vară strălucitoare, parcul domnesc iradiind de lumină, cosașii (nimeni nu-i poftise acolo dar existau, pur și simplu, integrați unui ritual) un reporter foarte modest înveșmîntat tot în alb și, — în locul unde memoria vă este încă blocată — un ins ciudat, înveșmîntat tot în negru, îmbrăcat în ținută de mare gală, pregătit să „zboare despre Mihai Eminescu", să zboare cu dragoste și tristețe așa cum „zburăm" acum, în preajma zilei sale de naștere, și noi despre el.

Zburînd despre Eminescu

(Pajiște înflorită pe fundal de pădure. Așezați la mijlocul cadrului, în picioare, un reporter TV îmbrăcat în alb și Nichita Stănescu în haine negre așteaptă, scufundați pînă la mijloc în iarbă, „bibul" operatorului de imagine. E foarte cald. Soarele macerează mirosmele într-o lavă florală care lichefiază privelștea. Pe Nichita s-a așezat un fluture sidefiu)

REP. : Stimați telespectatori, vă spunem bună-ziua din Parcul brâncovenesc de la Mogoșoaia. Ne aflăm aci împreună cu prietenul și colegul Nichita Stănescu pe care l-am invitat pentru a celebra cei nouăzeci de ani care se împlinesc de la moartea marelui poet Mihai Eminescu. Ne-am gîndit că în nici un alt loc acest omagiu nu încape mai potrivit ca aci, în acest luminiș înflorit și înmiresmat de pădure, atît de asemănător peisajelor în care poetului îi plăcea să se piardă, înstrăinîndu-se. Vom încerca, așadar, să-i invocăm făptura solară din lumina, din respirația și din culorile acestui iunie arzător. Poftim Nichita, te invit să descrii culori.

N. S. Nu, te rog nu, nu pot deloc fiindcă iată, chiar nu se poate în nici un fel să descriu culori. Culoarea n-are puterea de a intimida conștiința și de a o anula. Tragi o pensulă, o culoare pe pînză, n-are nimic de a face cu pictura. Pictura nu e pe pînză. Pictura este un sentiment, este cu totul altceva, acestea sînt doar materialele din care se compune acest sentiment.

REP. Și totuși, cum am putea numi astăzi, după aproape un secol de la dispariția și reapariția printre noi încă și mai puternică a lui Mihai Eminescu, tezaurul de literatură pe care ni l-a transmis ?

N. S. Toate erorile pe care noi le facem din lipsă de educație, îndreptățite, ne ajută să îl numim. Nimic nu se înțelege înțelegînd. Totul se înțelege greșind. Aceasta este marea întorsătură a lucrurilor : unica logică a gîndirii pornește din sine, nu din învățăturile altora.

REP. Poezia de iubire, de pildă...

N. S. Da !

REP. Cu un accent ușor romantic, de epocă, poate prea aproape de sentimentele omenești. Cum ți se pare ACUM ?

N. S. Sînziana ! a suferit atît de mult ! Ce să mai înțelegem ? Îi preluăm suferințele de dragoste. Numai că frumusețea suferinței lui de dragoste nu s-a constituit într-o mîrșăvie sau într-o birfă sau în ceva urît, ci într-un fluture, într-un zig-zag, într-o geometrie.

REP. Încercînd să trag afirmațiile tale pe un înțeles ceva mai al meu și poate și al celor care ne ascultă, putem spune că Eminescu trebuie descifrat mai ales ca experiență a unei culturi și mai puțin ca nivel literar ?

N. S. Nu, nici una nici alta. N-aș fi de acord cu dumneata și să-ți spun în ce sens n-aș fi de acord : că ai prea multă dreptate, că ar însemna să-l elucidăm. Ori noi nu putem să-l elucidăm.

REP. Atunci hai să-l bănuim ?

N. S. Hai să-l bănuim ! Ha, ha ! Da.

15 iunie 1979

Cum îl mai înțelegi pe Eminescu — născînd ?

(Dialogul înfățișat pînă acum desfășurîndu-se în mișcare, „eroii săi au ajuns — împreună cu aparatul de filmat instalat pe un vagonet de treveling care circulă pe o șină — în fața unor scaune de răchită așezate în iarbă „din întîmplare", ca să permită o schimbare de cadru și filmări în prim-plan. Foarte fericit că le vede, Nichita le-a scos însă repede din „anonimat").

N. S. Acum bineînțeles că telespectatorii înțeleg că ne așezăm greoi pe niște scaune de drag de domniile lor, înțeleg lucrul ăsta, și că ne-am pierdut naturalețea pentru că arta filmului are, și ea, limitele ei, și că ne obligă, cumva, să nu vorbim doar zburînd ci să vorbim și șezînd. Ah ! Iartă-mă !, uite, acum îndrăznesc să-ți pun dumitale întrebarea care este încă și mai minunată decît cea pe care mi-ai pus-o dumneata mie, dumneata ca prozatoare și ca femeie și, lucru minunat, avînd un copil atît de minunat cum îl ai, — născînd, cum îl mai înțelegi pe Eminescu ?

REP. Pe cît de apropiat mi se părea poetul pe cînd eram adolescentă, gîndind cu trufie, că-i stăpînesc și mijloacele de expresie și harta spirituală, pe atît de ciudată și dificilă mi se pare acum înțelegerea lui. A coborît către mine vertiginos. Dar prea aproape. Atît de aproape încît disting numai amănuntele. Întregul îmi scapă. Mai ales opera. Seducătoare mi se pare în clina de față făptura lui. Fața sa diurnă și socială. OMUL. Cum a trăit, cine-a fost. Un lucru care m-a uluit aflîndu-l a fost, de pildă, acea ciudată călătorie pe care a făcut-o la 15 ani în Transilvania. La 15 ani, plecînd pe jos spre Transilvania, cu o boccea în spate, cu un băț în mînă, încercînd să afle — ce ? S-a spus că a fost o recidivare în romantism. Eu cred că a fost un itinerar ideologic. Cred că la 15 ani Mihai Eminescu era un mare patriot român. Avea limpede conștiința unității naționale.

N. S. Te cert ! Te cert și te-ntrerup, și te cert cu dragoste și cu prietenie. La 15 ani... da uite, Ceaușescu la 15 ani avea conștiință patriotică. E adevărat !

A gîndi este mai real decît realul

(Plutind din nou, din necesități de regie, prin iarba înfierbîntată, reporterul a observat că dogoarea revărsată peste pajiște în efluvii nu îi face bine lui Nichita Stănescu și, în ciuda semnalizărilor disperate ale operatorului, a luat-o încetișor spre răcoarea pădurii, către umbra stejarilor seculari. Socotind că a făcut un gest inspirat și o mișcare strategică reușită, i-a adresat interlocutorului o întrebare-cheie pe care i-o pregătise demult...)

REP. : Dar despre dimensiunea filosofică a poeziei lui Eminescu — ce crezi ?

N.S. : (Uluit, speriat, timid). Nu, nu pot spune, sînt anumite lucruri care nu țin de cuvinte și ele nu pot fi spuse nu din mîndria de a nu gîndi ci din delicatețea de a gîndi. Uneori a gîndi este mai real decît realul. Arborii care sînt împrejurul nostru sînt cu mult mai ireali decît gîndurile pe care noi le gîndim, care sînt cu mult mai reale.

REP. : Nichita, dacă ar fi să-i dedici Poetului patru fraze, sau două, cîteva cuvinte, ce i-ai spune ?

N.S. : Ah, i-aș spune o poveste despre maică-mea cînd s-a certat cu taică-meu, cînd i-a spus : nu mai știu ce să mă fac cu băiatul ăsta, cămașa i-o spăl și mă bucur că aleargă și bate mingea, picioarele i le spăl și-am început să mă mir de la o vreme că nu mai umblă desculț, dar să vezi ce s-a întîmplat cu el : l-am văzut căzînd pe gînduri și gîndurile nu sînt de spălat ; mă tem că se înstrăinează de noi. Asta i-aș spune Lui.

REP. : Nichita, te văd adeseori înconjurat de adolescenți, admirîndu-te, firește, dar și încercînd să învețe de la tine cîte ceva. Dacă te-ar întreba ei despre Eminescu, ce le-ai spune ?

N.S. : Ah, mi-aș ține gura ca să afle singuri. Pentru că atîta durere fericită mi-a creat cunoașterea sfîntă a operei lui Mihai Eminescu, încît n-aș vrea s-o răpesc altuia pînă cînd el însuși n-o trăiește.

Sînziana Pop

„Patria mea este limba română"

INEDIT

Un alfabetar regăsit

Nichita era un scriitor fără unelte...

— Hai, bătrîne, să muncim, zicea... Dar munca lui nu obosea buricele degetelor și bătăturile condeielor le simțea în creier. Munca lui, aparent normală, era chinuitoare pînă la durere.

M-am mirat odată :

— Parcă ai avea un computer...

Îmi dictase dintr-o suflare o tabletă despre G. Călinescu, la reapariția **Istoriei literaturii române.**

— Sînt în prizã de la naștere — a răspuns cu nelipsitu-i zîmbet de șăgalnic copil, dezarmant de bonom și partener de șotii. Zicea : „Hai să..." — adică : hai să visăm ; s-o facem și pe asta ; parcă ar fi spus ; hai să ne jucăm.

Munca lui a fost un anumit joc și viața lui a fost un alt joc. Munca lui era un joc de cuvinte, de noțiuni, de forme și cînd se termina jocul descopereai palatul zînei fermecate de pe celălalt tărîm. Apărea ideea întreagă, ideea vie, strălucitoare în soarele ei și limpede în izvorul ei, nebănuită decît odată cu ultimul cuvînt, dezvăluită la privelștea întregului.

Și existența lui a fost un joc. Un joc de copil cu un sfert de copii ascultător, un alt sfert de copii pus pe năzbîtii și cu o jumătate de copil matur. Un joc senin de-a omul sănătos, tăgăduindu-și chinurile trupești. Un joc periculos, de-a șederea în pat — ademenitoarea brutală care-l cerșea eternității. Un joc tragic de-a noaptea și ziua, topindu-i lumina atelelor, și-a serilor, și-a ochilor și rămînînd doar cu o mare carte frumoasă și cu atîtea nescrise...

Nichita topea în el sufletul cuvintelor. Îi ziceam că o parte din creierul lui este chiar **Etymologicum Magnum Romaniae.** Un alfabetar regăsit la un loc al vorbelor românești adunate de veacuri cu osîrdie, clasate, și totuși uneori... cuvînt, cuvînt, cuvinte... loc gol ; cuvînt, cuvinte... loc gol. Îi plăcea. Și-i mai ziceam că el se căznea să umple aceste locuri goale, cu bagheta magică a gramaticii sale. Și mai crea un plai. Vor mai fi fost ? Nu vor mai fi fost ? El împune forme noi, jucîndu-se cu ele, și iată că vorbele rezistă și trec în alte poezii, și devin ale altor poeți, și circulă și deci intră în patrimoniul limbii vii și ne mai îmbogățim cu un plai...

— O fi, bătrîne, răspundea el moale.

Nichita era un scriitor fără unelte. Mi-a mărturisit-o de mai multe ori chiar pe banda magnetică ; dicta, nevăzînd nimic în jur decît jocul ielelor. Cuvintele și necuvintele se îmboldeau la suflarea lui, se lăsau rostite. Apoi venea migala acceptării ori respingerii. Harul țîșnea fără condei ; urma truda bijutierului. Creionul era în partea a doua. De aceea l-aș numi un scriitor **radiofonic,** cum a fost Caragiale, pe cînd nu era microfonul. Cum a fost Iorga în epoca radiodifuziunii.

Îi plăcea să vorbească la microfon. Aproape întotdeauna îmi cerea să se reasculte. Își crease dealtfel o „voce" anume,, așa precum Călinescu mai înainte... Era mulțumit. Dădea verdictul : „E bine, bătrîne".

Așa se face că a colaborat cu radioul ca nimeni altul din generația lui. Este, fără îndoială, cel mai prezent poet din ultimele două decenii la posturile de radio și în acest fel opera i se va putea întregi cîndva cu încă o carte : **Cartea vorbită,** cum a botezat-o singur.

Sub acest nume au luat calea undelor cînd un eseu, cît o poemă, cînd o tabletă, cînd un vis.

Citesc, cu o lacrimă în gînd, o bandă de magnetofon... O bandă care trebuia prelucrată ; o bandă încă vie, necunoscută în parte nici de ascultători.

O las să se deruleze singură...

Victor Crăciun

Nichita Stănescu

Poeții și șlefuirea limbii contemporane

Fiecare dintre poeții noștri — și nu ducem lipsă de poeți de primă mărime — au cîte o contribuție în șlefuirea limbii contemporane, și au o contribuție foarte serioasă în expresivitatea și expresia sentimentelor contemporane.

Pentru că, a-ți iubi țara înseamnă nu atîta a o descrie, cît mai degrabă, ca poet, trebuie să încerci să-i redai sentimentele ei, să te ridici la acea forță în care sentimentele tale personale, individuale, monadice să se mistuie în sentimentele mai generale, în sentimentele unei țări, în sentimentele țării tale care sînt fără îndoială, măreție și puternice și care iarăși fără nici o îndoială sînt foarte nuanțate.

În acest sens aș puteq să citesc un poem mărturisire de credință.

Ridică-te

Ridică-te și luminează-n cuvînt
Sentimentele țării
Care te-a născut nu pentru tine
Ci pentru ea te-a născut
Și ți-a dat viață
Nu pentru tine
Ci ca s-o dai ei înapoi înmiit
Și care ți-a dat numele să-l porți
Nu pentru tine
Ci să-l înmulțești
Cu toate numele tale pe ea
Și ți-a dat ție putere de muncă
Și glorie ți-a dat ție
Nu pentru tine ți-a dat-o
Ci ca să i-o înapoiezi ei
Mărită și sporită și dreaptă
Și dușmanii ei ți i-a dat ție
Ca să-i împuținezi și să-i stîrpești
Și să-i rămîi ei dator cu aceștia
Nemaifăcîndu-i tu pe ei
Și te-a încercat cu durere și cu boală
Ca să le stîrpești pe acestea
Și să-i dai ei sănătate măreață
Și ți-a dat ție neliniște cît poți să începi
Ca să-i dai ei liniște cu lună pe cer.
Ridică-te și luminează-n cuvînt
Sentimentele țării tale
Ca să-ți poată zice fiu
Și să poți s-o numești pe ea
Acasa ta.

Și patru „poezii" stîrnite de nici o întrebare :

Limba, adică verbul, adică alergarea verbului în jurul substantivului, cum bate ceasul pe care-l auzim amîndoi, nu bate timpul pămîntului, ci-l rămîne. Rămînerea pămîntului pe loc e verbul ce alunecă innebunit în jurul numelui locului. Dar cine a dat nume locului ? Ah, cîte oase rupte, cît sînge vărsat, cîți de ochi smulși, cîte de gîturi fără de cîntec de lebădă decapitate. A numi locul se numește istoria morților celor care s-au născut.

P-aici pe la noi, în verbul român, atîția născuți au murit, încît a vorbi, aproape că înseamnă să fii în viață. A scrie, înseamnă că nici că-ți mai pasă de trup, să rămîi și cînd nu ești, cum bunăoară Eminescu care acuma se uită încruntat la mine și se încruntă și mai tare și zice „parcă n-ai zis prea bine, Seara pe deal / buciumul sună cu jale.

* * *

Vom încerca să ne apropiem cu pașii fluturelui, cu picioarele băgate în cismă ale vulturului, cu rucsacul delfinului, cu numele destinului, vorbindu-vă despre starea de a fi ridicol, de bucuria de a fi ridicol.

A fi ridicol, e aidoma unui copil pus pe zgîlțul piramidei. A fi ridicol e ca un copil pus pe zgîlțul pămîntului roditor. A fi ridicol e ca un ou nezburător. Ce fericire din cînd în cînd să fii ridicol. Niciodată un om necinstit nu va plînge. Iar omul cinstit cînd plînge este ridicol, adică eu, adică tu...

* * *

Ieri am văzut toamna ca și cum aș fi fost. Am văzut-o ca și cum aș fi avut ochi. Ah, cît de bine mi-a fost între vizibilul de ieri, ah, cît de bine mi-era cînd mi-aduceam aminte cam pînă cînd și de prieteni. Mai zburat de o pasăre, strigam : ah, ce întîmplare a vederii ! Mai stătea cîte un arbore pe șosea și-mi spunea : bătrîne, n-a-nceput războiul, nu mă spinzur de tine.

Ieri era o toamnă de aur. Azi părul meu e de argint.

* * *

De cîte ori ninge mă gîndesc că ninge cu tine,
de cîte ori se tace mă gîndesc că se tace cu tine,
de cîte ori se doare mă gîndesc că se doare cu tine,
de cîte ori se spune mă gîndesc că se spune cu tine,

de cîte ori se iepure, se iepure cu tine
de cîte ori se cal, se cal cu tine,
de cîte ori se tei, se tei cu tine,
de cîte ori, de cîte ori cu tine.

De-aia îmi apare că ninge,
de aceea îmi apare că tace,
de tocmai aceasta îmi apar dureri,
iepuri, cai, tei,
oho...

Scrisoare

„ORDINEA CUVINTELOR" se află în aceste zile la cules în tipografie așa cum ați văzut-o și lăsat-o ultima oară, fără nici o modificare. Ea cuprinde cele două volume de versuri și va apare integral în colecția „Mari scriitori români" a editurii „Cartea românească", reunind pentru prima oară între coperțile ei întreaga operă poetică, într-o formă aleasă, așa cum ați dorit. Volumul de proză, cu ciclul celor 60 de poeme subintitulat „poeme personale", înglobat în el, va apare anul următor. Nu a fost ușor, mai ales că ne-ați lăsat atît de singuri. Vă scriu acum și astfel pentru că mîine, 31 martie, este ziua Dumneavoastră de naștere și încă nu pot să vă aduc Cartea în pagini și litere. Ea va apare însă pînă în luna mai, exact la doi ani (stranie coincidență) de la întîia noastră „ședință" serioasă de lucru asupra ei, „razie critică" la sfîrșitul căreia, a treia zi, ați exclamat : „Bătrîne, am obosit mai mult decît cînd le-am scris !", *de atunci urmînd mereu să vă „somez" cu toată dragostea și prietenia ca să reluăm munca, feriți de asaltul cunoscuților.*

Pentru sprijinul și lucrul ce i s-au alăturat cărții de cînd a fost predată Editurii se cuvine a cita pe ordinea de zi spre mulțumire și ținere de minte pe cei cu care am colaborat direct pînă în prezent, întîi : George Bălăiță, imprevizibilul și fermul director al „fair-play"-ului editurii, Mircea Ciobanu, redactorul de elită al cărții românești, ca și omul minunat de la tehnoredactare, Constanța Vulcănescu, model de competență profesională ; apoi inimoșii di-

Alexandru Condeescu

Continuare în pag. a 7-a

Doi prieteni de nedespărțit : Nichita și Grigore Hagiu

Patriotismul ca viziune poetică

Mai puțin avută în vedere de exegezele critice, lirica patriotică a lui Nichita Stănescu își relevă consubstanțialitatea cu marile teme ale poetului. Există în general în creația stănesciană un patriotism imanent care derivă din morfologia profund românească a viziunii, din faptul că limba românească e centrul universului său liric ridicat la puterea revelației universale. În acest context, poezia angajată, militantă este cu atît mai mult expresia unui crez ideologic arident. Poezia de inspirație patriotică, poezia politică figurează compact doar în două volume ale autorului : „Roșu vertical" și „Un pămînt numit România" dar multe alte poeme de această factură au rămas risipite în reviste, neadunate într-un volum unitar. Dacă întreaga poezie stănesciană e fecundată de disponibilitatea cugetării „întru ființă", lirica patriotică are ca centru iradiant „ființa Patriei". Eli-

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 7-a

Fănuș Neagu

SEARA DE APRILIE

● FRAGMENTE DIN ROMANUL «SCAUNUL SINGURĂTĂȚII» ●

Se lăsă seara și Irina nu veni. La Brăila, serile de aprilie sînt verzi — un verde rarefiat de suspine, zvelt, vremelnic și totuși fără leac în stingere; verde nostalgic; verdele crucificat al dorințelor; verdele jungherului: verde temător și îndurerat, de rană deschisă într-o pasăre, la o vînătoare neizbutită (nici pe departe o vînătoare a batjocurii!), un verde în transparența căruia se ivesc niște călcîie liliachii. Albastrul noduros al Măcinilor nu-i dă dreptul să urce de pe fața fluviului și de aceea pare un verde netrăit, pur și neînfrînat în aspirația lui de-a aminti verdele semilunii, turbulent, brutal, gras, copt și ostil, verdele haraciului și răpirilor. Luna, scurtă de minte, ieșise c-un ceas mai devreme. Luna și verdele strălucind în desfătări îmi aduseră în nări mirosul umed al chiparosului de baltă, arbore din grădina lui Dumnezeu, sub care s-așeza bunica Moloaica să mănînce castraveți, mirindu-se că pe Dunăre trec vapoare, barcaze cu pepeni sau luntrii încărcate cu bețivani cîntînd.

În seara cînd a venit ceata hoților de cai, condusă de Petrea Spătaru (făceau parte din ea Țulea Fălcosu, Niculae Sima, Lipoșca, Panait Virtopeanu și un tînăr orb — pantaloni de pînză, cămașă de borangic, strînsă peste mijloc cu o funie, plete blonde) trecuse pe Dunăre o căpiță de paie, avînd în vîrf un iepure și o icoană. Moloaica, suită în pridvor, îl ocăra îndîrjit pe Salcia Vifor, care, înapoindu-se de pe fluviu, cu o raniță de bibani, descălțase cismele de cauciuc și le scutura de noroi, izbindu-le de crucea de piatră de sub fagul de la poartă.

— Bogomilule! Păgîn pocit! Am să plătesc slujbe, tartore, să ți se usuce mîna cu care zgîlții sfînta cruce, hainule și vrăjmașule!

El privea nepăsător verdele mlădios al mestecenilor, alunii, păduceii, călinii și socul din malul Dunării, murmurînd neted :

— S-a sculat vidma și cere urgie ! Cezărică, dă fuga și scoate nicovala, ciocanul și dalta să tocăm niște alice. Pînă ciulesc eu urechea s-aud dacă nu trece cîrsteiul de baltă, tu să fii gata.

Fantoma unui fulger sau niște carași de aur se zbătură pe cer. Doi bîtlani țîșniră din stuf, tîrînd pe cer un nor de-un verde bastard. Departe, în fundul bălților ploua sau se năștea o insulă, prispa casei mirosea a cîini întorși dintr-o luptă cu vidrele sau bursucii, Moloaica, slăbută, gîrbovă, gălbejită, cu pete în două nuanțe cenușii, mari cît solzii de știucă, pe mîini și pe obrajii botiți, spărgea măciulii de mac de grădină, eu trăgeam, prudent, c-un blocheu de nichel pe-un colț de vitraliu desprins din geamlîcul plumbuit (încercam să închipui o rață în zbor prestigios), cînd îl auzirăm pe Salcia Vifor icnind și chiuind înverșunat. Vinjos, mijlociu de statură, îndesat, cu umerii ca o grindă isprăvită în colțare șlefuite, Salcia Vifor trecuse în mijlocul bătăturii și se învîrtea într-un picior, cu brațele desfăcute larg și pocnind din degete. Repede, din ce în ce mai repede, cu cămașa smucită din pantaloni, cu părul roșcovan, rar și lipit de țeastă, cu ochii holbați și gemînd un cîntec sălbatic — semn că se afla în pragul unei crize de nebunie, lucru care i se întîmpla ori de cîte ori se îmbăta peste măsură. De data asta, atît eu cît și Moloaica eram ferm convinși că simulează criza, fiindcă știam că nu mai pusese picătură pe limbă de la Crăciun, și nu era el omul care să se pîrguiască și să se facă scrob într-o jumătate de zi, cît șezuse pe fluviu. Și pe urmă, cînd o făcea lată, de două, trei ori pe an, singur își toca alicele din sîrmă zincată, îndopa cartușele și, cu arma în cumpănire, se apuca s-o fugărească pe Moloaica. (N-am să înțeleg niciodată de ce Moloaica se hotăra doar în ultima clipă să se azvîrle într-o luntre și să dispară în baltă). „Fugi, babă paceaură, urla, disprețuitor, Salcia Vifor, îți păzești noada, dar lasă, într-o zi tot te ciuruiesc eu, hidră cu zece clonțuri!". Moloaica înnopta în vreo colibă de pe grinduri, de unde se întorcea a doua zi la amiază, vînătă de mînie din podele pînă-n piciorușul ferestrei și cu floarea patimilor arzînd uricios în pajiștea ochilor ei înguști. Salcia Vifor o aștepta, plin de căință, mestecînd foi de măcriș sau dînd pe gît zeamă de varză acră, amestecată cu boia de ardei, pradă unei resemnări atît de îndurerate încît Moloaica săvîrșea supremul sacrificiu : scotea din ascunzișuri de nepătruns o sticluță de rachiu de izmă și i-l da să se dreagă. El bea, icnind. Moloaica îngenunchea alături și se ruga Maicii Precista, alternînd evlavia și umilința smerită cu blestemele. „Mărire Ție, Maica iubirii de oameni, iartă vitejia nebunului, că mare e mila Ta pentru toate puterile pămîntului și sufletele hapsîne. Talisman al luminii sfinte, pune mărgăritare dulci pe rănile noastre și sleiește-le oasele de căldură asupritorilor noștri, că tare ne mai obijduiesc uneori. Înălțătoareo de ființe". Și de fiecare dată, ca încheiere: „Nu mă duci tu pe mine în robie, nemernicule!".

Salcia Vifor se opri din jocul ăla sminţit, cu o clipă mai înainte de-a se prăbuși năuc, plin de broboane de apă, salută doi fazani zburînd pe deasupra tufișelor de coacăze, se ploconi adînc în fața Moloaicii și a celor trei fete ieșite și ele în pridvor ca să-și desfete rînzele obosite de ședere (pe Dunăre, dar parcă mai mult pe spinarea îndoită a lui Salcia Vifor, sălta un vas cu vele de coastele căruia atîrnau vintire, harpoane, căldări de aramă poleită) și abia atunci văzurăm că Salcia Vifor se învîrtise în jurul său ca un fus, fiindcă se chivernisise, după luni de lipsă, cu două păpuși de tutun de Smirna. Jucînd vijelios pe mărăcini și buruieni nevăzute, el nu făcuse altceva decît să-și dea în vileag bucuria pentru aromele năvalnic amare ale Asiei mici, înștiințîndu-ne totodată că în sfîrșit se iviseră în bălți negustorii de lînă, aducînd lămîi și măsline, faguri de miere, tabac scump, fiare, batog, ceasuri de mînă și podoabe pentru femei — o salbă de argint, bătută cu pietre roșii, fărîma sclipiri de mărgean și la gîtul mamei.

— Toanto, îi strigă Salcia Vifor Moloaicii, te ții prietenă cu Maica Domnului, dar vezi lumea de-andoaselea. Nu mi-am bătut deloc cismele de cruce, nu. Am cumpărat două șiruri de țiri, proaspăt sosiți din Grecia, pe ei i-am bușit cu capetele de lemnul sfînt, ca să-i umplu de cucuie. Zi că nu te arde pofta-n cerul gurii! Ah, ce bun ar fi acum niște mărar crud! Michiduță, se întoarse spre mine, prinde-le, și-mi aruncă două portocale. Păstrezi cojile, să le punem în rachiu. Între timp, eu mă cocoțasem pe pragul bucătăriei de vară și mă lăfăiam în gînd că sînt un cărăbuș pe-un perete de sare, teracotă și porțelan. Asta pentru că, fiind aprilie ăla din cale-afară de călduros, Salcia Vifor închisese ușa din lemn de brad cu mustăți de lemn de cireș, cu o perdea din coarne de berbec înșirate pe sfori lungi, la distanță tot de zece boabe de mărgele.

Îmi plăcea s-ascult îndelung coarnele alea captînd și dăruind în picături catifelate zvon de aprilie. Salcia Vifor strecurase-n împletitură și niște clopoței care spuneau despre giște, gîrle clipocind, turnuri cu viță, depărtări înfiorate. Mușcînd lacom din miezul cu lumină dulce, scuturam cu umerii și genunchii perdeaua în care fumegau, încolăcîte, învierile primăverii, ca să-l farmec pe Salcia Vifor. El s-apropie, surizînd, să sufle gros și să mă sperie, în coarnele de batal potrivite la mijlocul perdelei, cînd, de sus, Moloaica, ținînd mîinile virite sub șorțul de pînză albastră, anunță, plină de obidă:

— Petrea Spătaru și liota lui de tîlhari. Au și găsit cînd să vină!

— Nu se poate, se împotrivi, îndoielnic, Salcia Vifor.

— De ce să nu se poată? se oțări bunica.

— Uite-așa, că nu se poate. Aprilie nu-i sezon de furat cai.

— Atunci, răspunse Moloaica, — și buzele-i înotau în cheaguri de venin, o fi sezon de hăituit hoții de cai.

— Nătîngo! o-njură Salcia Vifor. Fă-ți cruce cu limba-n gură, piază rea! Sfînta schimnică, pe toți ne-ar viri-n belciuge! În casă, răcni el spre cele trei fete. Și tu, mă, de ce tremuri ca frunza plopului? Învață-te să fii bandit ca tat-tu, anafura mamii lui, pe-o unde s-o fi aflînd el acum! Mi-a furat un viței în seara cînd a venit s-o ceară pe Chira de nevastă. Marș după muieri! Spală putina, n-auzi ! ? Hai, cărăbănește-te! Să nu-ți mai văd mutra bleagă pe bătătură.

— Caiafă! i-am strigat, repetînd o ocară de-a Moloaicii, pe care-am împroșpătat-o, adăugîndu-i încă un cuvînt: Caiafă ponosită! — și am tulit-o în pridvor, pe cînd ceata hoților, avîndu-l în mijloc pe Petrea Spătaru, care sprijinea cu spinarea colțul de rai al asfințitului, străbătea o poiană umbrită de peri sălbatici. Reteveiul hărăzit să-mi rupă picioarele nimeri în pironul ruginit ce susținea legăturile cu ardei iuți al de acolo pe bolovanii de sare pentru oi, iar eu, dînd în brînci și julindu-mi coatele, în odaia mamei, cu fereastra spre Dunăre. Casa, construită din lemn și alcătuită din trei trupuri confuz îmbucate între ele cu podișci strîmte care se puteau desface (și se desfăceau ori de cîte ori surorile mamei se certau cu bătrînii), se sprijinea, spre fluviu, într-o margine de grind, care-o ferea de apăsarea troienelor de zăpadă și pentru că la celălalt capăt al ei se învîrtea, în permanență, în dublu sens, după cum întrau sau ieșeau apele din bălți, o roată tot de lemn, ca la morile așezate pe rîuri, pereții vibrau mărunt din toate încheieturile. Dealtminteri, casa chiar semăna cu o moară, sau mai bine-zis cu trei mori reunite. Păstra în ea, nealterat, vuietul Dunării și umbre dense din spiritul întăritat al lui Salcia Vifor, căci meseria lui, mai presus decît aceea de tîlhar, pescar, mărunt vînzător de lînă și mațe de oaie și hoț de cai, era să ia lumea în deridere. Diavolul roșu-spălăcit al mestecenilor îl menise ca stăpîn energic și cu toane în singura casă din partea de jos a satului Ozinca; în partea de sus a satului crește griul, în vale se-nmulțesc șerpii pe care-i găsești, îngroziț, sub mănunchi, cînd vrei să legi griul în snopi — și-l osîndise să muncească neîmblînzit, toată viața, să susțină un monolog pătimaș, cînd lătrat, cînd scîncit, cînd neîncrezător, dar veșnic aureolat de speranță sau de pronunția ei năclăită cu pămîntul, cu apele, cu mîinile și coapsele sale, deznădăjduite de atita oboseală. Noaptea solstițiului în declin prin copcile sparte cu toporul în gheață și prin sfîrșeala lui aprilie și mai, cînd Dunărea, umflată de ploi, amenință să radă de pe fața pămîntului și casă și lanuri. Cădea jos, muncind, cu mușchii zvîcnind de durere, dar continua să fluiere cu abnegație și uneori chiar să intoneze un cîntec despre niște întîmplări ruginite, care nu avuseseră loc niciodată, întîi ca să se destindă, să azvîrle un praf de aur peste somnul ce venea de-a rostogolul în sîngele lui, apoi ca s-o irite pe Moloaica, la început preț de-o băncuță de cinci bani, apoi urcînd mereu prețul pînă la suma paroxistică a exasperării.

— Mamă, am strigat, biciuit de furie. Salcia Vifor a vrut să mă ologească.

Mama era înaltă, subțire, bolnăvicioasă, timidă. Cu cozile adunate pe creștet, cu zîmbetul ostenit și ochii largi întorși spre lumea dinăuntru, mama întruchipa suferința din nimic și cred că pe undeva îi plăcea mult rolul ăsta. Surorile ei, Tudora și Matilda, gemene, trupește, — zupăia pămîntul sub pașii lor —, vesele, fericite, gîlgîiau uneori de-o supărare mocnită, fiindcă erau neumblate de bărbații pe care-i chemau în gînd la jocul de cărți **flirtul florilor.** Pe mama o disprețuiau, se lepădau bucuroase de tovărășia ei, parcă veneau dintr-o altă matcă; dacă se îndurau s-o ia în seamă, se schimonoseau să vorbească peltic, nu ca s-o scuture de moțăieli, nici ca s-o clintească din flancul monotoniei care semăna a visare prelungită peste fire, ci ca să-i epuizeze resursele imense de-a tăcea senin. Ele două trăiau înfrățite ca iarba, lenevind sau lucrînd pînă la istovire, făgăduite egal tuturor anotimpurilor, muncilor legate de ele, sărbătorilor birfei și accesoriilor cizelate ce rezultă din astea; furau pepeni și dovleci, orz decorativ, bulbi de dalii și căutau roiuri de libelule roșii și de rusalii, ca să-și coloreze balcoanele, iar cînd se plictiseau, îl momeau pe Mamulea, prostul satului, cu șiretlicul că și-l vor îbovnic, să-și ungă mădularul cu lapte de alior, și ăla urla ca un cîine, sculptînd aerul unei săptămîni întregi cu măscări de-o înjositoare violență, căci poseda aptitudinea de-a dezgropa din uitare cele mai năucitoare înjurături. Moloaica le sprijinea pe ascuns prigoana împotriva mamei; fire tumultuoasă de copil bătrîn, copiii nu cunosc devotamentul, ei iubesc și urăsc spontan, netăbăcită de frecătura cu oamenii, îl dușmănea și l-ar fi pus la cazne pe Vasile Saltava, în virtutea datinei fumurii, înțelenită prin părțile Brăilei că, dacă intri într-o casă cu fete multe, o ademenești, îi sucești capul și o ceri de nevastă pe cea mare, nu pe cea mai mică; într-o casă cu fete multe, măritisul trebuie să se petreacă strict în ordinea virstei. Mama, susținută de Salcia Vifor, cu care juca, uneori, zaruri pe pene de egrete, le descuraja și pe Moloaica și pe cele două surori, prin tăcere; erau pentru ea ca obloanele oarbe de la ferestre despre care iei seama numai pe vreme de furtună. Mama socotea casa aia de lemn un loc neprielnic, posac, cu toate arcurile rupte sau șubrezite, umed, păcătos, mirosind a peste putred, lină, cloști, rumeguș, pelin, virse întinse la uscat, făină acră, aramă cocîită. Ea locuia în ura fluidă, rareori vaporoasă a celor două surori și cu totul de nestrămutat în linia zării. Poate și în dorul de tata, plecat în concentrare. Pe mine mă iubea în felul ei grav, fără zgîlțîiri și întretăieri, răbdătoare, intens melancolică. Și era în același timp de un egoism intangibil și tandru. Pe tata nu știu dacă-l iubea, dar îl aștepta să se întoarcă din concentrare la modul romantic și iluzoriu.

Cînd năvălii val-virtej peste ea, cu pira împotriva lui Salcia Vifor mult îngroșată, mă cuprinse cu brațul și încercă să mă tămăduiască, zîmbind :

— Vai de mine, ce mizerie, un greiere umblă c-un spic copt și topește clopoței macilor din cîmpie.

— Salcia Vifor e un pehlivan, am replicat, dar-ar boala finului în el.

— Ți-a adus portocale.

— Spune-mi că semăn cu tata și că n-am nimic comun cu îghiobia asta. I-aș ascuți dinții pe tocilă și l-aș pune să roadă zăbala.

— Lin, lin, puiule, mă domoli ea, mutind pe masă niște știnjenei de sticlă, stai jos lîngă mine, să ne uităm nițel peste Dunăre, în Bărăgan. Mai adineauri a trecut pe ape o lumînare de sidef. O tîrau zece cocori ageri. În lumînare un viței necăjit.

Bineînțeles, mi-am zis, un viței de căprioară, mîncînd încă de năvalul prost de-a scoate limba la oameni. Semăna cu bărbia sprijinită pe șaptă mîini. Dunărea curgea învăluită în mîna verde și superstițios viorie a asfințitului. Sub malul înalt, scund și nisipos, treceau în alai legat printr-o pantă. Între niște ulmi tumultuoși de vînt, o circiumă și două căruțe. Nu mai fusesem dincolo, din iarmaric, cînd, pe-o pată de vînt, un băiat căzuse într-o capcă și-l scăldase nevasta circiumarului în juleț, pe care-o pusese apoi din nou în șticle, tar șticle pe rafturi. Ghemuit lîngă mama, mi se părea, ca de altfel ori, că cele trei trupuri de casă nu sînt aliceva decît o uriașă liștă de iarnă, care-și desface aripile, se înalță deasupra bălților și intră încet pe hula fluviului. Vinovat e o gîlceavă de vrăjitoare, un viscol înoptat de îndîrjirea gorganelor. Casa de lemn pluteste peste lume, fără să abdice de la cursul Dunării, ecoul ei sînt o sută de sfîrleze legate la streașină, casa răsună de bătaia propriilor aripi și se aude cum lemnul rodește lemn — căci ce altceva e roata aia de moară decît oul pe care-l clocesc odăile, coridoarele și balcoanele ? Dacă n-ar fi zburat spre excesul ce-l încearcă depărtarea de a fi mereu mai departe, casa noastră s-ar fi înăbușit și, năpădită de necazuri, s-ar fi schimbat în pasărea remușcării. În buza Bărăganului, într-un petec de lucernă pe care, de-a lungul verii il tăvăleau, sorbindu-i miresmele atițătoare, mingiierile fumegînd de rouă și sfîrîitul lăcustelor, fetele ieșite la cules frunză de agud pentru viermii de mătase, floare de tei, cireșe, miere sălbatică, ardeau cu flacăra vie, în formă de prună goldană, două sfeșnice de bronz și din viltoarea aia, aducînd cu despuierea unui butoi cu spirt, lua trupul visului și se învechea înainte de-a fi atins-o timpul și luna i-ar fi scos din pereți culorile vieții. biserica de lemn argintat, ctitorită de grecul Kalakis în cinstea bălților care-l îmbogățiseră. Grecul, care-i făcut, se știe, din măsline, scrumbii și cărăușie pe ape, a zugrăvit-o singur și pentru Cina cea de taină l-a ales să fie Isus Christos pe Mamulea, iar pe Salcia Vifor să fie Iuda. Ceilalți unșpe apostoli — mai cu seamă Toma necredinciosul, hoț de buzunare în gara Făurei, mare nod de cale ferată, misit în portul Brăilei și proprietarul unui darac de lînă în satul Ozinca —, strîmbau din nas, fornăiau, hîrîiau și cîrteau împotriva ideii grecului de-a-l înfățișa pe Christos sub chipul lui Mamulea. „N-o să vie nimeni la biserica dumitale. Poți s-o faci și din slănină sau din caș sau din costită prăjită. Cum mama dracului să se-nchine

Ilustrații de Sabin Ștefănuță

omul la Mamulea !?" „Dar Mamulea nu-i Isus cel adevărat, zbiera grecul, e bărbat frumos, de-aia l-am luat, dar el nu-i decît coaja, înțelegeți, coaja pe care-o scuipi, fructul rămîne sus în ceruri, la fruct să vă gîndiți, ce vă pasă vouă de coajă ?". „Să nu fie deloc Mamulea, urla Salcia Vifor, cum și cui să-l vînd eu pe prostul ăsta ? Cine mi-l cumpără ? Pe Isus puteai să-l dai cu camătă, pe Mamulea nu ți-l ia nimeni, nici măcar să-l pună să rinească la vaci" „Pe tine, Iudo, te-am plătit cel mai bine, se-nfuria grecul, și ești cel dintîi care mă scoți din minți. Vii să pozezi numai cînd ai tu chef, numai cînd ți se scoală ție. Pe unde umbli Iudo ?" „Lui Iuda-i place să muncească", răspundeau în locul lui Salcia Vifor ăilalți apostoli, pe un ton care demonstra fără putință de tăgadă că numai vinzătorul lui Isus se poate umili atît pe scara lumii. Și într-o noapte au dat foc bisericii, oprind doar cîteva icoane pe care Mamulea, ajutat de Toma necredinciosul, le-a suit într-un plop, făcîndu-și altarul său. Cînd da prin Ozinca, Toma necredinciosul îmbrăca o rochie cusută din batice bălțate și venea să se închine dinaintea lui Mamulea. Îmbătîndu-se pînă la scîlceala minții, Toma necredinciosul și Salcia Vifor au vrut, într-o toamnă, să-l jugănească pe Mamulea, după metoda jugănirii taurilor, dar au renunțat, izma de baltă, rozmarinul, cîrceii prințesei, salvia roșie care împodobeau icoanele i-au descumpănit ; s-au mulțumit doar să-i arunce hainele în mlaștină și să-l pună să jure în genunchi că e fiul unei bivolițe și că va umbla în toate duminicile cu un clopot atîrnat de git ; a fi viței de bivoliță, cu clopot la git, li se părea ultima degradare ; sau o meserie neinițiatică.

Scormonind în Bărăgan, Cezar Saltava simte că, în bălți, se cuprinde într-un timp ineficient, guraliv și inutil. Timpul, ca o pasăre verde otrăvită de Salcia Vifor, suie pe tulpina ciulinior, pe nuielele sălciilor, pe mesteceni ; desnădejdea e de partea otrăvii ; sub șoarele asfințind, sălcii, mesteceni, ciulini, sturzi, cintezoi și bărzăunii, care-s frații de cruce stricată ai albinelor, găsesc în aerul rece și proaspăt șansa rezistenței : pasărea verde, nu ; julitura în verdele primăvăratec e o rană care singerează țipete. Băiatul e trist. Stă cu picioarele sub șcaun și cu degetul mare de la un picior cotrobăie în ochiul spart al unui nod din scîndura dușumelei, ca și cum ar vrea să-și umezească talpa în măruntaiele lișiței de lemn. E o tristețe cuminte și plină de dor. Vrei să pleci la drum și drumul nu există, l-au înecat apele. Numai Vasile Saltava știe să calce drumul pe valuri. Dar unde-i taică-su acum ? I-ar trebui un cal trandafiriu, cu chișița arsă, să plece să-l găsească în marea armată care stă la pîndă. Lîngă el, maică-sa e regina așteptării, dar și regina cenzurii acestei așteptări. Timpul tentacular și cu puteri mistice, dincolo, în Bărăgan, nu e încordat, n-are ezitări, ci numai eternitate : vine din ocne fără de fund ca să se verse din nou în ele, egal, nesfîrșit, indiferent, o ființă palidă, pătrunsă de-o suferință slută și care-a acceptat de mult durerea, fără s-o îndrăgească și fără să vrea s-o alunge. Timp vulnerabil ,acolo, prin faptul că poate fi pipăit în iarbă, pe cer, pe trupul cailor, al căruțelor, al turmelor, pe case, arbori și colibe. Dincolo, timpul e moale și suferă de trecut și ispășește o pedeapsă, răsfrîngîndu-și scîncetul în tot ceea ce-i efemer. Cîmpia Bărăganului, din care s-a ivit Vasile Saltava, fiu de țăran și absolvent al Școlii de arte și meserii din Rîmnicu-Sărat, ca s-o ceară pe Chira de nevastă și la plecare să fure vițelul lui Salcia Vifor, e frumoasă pînă la istovire, generații succesive și-au vîndut sufletul ca s-o schimbe într-o mare palpitînd — grîu și porumb și răzoare corupte de floarea soarelui, mei tătărăsc, păducei, vișini, lalele sălbatice, negară albastră și stilpi ca de sticlă întreținută cu fir de aur, cînd dogorește iunie, cînd rugînește corola toamnei și spicul mohorului copt se petrece prin inele de funigei — și-au pierdut-o prin porțile din care intră vîntul în timp sau din pricina visului opulent ce-l stîrnește pămîntul în șcafirlia orașelor. Spre fundul cîmpiei, în unghiuri căzute, care sfîrșesc spre munții Rîmnicului și ai Buzăului, pindește veșnic lăcomia; într-acolo iau naștere furtunile pe care e o minune să le privești.

La marginea dinspre Dunăre și bălți se vede crescînd setea de risipire, delirul orientului, aventura fertilă, cavalcada nisipurilor, crima rafinată. Privit din bălți, care sînt versiunea cîmpiei ieșite de sub ploaie, și din punctul de vedere al semințiilor de pești, Bărăganul e o eroare, uitînd aceste seminții că tocmai apa le ucide. Pentru bălți, cîmpia e un secret de nedescifrat, de aceea doar și dănțuie acolo în legea ei autașică Fata Morgana — emblema castității frivole din necuprinsul verii. Timpul bălților, pustiu ca o cale de sinucidere, făcea jonctiune, chiar la mijlocul Dunării, cu timpul masochist al Bărăganului și se vedea pe linia cusăturii un bîtlan straniu zburînd nu prin cîrpeli, repulsii, îngrădiri nefabulate, cîrteli, dezlegări factice, obsesii, strangulări, ci chiar prin imagistica traversării Dunării în (și dinspre) bălți, prin vertebrele îndurării plictisite și nepăsătoare, agonizînd necontenit, într-o parșivă fermentație alcoolică, viață și moarte, viață și moarte.

Pașii lui Cezar Saltava răsunară încins prin întortochiatele coridoare de lemn, la întoarcerea lui în curtea celor trei case unde Salcia Vifor, înconjurat de hoții de cai, bătea mătănii tămăduitoare și rostea batjocoritor :

— Obidă, oblojit, impăiat, obijduit, tulește-o, neam de cutră ! Rafaele, (așa-i zicea lui Spătaru la bucurie) urlă el, sărind amenințător în picioare. Gata, nu mai vreau să stau în cvartir la Dumnezeu. Nu mai pot. Mă ploună cu broaște-n spinare.

Și behăi întretăiat, ca mielul sub cuțit, s-o întărîte pe Moloaica. Ea mulgea vacile ,sub șopronul deschis. S-auzea șuroind laptele. Pe cer asfințitul resorbea ultimele petece de întuneric evaziv ; dire de puroi pe o sticlă groasă, ca atunci cînd sparge o bubă în cercevelele ferestrei ; bătute-n dungi, clopotele de la o biserică din Bărăgan lepădau de pe ele odăjdii de sunete. Salcia Vifor, ghemuit în canonul scandalului — eu sînt cel ce este și care știe cît îl poate plelea — jumulea timpul de clipe, trăgînd din răsputeri s-apuce gîlma de aur cuprinzînd înțelesul neașteptatei veniri a hoților. Bufon patetic, el căuta adevărul numai sub forma lui de fluture, de miros și amăgire — rasa calului și alura stăpînului după tiparul copitei în lutul cîmpiei. Hoții, prefăcîndu-se nepăsători, îl cercetau atent. Petrea Spătaru, smolit, cu pantaloni bufanți și pinteni la cisme, ușori, isprăviți în rozetă, privea cu ochii mijiți ziua care se sfîrșea în spasme, trăgînd adînc pe nări mirosul de lapte crud ; Țulea Fălcosu, în cojoc scurt, cu găici negre, rostogolea ochii spre cerdacul unde apăruseră, pe nesimțite, mama și cele două surori ale ei — mama, ascunsă într-un fotoliu de răchită, cele două surori stînd în genunchi într-un fotoliu roșu bordel, Virtopeanu, bătrîn, cu fața jupuită, gras, sașiu, rezemat de gard cu brațele pe doi pari cu vîrfurile îngropate-n oale smălțuite, murmura bolovănos : pe pîntecele nevesti-mi c-o să fie vară bogată ; Niculae Sima, lung, melancolic, mesteca lenevos un dumicat de piine, iar în dreapta un cocoloș de piatră albă și moale — bilă magică ? somnul muntelui ? inima minzului mitologic ? — Ion Verde Coconu, (orbul) în cămașă de borangic cu pletele căzute pe umeri, cu ochii ca două perle opace, închizînd jafuri și crime, se uita, fără să-l vadă, la migdalul roz sau cîrșul japonez sau prunul fermecat înflorind sub girliciul circiumii din Bărăgan. Tudora și Matilda, fumînd pe ascuns dintr-o pipă cu cuptorul de porțelan, îl priveau ca vrăjite și buzele lor parcă sorbeau din aer întruchipări de copii ; în malul fluviului, o pasăre țipa repetat, chemîndu-și perechea, un trîl prelung, căzînd necontenit și triumfal în el însuși, ca o plantă care-ar înflori necontenit și necontenit și-ar scufunda corolele-n tulpină — repedea prăvălire a simțurilor în bucurii înnoitoare.

— Petreo, izbucni Salcia Vifor, și toți pricepurăm că pătrunsese ceva din taina neagră a hoților, s-ajung fier de potcoave pentru catîri dacă n-am visat azi-noapte că voi minca icre moi de morun și voi bea rachiu de ienupăr.

— Ehe, întîmpină Moloaica de sub șopron, tu ai vînde și tunica Mîntuitorului pentru o sticlă de spirt.

— Chitonul Domnului Hristos, anunță Ion Verde Coconu, se păstrează-n sacristia patriarhiei rusești. N-ajunge Salcia Vifor să-l înșface în vecii vecilor. Moscova — a treia Romă a creștinătății.

— Moloaico, vorbi iar Salcia Vifor, ieși afară ca-n dracii tinereții. La tinerețe, i-a plăcut mult carnea de pasăre călătoare, explică el. Cînd eram luați în primul an și coseam la mazăre, ea s-a uitat lung la un cuib cu patru ouă de prepeliță și-ntr-o clipă ouăle alea s-au schimbat în pui și apoi stol care zboară.

— Dar și tu, Salcia, ai fost vînă de bărbat ! îl lăudă Lipoșcă, smulgîndu-și șapca de doc și dînd la iveală o claie de păr blond, adunat în conci.

— Mă, lipovean parșiv, nu asmuți lupii bătrîni unul împotriva altuia că se vor bulgări cu căpățini de miel.

— Cel mai frumos om din bălțile-astea era Zanc Vidraru, spuse Salcia Vifor.

— Dacă vrei, se învoi Spătaru, îl luăm astă noapte în ceată cu noi. A mai fost odată cu mine și-a rămas mulțumit. Tu zici că era frumos, mîndru, crunt, dar eu zic că era un fel de frumos neterminat. Te uitai la el și te-ncăleca părerea că, ia priviți la ăsta, a crescut, a crescut și-ntr-o zi a hotărît : gata, mai sus nu mai merg, ar fi prea mult.

— Ochii lui de bou, liliachii, mi-ar fi plăcut să-i am eu, zise Salcia Vifor.

Moloaica ieși de sub umbrar, cu șistarul plin. Se opri la doi pași de Petrea Spătaru și-l întrebă scurt :

— Cu ce gînduri ai călcat în bătătura asta, Petrea Spătaru ?

— N-am venit să vă string de git.

— Spirc ! făcu Moloaica.

— Am venit să răsuflăm nițel. Am fost în Bulgaria...

— Rahat.

— Mi se pun cîrcei la picioare cînd te-aud vorbind așa, Moloaico. știi ?

— Știu, Spătarule. (Instinctul dilatat al Bărăganului, pentru că Moloaica venea din oceanul de lut și pelin, precum și destinul atemporal al jignirii, căruia-i era preoteasă, o călăuzeau pe cărări cu mărăcini). Dar mai întîi, spune-mi de ce-l cari pe orbul ăsta cu tine ?

— E un șoim, Papina, cînd sîntem în munți și coacem un cuptor de piine, orbul pune între piini, mere dulci și lire turcești, lirele tot din aluat făcute. Apoi ne trage de vătămătură, ne spală pe spinare. Turuie frumos din corbul gurii și are mîinele mereu fierbinți. Dacă ai un orb alături, știi în permanență că nimic nu e sigur pe lume.

— Mănînci lămîi, Petrea Spătaru. Bei țuică puturoasă din jumătăți de lămîi scobite. Lămîi sînt și la noi pe masa din bucătărie... Ia cite vrei. Lămîi și frunze de lămîi, scorțișoară, ciocolată,nuga, sugiuc. Te-a blestemat nevasta lui Rizea Cioltar, pe care i-ai furat-o lui Rizea, împreună cu cinci cai... Ilinca o chema. Cînd te-ai săturat de ea, ai dat-o la rînd tuturor hoților din ceată, și ea te-a pus la blesteme în patruipatru de biserici să ajungi să nu-ți mai vezi niciodată chipul, nici în oglinzi, nici în ape, ci numa-n ochii fiarelor sălbatice și-ai cailor neîmblînziți. Mă orbule,-i zici tu ăstuia, lasă-mă să mă zgîiesc în ochii tăi de fiară, pentru că orice orb are dreptul să fie fiară, și pentru că nu găsești nimic în albușurile lui coapte, îl înjuri că-i javră. Cauți sînge proaspăt în noaptea unui dihor !

— Îl țin lîngă mine pentru că știe povești din țara Portugal. A fost învățător, Papina.

— Afurisenia din patrujpatru de biserici te va apăsa pînă-n capul veacului să trăiești în suferință și-o să te rogi în rînd cu caii. la crucea de trei parale de la conovățul lor : dă-ne, Doamne, oviz fără pleavă, apă călîie din fîntîna lupilor, muguri de salcie, cîmpie largă și ascunzători ferite în malul Dunării. Orbul crede în piatra albastră pe care-o cosi la subțioara cămășii, înainte de-a pleca la furat ?

— Crede și-n boaba de otravă împărțită după legea noastră.

— A căzut careva, Doamne apără-ne ! ?

— Trei tartori de ceată, Moloaico, suspină Spătaru.

— Un bob zăbavă, strigă, furios. Salcia Vifor și întinse brațul spre mine : cînd vascrisul mă-ti al aparut iar aici ? Sterge-o, iar tu, se întoarse spre Moloaica, leagă fleanca și tunde cățeaua pe burtă. Și treci și fă o saramură de bibani cu ardei.

— Băiatul să se ducă să-l cheme pe Zanc Vidraru aici, zise Spătaru.

— Nu băiatul, maică-sa, preciză Salcia Vifor și mă-mpinse în întuneric.

— Frumoasă mai ești, Chiro ! îl auzii pe Spătaru, lingușind-o pe mama. Sminteri omul. Cu ce tertipuri o fi umblat Vasile Saltava că ți-a băut mințile ! ? Îi spui lui Vidraru, fără s-audă nevastă-sa, să-și ia iapa aia murgă și să-și coasă piatra albastră la subțioara cămășii.

— La ce vă mai trebuie ? zise mama. Salcia Vifor are iarba fiarelor.

— Dumnezeu să mă schimbe-n pulbere si catran, Salcia Vifor, se jură Spătaru, dacă nu s-a aflat pînă la hoții din Bulgaria că ai prins de trei ori cîte șapte arici.

— I-a prins, zise Moloaica, umblînd la plita din bucătărie, împreună cu Tudora și Matilda, însă am avut eu grijă de i-am spintecat pe toți de trei ori cîte șapte, și i-am azvîrlit în Dunăre.

— Eproastă ca un gîndac, o căină, disprețuitor, Salcia Vifor. (Pitit la colțul bucătăriei, mă bucuram c-o batjocorește, nu ridicase un deșt în apărarea mea.) Rafaele, e adevărat, am iarba. Numai aricii din bălți, de trei ori cîte șapte, sînt ursiți s-o dibuiască în sinul pămîntului, în prima noapte de martie cu lună plină. Exact cînd se trezesc din somnul de iarnă. I-am pîndit o săptămînă. Nemîncat, nebăut, cu limba nespurcată de-njurături, cu pleoapa necăzută după mușieri. Ei, aricii, se-nșiră pe malul bălții în care-au intrat, toamna, pentru o zi, o sută de cai de mare, aducînd trei fire de brădiș scoase de la o mie de metri din adîncul apelor — și bagă de seamă, în fiecare an, balta e alta, după cum se schimbă zodiile — și scurmă, caută, rimă ca porcii și numai unul cu peste ele. E ăla care dansează pe labele din dărăt cînd bat copiii toaca. Îl lași să le mănînce nițel în gură, să le-amestece cu scuipatul iadului și doar c-o clipă mai înainte de-a le înghiți, hiț ! i le smulgi c-o lopățică de lemn, le pui într-o legătură cu bulgărași de cenușă și-un inel cu peruzea și le ascunzi în mațele unui spinzurat. Dacă vrei să știi, toarna, îi aruncă Moloaicăi, chiar eu am rostogolit ceva ăia în calea ta, de trei ori cîte șapte, cînd n-am mai avut nevoie de ei și mă străduiam de ris cînd te vedeam cît chin și cazmă pe capul tău ca să-i hăcuiești.

Mama apăru cu Zanc Vidraru, la sfîrșitul mesei. Ea aducea un ciur de struguri, coborît din Vidraru din podul casei, el tira, sălcind pe umăr, o șa cu broderii roșii — iapa o luase laolaltă cu caii hoților. Pe Zanc Vidraru îl vedeam pentru prima oară în curtea lui Salcia Vifor. N-avea ochii liliachii, ci mai degrabă vineți, ciudați, mari, vicleni, întăritați, lunecînd între ei globuri — och

— Ia un pahar de rachiu, îl îndemnă Salcia Vifor pe Vidraru, bună întrebarea.

— Mai degrabă unul de vin, c-am mîncat ştiucă fiartă-n zeamă de varză acră.

— În Portugalia, iepele sînt fecundate de vîntul sărat al Atlanticului, răspunse orbul. Acolo nu există cai plebei. Undele saline...

— Vîntul îţi întoarce luntrea cu chila-n sus, îţi răstoarnă casa-n Dunăre, înnoadă poalele rochii în capul muierii, da de unde şi pînă unde să pătrundă-n burta iepei ca armăsar ! ?

—Ehe, vezi dacă nu ştii ! rise Spătaru (n-am mai văzut niciodată pînă atunci, şi niciodată de atunci încoace, om care să rîdă numai pe mijlocul gurii). Ia zi-i, orbule, ce zice Coranul, care-i biblia musulmanilor.

— Coranul, se porni orbul să înşire, zice : „Atunci cînd Dumnezeu a vrut să creeze calul i-a spus Vîntului de la Sud : vreau să închipui din tine o fiinţă prin care să ajungă puternici prietenii mei, care să ducă la slăbirea duşmanilor mei şi să fie meterez pentru semînţiile care mi se vor supune şi mă vor urma. Creeaz-o, i-a răspuns Vîntul de Sud. Şi atunci Alah a luat un pumn din Vîntul de Sud şi a zămislit un cal căruia i-a spus : te creez şi te numesc Arab şi te leg să fii puternic, căft şi viteaz în toate împrejurările".

— E de lemn de palisandru şi de trandafir, orbul nostru ! îl lăudă Petrea Spătaru.

— Eu zic, se ridică Salcia Vifor, să ieşim în Poiana Drăgăicii, să ne batem nitel cu pădurea. Ori de cîte ori am făcut asta, înainte de-a pleca la drum, ne-a mers bine.

Căzuse o noapte calmă, pe care o trăiam parcă prin somn. Caii sforăiau leneş la conopveţe. O pisică sălbatică, pîndind ieşirea popîndăilor, străvechi lîngă rădăcina unui păr trăsnit. Lăstuni, bitlani, mierle negre, sfîrtoci şi sticleţi îşi cuvîntau fraged mişcările. Frigul nopţii — proaspăt, umed şi ager. Mirosul ierbii, mai pătrunzător decît al apelor. Pămîntul reavăn suferea de-o locvacitate buimacă, apele forfoteau de mişcări zvicnite : peştii, umbra păsărilor, luna.

În Poiana Drăgăicii, hoţii — mai puţin Neculai Sima şi Ion Verde Coconu — îşi alesără cîte-un mesteacăn, ochit să n-aibă mai jos de zece ani şi, îmbrăţişînd trunchiurile argintii, se cocoţară în frunziş. În rînd cu ei, Moloaica. Luna echilibra cerul şi apele, dar pe ea şi pe hoţi îi smintise. Moloaica scheuna ca o căţea piesnită cu nuiaua peste ţîţe, Salcia Vifor, Tulea Fălcosu şi Vidraru jefuiau mlădiţele tinere, rupîndu-le cu gura, Lipoşca săruta, plescăind din buze, noianul de vise plutind în arborele mistic al Rusiei şi emblemă a sufletului nordic, Petrea Spătaru, cu faţa schimonosită de furie sau de-o înverşunare sălbatică (faţa lui era faţa de secătură a lunii coborîtă pe pămînt) chiuia, opintîndu-se în zvircoleli. Iar mestecinii, aleşi să fie puternici, se-ndoiau mlădios, scîrţîiau prelung (în rănile ivite-n scoarţă singerau miresme amărui), îndîrjîndu-se să nu atingă iarba cu creştetul. Moloaica şi hoţii, luptînd să-i învingă, bălăbăneau picioarele, îşi încordau braţele, îşi azvîrleau trupurile, dăruiţi pornirii

de-a rupe, de-a distruge, întăriţaţi, cu toate simţurile biciuite, cu nervii hohotind de bucurie ; injurau, grohăiau, gemeau, gîlgîiau isteric, lacomi să frîngă, să zdrobească, să învingă. Cădeau, icneau şi ţîşneau numaidecît în picioare, năpustindu-se încă o dată în frunzişul jumulit, cu pieptul, cu umerii, cu capul, cu braţele. Petrea Spătaru, care nu renunţa la pinteni şi la pantalonii bufanţi cu vipuşcă de atlaz în nici-o împrejurare, izbuti, cel dintîi, să-şi aducă mesteacănul, tîrîndu-l de moţ, cu coroana răvăşită, la picioarele lui Ion Verde Coconu şi Neculai Sima, care rămăseseră pe pămînt. După el, în ordine, Salcia Vifor, Lipoşca, Vidraru, Ţulea Fălcosu şi Moloaica.

— Ah, ce lăboaie le-am tras, mama lor ! zvîrli ea, răsuflînd întretăiat. Şi apoi : aprinde-ne ţigări, Neculai Sima. Şi după primul fum: merg cu voi, Rafaele.

— Ce să cauţi, Papina !? În hălăduielele noastre, muierile sînt piedică şi la tinereţe şi la bătrîneţe. Înghesuieli nepotrivite. Noi, cu cei de teapa noastră, tu...

— Şi-o să-l iau cu mine, pe ciochina şeii, pe tarniţă, sau în coburi şi pe băiatul Chirei, pe Cezar. Să vadă muntele de sare cu mine şi să mă pomenească.

Drumul din bălţile Brăilei pînă la Slănic-Prahova — două zile şi două nopţi — e ca o labă de urs : plin de teamă înţeleaptă. Iar munţii, după ce-ai lăsat cîmpia, fîntînile cu cumpănă, plugurile răsturnînd brazdă şi tîrînd după ele trîmbe de abur în care-şi risipesc cîntecul ciocîrliile, sînt cînd suişuri de brazi în cer, cînd nişte cranii nătînge. Fiecare molid tînăr se isprăveşte-ntr-o cruciuliţă verde peste care aştepţi mereu să ningă. Ceaţa înaintează în trap cadenţat. Cezar călăreşte singur, pe deşelate, un ghidran roib, ascultă-n tăcere elocinţa ierburilor sub vînt, se pătrunde-n suflet de erudiţia luminii şi se miră că de-atîta fericire mai supravieţuieşte. Pruni, copite ropotind, alunari săgetînd de-a curmezişul o terasă cu meri, zarea senin viorie, ca şi cum în golul muntelui s-ar pîrgui orzul caprelor negre. Satele se scriu cu izmă pe prispa sufletului : Coada malului, Gura Vestioarei, Sprinceana dintre plopi, Bot de iepure. Şi tocmai aici le iese în cale o vulpe, pe care Neculai Sima, Ţulea Fălcosu şi Lipoşca o hăituiesc cu chiote. Salcia Vifor şi Virtopeanu cel gras despică un cîntec zbanghiu de la Dunăre :

bate vîntul trestia,
ţi se vede chestia...,

iar Moloaica, vrînd să acopere vorbele tăvălite-n pofte băloase, s-a potrivit cu calul în stinga ghidranului şi-i spune băiatului ce flori vor umple în curînd coastele muntelui încă pătate de zăpezi prin văgăuni : laptele ciinelui, ţintaura, cuscrişorii, primulele, omagul, floarea de lingoare. Ar trebui să plouă, trebuie să plouă, fiindcă în ajun de venirea hoţilor la Ozînca, el a pictat un tablou cu doi boboci de gîscă pe un lac, cu zahăr şi scorţişoară, că să fie-ale dracului Tudora şi Matilda de nu i-or fi şterpelit ele culorile !, pisica i-a lins tabloul, minjind cartonul, el a zvîrlit-o departe-n Dunăre şi, dimineaţa, a găsit-o teafără în pragul casei, semn indiscutabil de vreme rea. Hoţii beau virtos ţuică de prună la o pomană întinsă pe marginea drumului, într-un cătun de vreo şase case, sînt obligaţi s-o facă. Dumnezeu îi pedepseşte amarnic pe cei ce nu cinstesc morţii. Bagă în ei să crape, Ion Verde Coconu intră într-o dispută cu preotul pe tema : de ce n-ar fi Duhul sfînt înfăţişat ca un cocor, Salcia Vifor suge bomboane din colivă, şi nimeni de la masă nu-i trist, despre mort se spun vorbe uleioase, joagărul din vale le acoperă cu fişiitul pinzelor de ferăstrău — frate-miu Oprea s-a dus la prăvălie, îi povesteşte Moloaicii o femeie cu deştele otrăvite de vopsele (ţine boiangerie), a cumpărat luminare, a venit acasă, a aprins-o şi s-a lungit în pat, stringînd-o în căuşul palmelor, iar nepoţii, în preajma lui, strigau : ia uitaţi-vă la tataia, face repetiţie ! Cînd pornesc mai departe, în fruntea cetei, cot la cot, înaintează Petrea Spătaru şi Zanc Vidraru. Iapa lui Zanc Vidraru, murgă, cu chişiţele prelungi, cu crupa rotundă, saltă genunchii, răsfăţîndu-se, Vidraru o mîngîie cu biciuşca pe grumaz şi din cînd în cînd o înaltă în două picioare, parc-ar vrea să-i spună ceva măgulitor la ureche, dar în fapt o face spre a-şi linişti nervii. La popasul de ieri, sub streaşina unei vărării stinse, l-a întrebat, ostil, pe Spătaru :

— Eu am dreptul să beau toţi licuricii vinului ?

— În ocna de la Slănic. Mai e puţin.

— Am plecat cu voi, fără că cricnesc şi vreau să fim netezi în prietenie ca oul de struţ, de la Slănic unde-o abatem ?

—Vlaicu bulgarul ne-a cerut cinspe cai albi. Ni-i plăteşte cu ulei de trandafiri de Damasc.

— Pun rămăşag pe doi tretini şi-o sanie că ne trage pe sfoară şi ne dă ulei de trandafiri de Kazanlîc.

— Nu. L-am văzut pe omul cu tulpan venit din Damasc. Într-o săptămînă ne aşteaptă cu marfa la Turtucaia. Caii albi sînt mai sus de Slănic, la Cheia. Ai curţii regale.

— Adică să-l prădăm pe Majestatea-Sa ?!

— Îi lăsăm ieslea, să se zbenguie-n ea ca pruncul Isus, s-a amestecat Salcia Vifor.

Să-l beleşti pe oricine, pare să-şi zică Vidraru, dar chiar pe rege !? — şi pesemne că-l ustură la subţioară ochiul de sticlă închegat din apele Mării, la graniţa dintre Europa şi Asia, unde-şi are obîrşia Centaurul Dunării, jumătate peşte de argint, jumătate cal de aramă. Cu cîţiva kilometri înainte de Slănic îi prinde ploaia cu viltori de burniţă şi se string în căldura unei case de lemn, un han, care, fiind numai balcoane şi vitralii, un soi de trandafir de lemn cu petale de sticlă, îi aminteşte băiatului de lişiţa de lemn de la Dunăre.

Dar numai casa noastră e menită să zboare, îmi ziceam, în timp ce Salcia Vifor şi Lipoşca buşumau caii. Ţulea Fălcosu şi Virtopeanu le măsurau porţiile de grăunţe, Moloaica şi Spătaru se tocmeau pentru odăi, iar Zanc Vidraru căra ulcioare cu vin. Mie mi-au dat mere, prune uscate, nuci şi turtă dulce şi cînd mi le-a pus dinainte pe masă, Petrea Spătaru s-a uitat lung în ochii mei şi-a mîrîit : nu-mi văd faţa, frăţioare, nici în ochii copiilor, blestemul ăla durează. Izvorul unde Ion Verde Coconu a împins caii la adăpat — se orienta după semne necunoscute nouă — curgea printr-un jgheab de scoarţă. La ieşirea din jgleab, şuvoiul se spărgea, apucînd-o prin două tulnice pe căi diferite. De băut, orbul n-a băut cu caii, aşa cum se obişnuieşte ; şi-a lipit numai obrazul de şoapta izvorului ; asemeni vulturilor, şoimilor, uliilor, Ion Verde Coconu nu bea apă niciodată.

Întorcîndu-se în han, orbul se lipi de-un stîlp cioplit, care susţinea un arc de streaşină cu păsări de scîndură şi-l întrebă pe Salcia Vifor :

— Quieres ser verdugo en Hungria, Salcia Vifor ? (Vrei să fii călău în Ungaria, Salcia Vifor ?)

— Ce-i asta, ai de gînd s-o ştergi spre ţări mai calde ? rosti Zanc Vidraru, cu dispreţ mărginit şi răsfrînt, ştergîndu-şi cu palma stropii de ploaie din părul negru, încîlcit. Simţise-n glasul orbului o vagă umbră de provocare şi, rezemat cu capul de tocul uşii, privea piscurile estompate-n negură (casele muntenilor nu coborau spre drum, ci se retrăgeau de-andaratelea spre culmi) cu faţa aparent neînsufleţită, dar elaborînd insulte, se contopea şi cu podoaba cuprinzîndu-se în sine a pereţilor de lemn şi cu turmentaţia ploii.

— Tu, îl repezi Salcia Vifor, nu pricepi decît vorbele tîrfelor din luntrii : mi-ai despletit carnea... of, mi-ai desnodat oasele.... m-ai făcut mărgăritareee ! Da, puteam să fiu călău. Eram în armată, primul an.

— Nu mi-ai spus asta niciodată, îl agăţă Moloaica.

— Sînt lucruri care se spun foarte tîrziu femeilor.

— Şi nu era destul de tîrziu să-mi fi spus asta acum zece sau cinspe ani ?

— Era, dar nu ştiu cum se face că n-a venit vorba.

— Şi-acum nu-i prea tîrziu ?

— Nu, pentru că s-a făcut iar devreme, Papina. Înainte de bătrîneţea de pe urmă fiecărui om i se mai face o dată devreme în suflet. Prin urmare eram în regimentul 2 care de luptă şi slujeam, pentru o lună, la Castelul Peleş din Sinaia. Bubă de aur traiul nostru, acolo. Stam patru ceasuri cu arma pe umăr — chiar de te muşca cu şarpe de cur sau un bursuc de boaşe, n-aveai voie să zici nici pîs — dar după aia, mîncare şi băutură să spargi păduchele pe burtă, başca slujnicuţele. Într-o zi am adunat sub unghie patru juncane cu gropiţă-n obraz şi hai cu ele, două pe-un braţ, două p-ălălalt, sus pe munte, la drumul reginei, în virtejul brazilor, la sfada veveriţelor. Sus dăm iepure în gură de lup cu Mareşalul palatului şi primul ministru al Ungariei, în vizită în România. Se plimbau pe unde ne-ar fi fost nouă drag să poposim. Fetele — rochiţe negre, şorţuri, guleraşe şi bonete albe scrobite — o rup la fugă, eu, timpit, drepţi, smirna, cu mîna la capelă. Ungurul mă măsoară din creştet pînă-n tălpi. Crunt. Mă gîndeam c-o să mă pocnească şi-mi ziceam să am grijă, cînd m-o croi să nu mă nimerească peste buze cu inelul, că fleandură mi le face ! Dar el începe să zîmbească şi numai că-l aud : quieres ser verdugo en Hungria ? Mareşalul traduce : soldat, vrei să fii călău în Ungaria ?

— E sigur că le murise călăul, zise Ion Verde Coconu, şi, văzîndu-te pe matale urcînd panta, la trap, cu două sute de kilograme de carne macră, a socotit că eşti cel mai bun înlocuitor.

Vorbind, orbul înălţase faţa spre tavan, fixînd cu noapte golul a două noduri căzute, ca şi cum ochii lui teferi s-ar fi aflat ascunşi acolo şi el îi implora să se coboare unde le e locul firesc.

— No señor, răspunse Salcia Vifor, şi se simţea că ei doi repetaseră îndelung scena. Am învăţat mai tîrziu că trebuia să mă-ntrebe : Höher akarsz lenni magyarországon ? Eu beleam ochii ca un berbec în tepuşă, el a sucit-o pe italiană : lei voglia essere boia nell'Ungheria ? Era şi-un fel de respect, va să zică, orbul poate să lămurească.

— Asta înseamnă că domnul prim-ministru ungur zicea pe dedesubt. O să domneşti în slănină, soldat. La noi, călăul are cafeneaua lui specială, în Pesta. Palincă de caise, ciorbă de peşte, gulaş, pian mecanic.

— Salcia Vifor, vru să ştie Lipoşca, dar tainul ? Ce tain ţi-ar fi dat ? Trebuia să te-nfigi zdravăn în el şi să ţii la preţ.

— Nu-i prost rusnacul, aprecie Salcia Vifor. Foarte bun chiţibuşar. Erau două tarife, Lipoşca : unul cînd devine şi-l spînzură pe condamnat, altul, mai gras, cînd îi dau osînditului toc, cerneală şi hîrtie să facă cerere de graţiere, iar tu, verdugo, höher, boia te apleci peste umărul criminalului ca să-i insufli speranţă, spunîndu-i : schimbă cuvîntul ăsta, pune-n locul lui unul mai cald, cu guşa mai plină de seu şi-n timpul ăsta scoţi pistolul şi-l împuşti în ceafă. Moare crezînd în Coconu.

— Armăsarii pentru împerechere sînt ai ocnei ?, întrerupse Zanc Vidraru.

— Ai salinei, preciză Petrea Spătaru. Întăritam iepele în două curse de galop, să se-mbete de aer sărat şi numai după aia le punem între staanoagele-nmulţirii.

— Rău prevestitoare, mirii Zanc Vidraru.

— Cine ? întrebă Spătaru.

— Ideea orbului — şi nu l-am mai auzit deschizînd gura decît a doua zi, dimineaţa, în ascensorul cu care-am coborît, oameni şi cai, în caverna de sare, luminată portocaliu, cu torţe de răşină. Simt cum de-atîta umezeală, spuse a doua zi, îmi putrezeşte cămaşa-n spinare. Bună-ar fi în bălţile noastre o ocnă ca asta. Scoţi plasele din apă şi le scuturi exact unde se păstrează peştele. Ce zici, Neculai Sima, se întoarse spre hoţul melancolic, cum ar suna aici un clopot de biserică bătut în dungă ?

— A moarte înceată, răspunse ăla.

— Ehe, nu degeaba bolborosesţe-n mîinile tale piatra aia albă !

— E un dinte căzut din lună în seara zilei de 5 aprilie 1932. L-am amestecat cu literele roşii culese din calendarul ortodox de ziua Sfîntului Calinic de la Cernica şi a Sfîntului mucenic Antipa, zi de denii, şi-am obţinut mirosul răzbunării.

— Fraţilor, strigă Salcia Vifor, nişte berze, uite colo !

Frigul primăverii de pe pămînt era aici mai viguros, mai aspru şi cu măduva mai densă. Frig compact, urît, distant. Berzele descoperite de Salcia Vifor, şapte, şedeau neclintite pe buza unei gropi, pîndind şerpi nevăzuţi, bînd irealitate şi ruginînd sau împletînd o funie a Timpului din sare şi sudoarea ei.

— Nu sînt berze, explică Neculai Sima, sînt zînele sării.

— Pe cai, porunci Petrea Spătaru. Moloaico, tu şi băiatul urcaţi pe dîmbul ăla unde arde candela.

Candela ardea sub un mînz de sare răstignit pe o cruce de sare. Simbolul mîhnirii, neuitarea, proasta apropiere de Dumnezeu, neliniştita pocăinţă, frica, dezastrul, regretele. Dedesubt, o masă şi patru scaune, tot de sare. Hoţii aliniară caii ureche la ureche şi la un semn al lui Spătaru se dezlănţuiră în galop. Lespezi de sare, tavan de sare, perdele de sare. Deasupra, la cîteva sute de metri, lumea se mişca ordonat, apele curgeau spre severa aşteptare a Mării, vîntul clătina frunza, iar noi, mult mai jos decît oasele morţilor, mai jos chiar de unde poate pătrunde moartea, în urechea de sare a Timpului sau în miezul lui primejdios de sărat, trăiam vehement magia sunetelor neauzite în nici-o biserică a lumii. Galop clocotitor. Eram în depozitele Mării : vuiet, mirare, desnădejde şi fericire, şapte berze şi în gropniţa de sub ele, patruj' de păpuşi de sare, semănînd cu cei patruj' de copii pe care Tudora şi Matilda, surorile mamei, îi ciopleau din ghiaţă, în noaptea de Ajunul Crăciunului, şi-i înşirau pe balcoanele casei, ca să-i semene colindătorii cu seminţe de mac — semn că nasterea e revoltă fecundă, cu oase late, dorită în eternitate.

Zanc Vidraru cîştigă amîndouă cursele şi veni, ţinînd de dîrlogi iapa lui murgă, la masa unde şedeam cu Moloaica. După el, se apropiară Petrea Spătaru şi Neculai Sima. Fără cai.

Nori de sare, străvezii ca aburul ce se înalţă, vara, de pe colilia din izlazuri şi pîrloage, fermentau haosul ocnei.

— Cezare, mă zgîlţîi, duşmănos, Petrea Spătaru, du-te la Salcia Vifor.

— Eşti rău şi-n temelia somnului, Petrea Spătaru, i-am răspuns, furînd nişte vorbe ale Moloaicii — închipuite sau spuse.

— Du-te unde ţi s-a poruncit, s-a răstit Zanc Vidraru. Moloaico, înţeleg că tiparul bisericii stă pe umerii lui Iuda. Spune-i, Cezare, lui Salcia Vifor că numai proştii sînt făloşi, numai ei nu simt că bisericile sînt miresele lui Dumnezeu. Alde tata, Petreo, au scăldat împreună caii furaţi în Buzău, în Siret, în Dunăre, în Tisa, în Nistru şi-n Nipru.

— Şi cînd îi trăda cineva, rosti apăsat Neculai Sima, trimiteau comandantului legiunii de jandarmi cîţspe cai albi, avînd fiecare, atîrnat de git, un batal înjunghiat.

— Petrea Spătaru, prost arhanghel ţi-ai ales. Dezbară-te de el.

— De ce, Vidrarule ? Niculae Sima e singurul dintre noi care fură cai numai din dragoste pentru cai. El numai pentru asta trăieşte : să gonească îndoit din umeri pe cei mai frumoşi cai. Nu bea, nu fumează, nu înghesuie vădanele.

— Minte ! Să călărească toţi caii lumii şi să-i dea înapoi de unde i-a luat. De ce nu-i dă înapoi ?

— Nu pot, zise Neculai Sima. Vezi, asta nu pot s-o fac. Dacă pun şaua pe-un cal frumos, trebuie să-l dau mai departe. Înainte. Niciodată îndărăt. Costică Pierdutu, Costică Gurafoii şi Lalaia Tătaru Hurta pe care i-ai vîndut... (şi frăminta piatră albă).

— Să plece băiatul, ceru Zanc Vidraru.

— E neamul tău, zise Moloaica. Stai pe loc, Cezare !

— Moloaico, am scîncit, mie nu-mi place pe lumea ailaltă.

— De unde ştii tu cum e pe lumea ailaltă ?

— Păi acum nu sîntem acolo ! ?

Jur împrejur, sarea exaltîndu-se şi sorbindu-se pe sine, dimpreună cu sfîrşitul timpului. Sarea, prezentă în toate bucatele, începînd cu pîinea noastră cea de toate zilele, se ascundea fiind acolo, se înfrupta cu nefiinţă, lepăda întuneric vînăt şi frică fărîmicioasă.

— Mi-au furat sora, p-aia mică, şi-au schimbat-o, la graniţa cu ungurii, pe doi cai de curse. Talion, record 1,19 şi Granz, 1,17 pe kilometru lansat.

— Ce pungaş ! Ce fiară ! se minună Spătaru şi se lăsă pe vine ca să-l privească-n ochi. Doamne, că urît mai sînt ! Sictir, dulău stîrb ! O, cum te-aş bate peste bucile curului cu vergeaua de la puşcă ! Ai să porneşti două rînduri de case în oraş la Focşani şi-am să le dau foc. De-abia aştept să-nfig o caia în inima ta de curvă. Cu mine vorbeam, Vidrarule. M-am văzut în ochii tăi. Ce trist se mai plăteşte vinzarea. Şi ce grea cumpănă ne-ai făcut.

— Da'ce te doare pe tine-n cot de Costică Pierdutu, Costică Gurafoii şi Lalaia Tătaru Hurta ! ?

— A, care va să zică devine situaţia că nici nu-nţelegi. Şi eu care credeam c-ai priceput de-acasă ! Vidrarule, banu-i mărunţişul vieţii. Banul între noi doi, nu importă. Viaţa, asta contează. Să-l luăm de-o pildă pe păgîn, pe Lalaia Tătaru Hurta. E mai sfînt chiar decît un mînz nenăscut. Nu s-a ivit pe lume omul care să-i smulgă din suflet un prieten. De ziua mea, era iarnă, bagă de seamă, mi s-a prezentat în casă îmbrăcat în hamuri nichelate de sus pînă jos. Ne-am căsnit un ceas să-l scoatem din curele şi cătărămi. Noroc, Petricică, şi fii prudent. La mulţi ani şi cai cu coama bogată. Pe prispă, o sanie din trestii împletite, sanie rusească, ăştia se pricep ai naibii la sănii, ruşii. Omoară-mă, dar nu pot să te iert. Costică Pierdutu şi Costică Gurafoii stau la închisoare. Nu se poate !

— Împăraţi peste zlătari, Costică Pierdutu Gurafoii şi mai ales Lalaia Tătaru Hurta.

— Aşa e. Dar împărati. Pe ce i-ai vîndut ?

— Mare guster eşti, Spătarule ! se împotrivi, moale, Zanc Vidraru.

— Cheamă-l pe Salcia Vifor. Ce vorbe bălţate pe el şi pe orb ! Sînt verdugo, höher, boia. Căcăreze de oaie ! Cheamă-l !

— O să-ţi fărîmăm piciorul stîng cu butucul. Eşti stîngaci, nu-i aşa ? Pe urmă te ducem la doctor şi-l plătim cu iapa ta murgă. Cu toţii trebuie să plătim, aşa-i judecata. Dacă există Dumnezeu, dar văd că nu-i decît vorbă goală. Dumnezeu te trăsnea pentru vinzare şi ne scutea pe noi.

— Salcia Vifor ! strigă Vidraru.

— Stai acolo ! se răsti Moloaica la Salcia Vifor. Eu sînt verdugo, höher, boia, Vidrarule.

— Băbuţo, şopti Vidraru, turturică de ocnă... S-au scurs douăşopt de ani, Moloaico...

— Două clipe, anii nu se numără.

— Şi nu ţi-e milă de ce-a fost ?

— I-auziţi la el! Neculai Sima şi Petrea Spătaru sau Rafaele ! M-am rătăcit cu tine, cinci zile, Vidrarule. Eram tînără, şi mi-era drag de mine şi de ce iubeam. Cezare, tu încă n-ai vîndut, n-ai trădat. Să nu pîrăşti în veci pe nimeni! Lumea are şi-aşa destule necazuri şi batjocuri. După cinci zile mi-ai făcut vînt cu luntrea. Eram goală în luntre şi dormeam. Nu dormeam, eram frîntă. Văz şi-acum o cracă de plop ruptă, frunzele galbene — craca dacă moare, mor şi frunzele — stuf, linişte, nagiţi. Biiguiam: mi-ai despletit carnea, mi-ai desnodat oasele, m-ai făcut mărgăritareee ! Zicînd, dormeam. Şi adormind m-ai azvîrlit cu luntrea din privaţ în sforul curentului. Si-acolo m-astepta Salcia Vifor, care era doar Sandu Mîntăilă, că nu-l prinsese încă viscolul în scorbură, şi el m-a legat de luntrea lui şi m-a dus acasă învelită în plase. O săptămînă am aşteptat să mă omoare. Hainele mele se zvîntau, atîrnate de streaşină. S-a întors paceaura. Doarme-n casa ei pucioasa. Salcia avea puscă, putea s-o descarce-n mine. N-a făcut-o. Mai bine-o făcea. M-a ţinut dousuna de zile îngropată pînă la git într-o saltea plină cu peşte proaspăt. Se ducea de cu seară pe Dunăre şi fix la miezul nopţii, cioc, cioc, cu destu-n oblon : ti-am adus primeneala, curvă. Juma' din satele din Bărăgan au mîncat peşte scărpinat pe ţîţele mele. Tu nu ştii, Vidrarule, şi află de la mine, cel mai scîrbos lucru din lume e să stai cu peşti băloşi la subţioară. Biban, avat, plătică, scrumbie, mîrlită, chitic. Salcia Vifor, atunci nu era Salcia Vifor, porcul porcilor de pe lumea Brăilei şi de pe faţa Dunării, mă ţinea-n peşte ca să lepăd. Chira se numeşte fata pe care n-am putut s-o vărs din mine. Asa, Cezare, să ştii, ăsta-i tatu-mare. Salcia Vifor, nemernicule, dă butucul ! Lipoşca, scoate menghina. Şi duceţi-vă dracului în partea ailaltă cînd îi fărîm piciorul... Cînd mă gîndesc, mă prostule, că mi-ai despletit carnea, mi-ai desnodat oasele şi m-ai făcut mărgăritareee ! Pe mine pe ce m-ai vîndut ?

— Mi-a dat Salcia Vifor doi saci de piper şi-un sac de tămîie ca să te trimit îndărăt acasă. Vrojam să deschid prăvălie-n Bărăgan...

— Doamne Dumnezeule, se-nchină Moloaica. Tu carele pre toate le-ai făcut, cuvine-se Tie şi partea prostului. În vecii vecilor ! Salcia Vifor, dacă nu rupi pe oasele mele douăj' de prăjini de salcîm eşti un neghiob şi-un bou, fir-ar mama ta a dracului !

REMEMORĂRI

Întîlnire în noapte

Veneam ieri noapte de dinspre Podul Mogoşoaiei, tiriş şi-nchis în mine ca un meic în aşteptarea primăverii cînd deodată a răsărit în faţa mea o siluetă aburoasă. Părea un cavaler de Curte veche, unul din acei domni noctambuli care străbat fantomatic străzile Bucureştiului.

S-a oprit neutru şi distant măsurîndu-mă protocolar. Era potrivit de înalt şi trupul său ţeapăn sta strîns în corsetul ocrotitor al unei redingote cenuşii. Un papion cu buline albe răsărea ca un fluture zvăpăiat de sub bărbia voluntară şi-n palma stîngă, înmănuşată, ţinea în echilibru fragil un baston cu măciulie de argint. Fruntea uşor boltită ocrotea doi ochi scăpărînd o amărăciune fără egal şi părul inspicat de zăpezi regale, era uşor buclat într-o parte şi gura o avea strînsă într-un dispreţ, suveran. Obrazul ras, cu mici cute de melancolie prelungite de-alungul nasului, părea alb şi fantomatic. Mirosea discret a naftalină şi lavandă şi a ceară veche şi a ceva demult uitat, un parfum indecis. Pantofi fini, cu virful ascuţit, abia atingeau asfaltul cenuşiu, astfel că el părea că pluteşte în aer, desprins de sol. O singură stea de noapte strălucea undeva sus în întunericul de nepătruns, exact deasupra creştetului său, ca un semn divin. Se oprise sub umbra unui zid, peste marginile căruia o magnolie delicată îşi arăta sfîrcurile nedesfoliate.

— Domnule, zise, eu caut strada Popa Tatu...

Glasul suna bătrîn şi distins, baritonal şi adînc, venind de departe. Vorbise cu gura strînsă, graseind uşor, cu un accent bizar, măsurîndu-mă cu o severitate binevoitoare. Eram pe chiar Podul Mogoşoaiei, stîlpii caselor boiereşti de vis-á-vis se înşurubau ca nişte luminări scurse în pămînt şi-n iatacul de deasupra s-a deschis iute o fereastră şi apoi s-a închis la loc. Departe, poate la Curtea veche, cineva suna o toacă vestitoare de zori.

Steaua singuratică strălucind deasupra porni odată cu noi. Bizarul personaj mă urmă călcînd ţeapăn, cu ochi pierduţi peste cupolele oraşului conturate în începutul unui fir de lumină. Avea în mers ceva din armonia moale a maşinăriilor vechi şi cum treceam pe Calea Victoriei mi se părea că se opreşte scurt din cînd în cînd, schiţînd un salut aerian.

Am cotit spre Stirbei Vodă, apoi înainte încă două colţuri întrînd în firul îngust al străzii pe care o căuta. La numărul 70, s-a oprit deodată înclinîndu-se uşor şi cu mîna dreaptă a scos din buzunarul jiletcii o carte de vizită mică şi lucioasă. Mi-a întins-o cu un gest de rege detronat după care s-a mistuit în umbra unei curţi plină de lăzi şi moloz.

La prima vitrină luminată am apropiat de ochi cartonul acela elastic şi fin, ca şi cum ar fi fost de sidef, privindu-l. O stemă bizară strălucea pe fişia imaculată, o stemă semănînd cu potirul unei lalele aurite avînd în stînga şi-n dreapta doi îngeri trişti ce-o sprijineau neutri. Dedesubt, trei cuvinte ritmînd în grafia lor elegantă: **Cave, Age, Tace!...**

M-am întors iute păşind pînă în dreptul porţii de fier strigînd în noaptea de pîslă: „Domnule Mateiu!..."

Dar nu mai era nimeni şi chiar steaua aceea singuratecă ce-l însoţise strălucind deasupra capului său dispăruse şi ea...

Mircea Micu

ioana diaconescu

Flăcăruia gheţarului

Dar dacă tu ai deschide
O gură imposibilă de monstru
Înspre lumina impecabilă
A corolei viorii
Ai înghiţi în sinea ta
(o de te-ai îndura)
Lumina palpitînd,
Flăcăruia gheţarului.

Marină

O scoică fierbinte,
Un pavilion palpitînd
Pulsul apei. Şi lumea aprinsă
Căzînd peste pletele anemonei de mare. O
Crizantemă de carne
Prinsă-n faldul
Micii sirene. Mai ştiu
Doar un loc de scăpare :
Acolo, în munţii cît spinarea
Calului de mare,
La poalele tale ocrotitoare
Măicuţă de sare.

Învăţături pentru infantă

Nici dantelăria străveche a domului
Nu mai poate fi ocrotită. Se clatină
Luciul fildeşului îngălbenit
Şi-n pletele sure
Doar noaptea senină
Îşi mai face cuib.

Prinde graţios crinolina
De incheietura fragilă a mîinii.
Nu uita turnura şi nici
Piepteni de baga
În buclele lungi. Şi totuşi
Fildeşul îngălbenit.
Nici o veste.

Podul palmei

Numai aici, în podul palmei
Semnul nervos al dispariţiei.
Ochiul nu vrea să-l vadă
Pururea închis luminii' dinafară.
Ca o spumă uşoară
Tresare-n retragere
Pasul tău alb, imaculat.
Păşeşte, răspunde acelui sunet
Ce te cheamă cu nepăsarea lui.
De-l strigi, e semn sigur
Că nimeni nu-l aude.
Ca o spumă uşoară
Tresare-n retragere
Pasul tău alb, imaculat.

vasile mihalache

Aripi de liliac

I

Dacă-s cercetat de la ferestre mă împiedic de ingeri
Deşi strada e largă şi cu trei singeri
Deşi în sinea mea sînt de nerecunoscut chiar opac
Haimanaua pluteşte deasupra cu aripi de liliac
Răsuflu disperat dacă se închid obloanele de frig
O, cum răsună paşii pe muzică de Grieg !
Cum se înglodează în aerul viscos nebunia
În ceafă, ca o luminare, mă arde melodia

II

De umbra mea ca o faptă rea mă sperii
Şi m-aş întoarce încă la Caligraful străzii
Să ardă în vitrină domnişoara de gips
Doar de la o scînteie din focurile primăverii
Să-mi sară în braţe şi drag şi urit
Să mingii să string ca o menghină totul
Şi salbă de clopote să ating, doar să ating
Să se închidă pe veci, veşnicească
Bucurîndu-mă ca un copil şi să uit.

IV

Plăteşti de două ori mai scump o dată
Inima zboară din trup cu aripi de fluture
Se aşează pe jarul ţigării
Nici o fibră nu se clinteşte, nimic
Aerul taie ca briciul
Te razi cu el în faţa lumii
Tot în oglinzi vei ajunge
Minciuna îţi ajută să părăseşti prietenii

Decor

Pentru că stinse erau acele
Ceasuri prelungi. Agonizau
Păstrînd în lumina lor pală
Lacrima flăcării. Un duh de argint
Subţire ca fumul
Ieşi pe fereastră. Străbătu
Încăperea şi se incolăci şerpeşte
Pe braţul mai alb decît zăpada.

În acel stins decor
Un zîmbet subţire în întunerec
Cu dinţii mai albi
Decît cei ai doamnei cu coasa.

Un nour aprins

Să fii strivit într-o pagină
De litera auriferă
Ca de o uriaşă carapace
A ţestoasei de aur.

Şi trupul tău chircit
Să dea semne de viaţă
Abia vizibile
Pentru cel ce te veghează.
Din gură să-ţi iasă
Un oftat, un nour aprins
Ca o trombă de foc.
Artificiu. Şi lumea să creadă
Că-i joc de artificii
Simţind de departe
Răsuflarea ta arsă.

Aura

Rămîn secerată
Şi verde
Ca un mal despicat
După o lungă şi grea suferinţă.
Aura mlaştinei
Îmi pune cununa :
Surizind
Trec pragul
Acestui incendiu.

Strict necesari pentru o aureolă de frig
Tipătul se încheie la nasturi şi te prezintă
În saloanele încălzite cu lumînări
Doamnelor şi Domnilor – Celălalt ; văr cu
Acela şi Oaspete al meu
Faceţi-i loc să dispară discret şi
Continuaţi acest subtil menuet !

V

Mai sincer pare varul de cum pereţii crapă
Şi ce se vede ? – scuipate-s oasele ca simburi
Mărul încert e cotropit de sunete prea dulci
Pentru că nu mai există nici o ieşire,
aşteaptă-mă !

VI

Fructul cu făr'de creanga lui şi viermele acopăr
Ce fuse numai străvezime a sinelui surprins
Tu însuţi risipeşti cu foamea năclăită-n scrieri
Adaos către nemurire virstelor din jur
Alcătuirea dezbinării, lespezi coclite
Peceţile pe faţa învinsului de adevăr

VII

Mi-e silă de somn dacă altul visează ce însumi visez
Sînt prădat de simţuri, de preatirziul cu limbă de foc

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

VĂZUTĂ DE ION CUCU

Două portrete ale criticului literar prof. univ. Pompiliu Marcea

Plastică și dramaturgie. Florin Pucă și Ion Băieșu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A „PROZEI SCURTE" ROMÂNEȘTI

ION CREANGĂ

VI. „Povestea lui Harap-Alb" — sinteză a basmului românesc (10)

Epicizarea filonului exultant baladesc sub semnul căreia se derulează „micro-nuvela" fantastică destinată celei de-a doua încercări puse la cale de Spinul spre a-l împinge pe Harap-Alb la pieire constituie un fenomen cu efecte restructuratoare realmente inedite. În raport cu „micro-nuvela" anterioară, de data aceasta, aerul de o firesc realistică fabulozitate este supus unui sporit proces de contaminare magică, în așa fel încît narațiunea face pe neașteptate un soi de mișcare spiralat-ascensională care o proiectează într-o lume fantastic-mitologică de sine stătătoare. Dată fiind identitatea prin excelență supranaturală a cerbului, spre a-l răpune, eroului nu-i mai este suficientă cutezanța dibace de care dăduse dovadă în cazul confruntării cu ursul, după cum, pe de altă parte, postura de iscusită „doftoroaie" a sfintei Duminici nu pare a mai fi întrutotul compatibilă cu noua împrejurare. Întrucît cerbul este „solomonit", acum, bătrîna înțelege să facă uz de darurile ei de „solomonăreasă". Reluînd parcă străvechiul motiv al luptei eroului cu monstrul din mitul lui Perseu, episodul valorifică dintr-o asemenea perspectivă funcția miraculos-fantastică atribuită eroinei. Asistăm la desfășurarea unei strategii în care se caută punct cu punct soluția antidot la mijloacele de luptă, grație esenței lor magice prin definiție nimicitoare, ale adversarului. Dîndu-i lui Harap-Alb obrăzarul și sabia lui Statu-Palmă-Barbă-Cot, sfînta Duminică are în vedere un anume transfer de încărcătură magică, în măsură a echilibra raportul de forță dintre cei doi adversari. Știm doar și din **Făt-Frumos, fiul iepei** cu ce puteri extraordinare, de proporții cosmic-stihinice, este investit acest **uriaș al zmeilor**, pentru a aprecia semnificația transferului în cauză. Trecînd la sfaturile sfintei Duminici cu privire la chipul în care Harap-Alb va trebui să se comporte în timpul luptei, se cuvine să reținem numaidecît extrema concretețe a detaliilor de conținut magic distribuite pe cuprinsul „scenariului". Ascuns din timp în groapa săpată de el însuși lîngă izvorul unde în fiecare zi la amiază cerbul vine să se adape, eroul va trebui să pîndească momentul cînd minunatul și primejdiosul animal doarme ; apoi să se apropie de el cît se poate de discret spre a-i evita privirea ucigătoare, activă și în timpul somnului ; pentru ca după aceea să-i zboare capul dintr-o singură lovitură de sabie și să se ascundă pe dată în groapa dinainte pregătită, unde urmează să stea pînă după asfințitul soarelui. Sfatul din urmă beneficiază de o explicație revelatoare din unghiul paradigmei magice în temeiul căreia este conceput întreg episodul. „Capul cerbului — îi spune sfînta Duminică lui Harap-Alb — are să te strige pînă atunci mereu pe nume, ca să te vadă, dar tu nu cumva să te înduplecі de rugămintea lui și să te întorci la dînsul, că are un ochiu otrăvit și, cînd l-a pironi spre tine, nu mai trăiești. Însă, cum asfințește soarele, să știi că a murit cerbul. Și atunci să ieși fără frică, să-i jupuiești pielea, iară capul să-l iei așa întreg cum se găsește, și apoi să vii la mine". Nu e greu de observat că prin sfatul din urmă neîntrecuta „solomonăreasă" care este sfînta Duminică etalează o complexă gamă de elemente magice vizînd strania dialectică ce se instituie între veșnica rotație a pămîntului în jurul soarelui urmată de tulburătorul moment al asfințitului și fabuloasa ființă a cerbului. Ideea e că, în ultimă analiză, cel mai ridicat coeficient de dificultate pe care Harap-Alb va trebui să-l depășească nu rezidă în actul propriu-zis al răpunerii cerbului, ci în capacitatea de a contracara teribila emanație magică a ființei lui muribunde. Epicitatea baladesc-tragică a momentului relevă tocmai situația limită, de-a dreptul dilematică — în ordine strict practică, dar și în ordine afectiv-morală — din care eroul, pînă la urmă, iese cu bine : „Atunci singele cerbului odată a și început a curge gîlgîind și a se răspîndi în toate părțile, îndreptîndu-se și năvălind în groapă peste Harap-Alb, de cît pe ce era să-l înece. Însă capul cerbului, zvircolindu-se dureros, striga cu jale, zicînd :

— Harap-Alb, Harap-Alb ! De nume ți-am auzit, dar de văzut nu te-am văzut. Ieși numai oleacă să te văd încaltea, vrednic esti de comoara ce ți-o las, și apoi să mor cu plăcere, dragul meu !

Dar Harap-Alb tăcea moțcom și de-abia își putea desclești picioarele din singele închegat, care era mai-mai să umple groapa. În sfîrșit, mai strigă el, capul cerbului, cît mai strigă, însă Harap-Alb nici un răspunde, nici se arată, și de la o vreme se face tăcere."

Luînd seama la finalitatea acțiunilor întreprinse de Harap-Alb în decursul celor trei primejdioase încercări la care il obligă Spinul, observăm că, împreună, acestea propun un sistem de valori absolut definitoriu pentru viziunea asupra existenței sub auspiciile căreia se constituie, la nivel inițiatic, conștiința de sine a eroului. Fără a forța în vreun fel lucrurile, constatăm că simbolistica fantastică a celor trei încercări desemnează un cimp ontic de o intimă coerență, traversat de trei motivații existențiale fundamentale. Se poate spune că aventura vizînd dobîndirea „sălăților foarte minunate" indică dimensiunea motivației circumscrise **filozofiei practice** a demersului, în timp ce aventura consacrată nemaintîlnitelor pietre scumpe prefigurează aspirația captării și trăirii în absolut a ideii de frumos. Izbîndind în ambele împrejurări, Harap-Alb face dovada invincibilei sale voinicii, de erou ideal. Fiind purtătorul ideii de bine și fericire, el propune Spinului, exponentul malefic al ideii de rău, lecții de curaj la care acesta nu are acces datorită tocmai finalității inițiatic-umane a extraordinarelor acțiuni săvîrșite. Astfel înțelese lucrurile, caracterul falimentar al soluțiilor născocite de Spin spre a-l arunca pe Harap-Alb în gheara morții se vădește din plin. Într-asta constă, dacă putem zice așa, în cazul lui, fatala eroare de calcul a Spinului. El nu are cum înțelege că, oricît de viclean și de neîndurător s-ar arăta cu Harap-Alb, sorții de izbîndă sînt totuși de partea acestuia. Prin forța destinului, ale cărui legi sînt mai presus chiar de voința celui aflat sub stăpînirea și în slujba diavolului, eroul va trebui să învingă. Refuzat de o asemenea înțelegere a lucrurilor, Spinul își însușește reușitele lui Harap-Alb din Grădina Ursului și din Pădurea Cerbului socotindu-le succese personale decisive pentru consolidarea poziției lui de uzurpator. În realitate, însă, conform logicii imanente a destinului care, singurul, face regula jocului în apriga confruntare dintre bine și rău, rezultatul celor două „expediții" ale lui Harap-Alb, pentru Spin, are efect de bumerang. Morala fabulei, în acest punct, ni se pare copleșitoare prin infinita ei adîncime și simplitate : bazîndu-se pe eroarea de structură eminamente ontică a substituirii esenței lucrurilor de către aparența ameițitoare a acestora, în cele din urmă impostura nu poate evita efectul autodemascator ; ceea ce nu reprezintă altceva decît chintesența stării de rușine pe care, din nefericire sau, poate, cine știe, din fericire pentru umanitate, condiția umană o poate atinge.

Rămîne acum, în final, să încercăm a releva cea de a treia motivație existențială ce traversează înainte numitul cimp ontic în interiorul căruia se confruntă termenii dichotomiei bine-rău și, implicit, se constituie ideala conștiință de sine a eroului.

Nicolae Ciobanu

Sociologia eminesciană (III)

O (SCURTĂ) PARALELĂ GRĂITOARE

„Modelele de schimburi dintre sociologie și istorie" pe care le propune înțelegerea contemporană a raporturilor dintre științele sociale, la care aparțin și modelul lui Wallerstein și analiza lui Braudel, îngăduie o fertilă reprospectare a timpului istoric. Validînd utilitatea demersului, interogarea trecutului de către prezent, de fapt încercarea de a smulge trecutului răspunsuri la întrebări pe care el nu și le-a pus, scoate din conurile de umbră în care le-au aruncat oamenii sau simpla întîmplare o mulțime de fapte, surprinzătoare unele, care îmbogățesc și rescriu necontenit istoria. Pentru liniștirea scrupulelor marxiste ale lui N. Manolescu, trebuie să adaug că, din acest punct de vedere și în cazul dat, o nouă lectură a lui Marx, în lumina preocupărilor gîndirii marxiste contemporane privind sociologia „ariilor periferiale", elimină o serie întreagă, dacă nu toate obiecțiile dogmatice, al căror ecou se face, îndreptate împotriva acestei sociologii, relevînd opinii uitate, lăsate de o parte sau prost interpretate de către exegeza „clasică".

„Dar de îndată ce popoarele a căror producție se desfășoară încă în formele inferioare ale muncii de sclav, de clacă etc. sînt atrase în orbita pieții mondiale dominate de modul de producție capitalist, piață care face să primeze interesul pentru vînzarea în străinătate a produselor lor, la cruzimile barbare ale sclavajului, iobăgiei etc. se adaugă cruzimea civilizată a muncii excesive. Astfel, în statele sudice ale Uniunii Americane munca negrilor a păstrat un caracter patriarhal moderat atîta vreme cît scopul producției era mai cu seamă satisfacerea directă a trebuințelor proprii. Dar în măsura în care exportul de bumbac a căpătat o importanță vitală pentru aceste state, munca excesivă a negrilor, care pe alocuri ducea la consumarea vieții lor în șapte ani de muncă, a devenit factorul unui sistem interesat și calculat. Nu mai era vorba să se obțină de la ei o anumită cantitate de produse utile. Era vorba de însăși producerea plusvalorii. Tot așa stau lucrurile cu munca de clacă, de pildă în Principatele dunărene". Textul nu este al lui Eminescu, ci al lui Marx **(XXIII, p. 247).**

Procesul nu poate duce la „progres" economic, de îndată ce, în paralel, mașinismul dezvoltat în metropolă constituie o armă suplimentară pentru cucerirea unor piețe străine **„distrugînd acolo producția meșteșugărească". „Apare o nouă diviziune a muncii, internațională, corespunzătoare amplasării centrelor principale ale producției mecanizate, diviziune care transformă o parte a globului pămîntesc într-un domeniu al producției prin excelență agricolă în folosul celeilalte părți a globului, devenită un domeniu al producției prin excelență industriale"**, spune Marx **(XXIII, p. 460).** Căci, spune Marx : **„Statele europene și-au disputat brevetul acestei invenții („invenția"** este sistemul protecționist" n.m.) **și odată intrate în serviciul maeștrilor în arta de a stoarce plusvaloare, ele nu s-au mulțumit să jefuiască în acest scop propriile lor popoare, în mod indirect prin taxe vamale protecționiste și în mod direct prin prime de export etc. Ele au distrus prin mijloace violente orice industrie în țările vecine dependente, așa cum, de pildă, a distrus Anglia manufactura de lînă din Irlanda" (XXIII, p. 760).** Comerțul, „schimburile libere", inclusiv „schimbul de bani", capătă în zona periferială sarcini specifice. **„Le doux commerce"**, spune ironic Marx, era o formă devastatoare de a exploata bogățiile coloniei. În India, **„prețurile erau fixate chiar de funcționarii companiei care îi jecmăneau pe nenorocitul hindus după bunul lor plac. Guvernatorul general participa la acest comerț particular. Favoriții săi obțineau contracte în condiții în care ei reușeau, mai bine decît alchimiștii, să facă aur din nimic. Averi mari răsăreau ca ciupercile într-o singură zi și acumularea primitivă se făcea fără ca un singur șiling să fi fost avansat"**, banii luînd calea metropolei **(XXIII, p. 756).** Lui Marx nu îi scapă importanța **„revoluționării transporturilor"** care înseamnă **„realizarea condițiilor de producție corespunzătoare"** ce fac ca sistemul de fabrică să **„dobîndească o elasticitate, o capacitate de expansiune bruscă și în salturi, ale căror limite le pot constitui numai materiile prime și piața de desfacere" (XXIII, p. 459).** Alături de **„prețul scăzut al produsului de mașină", „mijloacele de transport și de comunicație revoluționare constituie arme pentru cucerirea unor piețe străine" (XXIII, p. 440)** spune Marx.

Și iată ce spune, într-o sclipitoare pagină de gîndire densă, Eminescu : (și nu subliniez nimic, **„ca să se vadă identificarea") : „Activitatea industrială ne lipsește, lipsește piața în care brațele să se ofere și să găsească întrebuințare. Mijloacele de comunicație, drumurile de fier, navigația pe Dunăre în loc de a fi un bine sunt, în lipsa actuală de organizare, un rău. Mijloacele de comunicație s-au îmbunătățit în Irlanda bunăoară, dar la orice pas spre îmbunătățirea comunicațiilor se înmulțeau lipsurile și bolile epidemice, pînă ce completarea rețelei de drum de fier născu o foamete atît de cumplită cum nu mai fusese niciodată. Tot astfel se întîmplă în India. Drumurile de fier au scopul de a întinde tot mai mult exportul materiilor brute precum și puterea centralizatoare, lucru căruia-i urmează sărăcia pămîntului, scăderea puterii de asociație, decadența comerțului dinăuntrul țării. Precum noi exportăm grîne, India exportă bumbac. Puțina manufactură locală a trebuit să dispară repede ; bumbacul pleacă de la producătorul din centrul Indiei, ocolește prin Calcuta, Bombay, Manchester, spre a se întoarce manufacturat la nevasta, copiii producătorului chiar. Tot astfel lina noastră ocolește lumea spre a se întoarce la noi și a fi plătită înzecit. Cu cît mai multe drumuri de fier și căi de comunicație se vor deschide (...) cu atît mai mic va fi prețul productelor noastre. Toate țările cari n-au comerț înăuntru și cari sunt avizate la export la piețe îndepărtate decad intelectual, economic, moralicește chiar. Negoț, comunicații, drumuri de fier sunt ca veninurile tari ; vindecă bine întrebuințate ; nimicesc rău întrebuințate. Pentru state bine organizate, în cari producția internă e foarte diversificată, orice drum nou aduce un spor de putere și de dominațiune asupra naturii ; în state rău și inept organizate, orice drum nou, orice comunicație nouă e un canal prin care se storc sucurile sale vitale, precum se întîmplă în Irlanda, în Africa de nord și de vest, cu Turcia, cu noi, cu multe alte țări (...). Tot tendința aceasta o are și cestiunea Dunării, tendința de-a preface exportul nostru într-un monopol austriac, mai tîrziu și importul."**

Bădescu vede aici, pe bună dreptate, dovada faptului că **„pentru Eminescu întregul «metabolism» al capitalului, din capital productiv în capital «prădalnic» și parazitar în «comunitățile rămase în urmă» este legat în mod fundamental de absența unei «activități industriale» și a unei organizări productive a muncii în aria acestor societăți" (p. 289).** El evidențiază legătura indiscutabilă a textului cu versurile Doinei : **„Și cum vin cu drum de fier / Toate cîntecele pier...", „în jurul cărora s-a desfășurat, într-adevăr, de aproape un secol"**, procesul **„paseismului"** și **„reacționarismului"** eminescian. Se poate clădi acest proces, vizînd o întreagă înțelegere, o gîndire sociologică, pe temeiul a două versuri pe care fiecare le-a înțeles după cît și cum il dureau, atunci cînd avem la îndemînă expresia directă a acestei gîndiri, iată întrebarea. Nu, răspunde Bădescu, este limpede că Eminescu crede în calea „apuseană" a evoluției : **„Două serii de idei sunt chemate a agita adînc opinia publică din țară : 1) organizarea muncii agricole ; 2) crearea și apărarea muncii industriale ; amîndouă de o valoare egală, chemate a asigura existența națională a statului nostru în contra primejdiilor politice ce pot veni din nord-estul Europei, a cotropirii economice ce poate veni din Apus"**, citează în continuare Bădescu, susținîndu-și opinia.

Nu îl urmez mai departe în solida și convingătoarea lui demonstrație. Aș fi preferat-o, poate, pînă la ultimele sale concluzii, mai „istorică", urmînd mai strins relieful complicat al căilor de structurare a „modelului" socio-economic, deși, evident, noutatea paradigmatică pe care ne-o propune Ilie Bădescu stă în strînsă legătură de calitatea lui de „model" sociologic, cu un mai înalt grad de abstractizare, rigoarea sistematică și acuratețea conceptuală a analizei derivînd, și ele, de aici.

AVENTURILE PRECONCEPTELOR

Pentru preopinent, interpretarea lui Ilie Bădescu suferă însă de un cu totul alt cusur. Ea ar fi **„falacioasă"**, amăgitoare adică, înșelătoare. **„Falacioasă"** din ce punct de vedere? În raport de cine și de ce? Cît se poate de limpede, în raport de mai vechile interpretări date „sociologiei eminesciene" în care trebuie să căutăm și originea mai noilor opinii „materialist-istorice" ale criticului. Interpretarea lui I. Bădescu, se plînge demascator N. Manolescu, contestă nu numai **„concluziile lui E. Lovinescu și St. Zeletin... dar și pe cele ale criticilor marxiști dintre războaie".**

Criticul face aici o legătură cît nu se poate mai interesantă și asupra căreia merită să ne oprim. Aș fi, desigur, curios să aflu cine sînt și între care războaie se plasează activitatea **„sociologilor marxiști"** nenumiți, a căror opinie pare să fie agreată de el, dar teamă îmi este că aportul lor la discuția de față se va mărgini, în veci, la pomenirea pioasă și colectivă pe care le-o face criticul aici. Oricum, în ciudata combinație chemată să constituie ascendența spirituală a tipului de „materialism istoric" practicat astăzi, cu atîta zel, de cronicarul „României literare", ei au un loc de mîna a doua, preeminența aparținînd, evident, „sociologilor" E. Lovinescu (mai ales lui), și St. Zeletin.

„Chiar dacă sociologii liberalismului — scrie același critic mai departe, dînd cu totul uitării pe misteriosii „sociologi marxiști dintre războaie" **— n-au remarcat multe din particularitățile capitalismului suburbial sau au împărtășit unele din preconceptele ideologice ale burgheziei în ascensiune, drumul României moderne a fost descris destul de exact de St. Zeletin și E. Lovinescu"** (Dacă nu ar fi fost semnată de N. Manolescu, aș fi jurat că fraza aparține unui sociolog, dealtfel amintit în articol, prieten al său de idei. Într-adevăr, într-o manieră inconfundabilă, uzitatul **„preconcepție", „prejudecată"**, este înlocuit cu eufemisticul **„PRECONCEPT"**, cuvînt inexistent și pe care, prin urmare, nici dicționarele românești și nici cele franțuzești nu îl înregistrează. Și, la urma urmei, ce sens ar putea avea un cuvînt **„PRECONCEPT"**, raportat, **et pour cause**, la cunoscutul **„CONCEPT"**, cu sensul cunoscut?).

Firește, „preconceptele" și confuziile foiesc și pe aici, cu duiumul, trezind tot felul de întrebări.

Mai întîi, ce înseamnă **„sociologi ai liberalismului"?** Niște sociologi care au studiat „liberalismul"? Dar sociologia nu se ocupă de studiul doctrinelor politice sau economice ca atare. Ce poate să fie, în acest caz, „liberalismul" ? Comportament social nu este, și nici formulă, structură, fapt social specific. De fapt, se evită, în același stil, cu pudibonderie „materialist-istorică", termenii reali ai problemei. Nu știe autorul frazei citate că dintre cei doi **„sociologi ai liberalismului"** (căci despre doi, și **numai** despre ei este vorba), unul (St. Zeletin) a fost iar celălalt (E. Lovinescu) s-a voit **DOCTRINARUL** în titre al **NEOLIBERALISMULUI** românesc?

Ce înseamnă, în al doilea rînd, că **„sociologii liberalismului"** n-au remarcat **„multe din particularitățile capitalismului suburbial"** ? Dar pe care dintre ele, cît de puține, le-au remarcat ? Nu realizează autorul citatului că noțiunea **„neomarxistă"**, cum zice N. Manolescu, de „capitalism periferial" rămîne funciarmente străină doctrinei liberale, liberalismului doctrinar? Sau, manipulînd mai mult decît cuvintele, încearcă să dea un gir „materialist-istoric" unei concepții care nu are nimic a face cu această **ALTĂ** viziune, cu această **ALTĂ** înțelegere globală, cu această **ALTĂ** modalitate de a diagnostica și de a reface dialectica istorică a unui întreg proces? Noțiunea de „capitalism periferial" stă la capătul unui îndelung efort de înțelegere și este precedată de întrebări, precedate la rîndu-le de simple contrarietăți, de nedumeririle, pînă la urmă de revoltele celor ce l-au receptat **CA ATARE**, și nu datorează nimic „observațiilor critice", întîmplătoare și pline de curtoazie, ale doctrinarilor liberalismului, ale celor care, la urma urmei, îi pledau cauza, încercau să-l justifice, să-l **„MOTIVEZE".** Din acest punct de vedere, n-are decît să se supere preopinentul lui Ilie Bădescu. Eminescu stă în ascendența rezolvării marxiste a problemei, iar E. Lovinescu nu. Și nici un fel de confuzie nu este posibilă.

Ce înseamnă, mai apoi, **„burghezie în ascensiune"? CÎND** anume socotește autorul frazei citate că era **„în ascensiune"** burghezia din România? Pe vremea lui Eminescu, în **1880** să zicem, sau, în **1926**, cînd scria Lovinescu? În asemenea probleme, suveranul dispreț față de timpul istoric, care străbate întreaga „cronică" din „România literară" nu este cea mai recomandabilă atitudine materialist-istorică.

Și, în sfîrșit, ce vrea să spună afirmația că **„sociologii liberalismului"** au **„împărtășit"** (criticul pare să aibă o slăbiciune specială față de „împărtășirile" de soiul acesta) **„unele din preconceptele ideologice ale burgheziei"**, bineînțeles **„în ascensiune"**, cu valoare atenuantă? Nu mai insist. În realitate, ca doctrinari, **EI** au dat expresie acestor „preconcepte", le-au formulat ca ideologie. **EI** sînt cei ce au „împărtășit" burgheziei (aflată mai degrabă spre falimentul ei și, oricum, departe de „ascensiune") „preconcepte ideologice", căci acesta era sensul acțiunii lor, rostul lor, și nu invers.

Trecînd peste toate acestea, rămîn pînă la urmă clare două lucruri: 1) N. Manolescu împărtășește concluziile lui St. Zeletin și E. Lovinescu (care lui i se par, greșit, a fi și cele ale **„întregii sociologii clasice românești)** după care **„doctrina eminesciană era una conservatoare"** și 2) **„drumul României moderne a fost descris cu destulă exactitate de St. Zeletin și de E. Lovinescu".**

LEGENDA «CONSERVATORISMULUI»

Cu privire la **„conservatorismul"** lui Eminescu, îmi îngădui să citez din prezentarea pe care o face Șerban Cioculescu volumului al XI-lea al **Operelor** lui Eminescu **(România literară** din 10 ianuarie 1985), în care îmi place să văd o replică, discretă dar foarte fermă, la opiniile împărtășite în paginile aceleiași reviste cu trei săptămîni mai devreme la „Actualitatea literară" de cronicarul ei literar.

„Eminescu, scrie Șerban Cioculescu, **a ținut de la început să risipească orice confuzie asupra noțiunii de conservatorism, în privința cărcia adversarii lăsau să planeze ideea de reacțiune, în sensul reintoarcerii la formele trecutului: «Din capul locului cată să negăm că ar fi existat în țările noastre o reacțiune, în sensul feudal al cuvîntului».**

Eminescu avea dreptate, rezemînd-o pe contraforții celei mai stringente logici: «...tocmai lipsa unei reacțiuni adevărate, raționalismul foarte strălucitor, dar și foarte superficial al epocei trecute au făcut ca introducerea tuturor formelor nouă de cultură să se întîmple fără controlul, fără elementul moderator al tradițiilor trecutului».

Nu intrăm mai departe în analiza fundamentalului studiu, dar trebuie să-i dăm dreptate lui Eminescu. ...Liberalilor care-i atacau pe conservatori ca reacționari, le replica: «Și noi sîntem liberali în marginile pe cari le permite armonia intereselor naționale și existența statului român ca individualitate deosebită; și noi sîntem democrați întru cît ajung a se exprima și a stăpîni interesele demosului român. Ceea ce nu admitem e ca în socoteala ființei noastre naționale și a intereselor deosebitelor clase libertatea să fie o libertate de esploatare și democrația să fie domnia unei populații flotante și improductive prin sufragiul storș de aceste clase în contra a chiar intereselor lor bine înțelese» (art. /...Ne pare bine.../ din 2 martie 1880).

Prin improductivă și flotantă, Eminescu înțelegea pletora birocratică, provenită din clientela politică, fără pregătire specială, cocoțată uneori în funcțiile cele mai înalte și beneficiind de monstruoase cumuluri (cu nominalizări edificatoare), politicieni minați de unicul interes al căpătuielii".

Este doar în aparență ciudat că, în această problemă simplă, lucrul cel mai neglijat de preopinentul lui Ilie Bădescu par să fie textele **„mult prea clare"** (într-adevăr) ale lui Eminescu, scrise nu din dorința de a-și asigura bunăvoința posterității, căci, cel puțin pe la 1880, nu era nimic infamant în acceptarea calității de conservator. De fapt, în formarea convingerilor lui N. Manolescu privitoare la această problemă a avut cîștig de cauză opinia lui E. Lovinescu după care gîndirea lui Eminescu este **„reacționară"** (și nu **conservatoare"**, cum ne spune criticul, din nou eufemistic). Dar nu este deloc adevărat că opinia lui Lovinescu ar fi fost atît de unanim acceptată cum lasă să se înțeleagă sau cum chiar își închipuie criticul. **„Tot atît de nelămurit este d. Lovinescu** — scria, în ianuarie 1925, chiar la apariția primului volum al **Istoriei civilizației române moderne,** Ioan C. Filitti, unul din mulțimea (din **MAREA MAJORITATE!)** a celor ce au contestat tezele cărții lui Lovinescu — **asupra partidelor «conservator» și «liberal» de la noi. D-sa, ca și alții, înțelege prin partid «liberal» numai partidul extremist sau «roșu» de la 1848, care a devenit partid de guvernămînt, sub numele de liberal, la 1876. De aci alte confuzii în cercetarea evoluției liberale în trecutul nostru. De aci nedreapta imputare făcută lui Eminescu fiindcă revendica pentru partidul «conservator» meritul democratizării vieții noastre publice... O astfel de burghezie** („burghezia parazitară", „burghezia bugetară" n.m.), **d. Lovinescu o confundă cu burghezia occidentală. Nu înțelege deci deosebirea foarte justă pe care o făceau între ele nu numai Eminescu, dar însuși Ion Brătianu (vezi** Monitorul Oficial **pe** 1876, vol. II, p. 2 451), **al cărui merit este tocmai de a fi vrut să creeze o adevărată burghezie. De asemenea, capitalismul bancar, parazitar, dezvoltat de burghezia noastră, d. Lovinescu îl compară cu capitalismul occidental... Tot din credința că burghezia noastră se poate asemăna cu cea occidentală, d. Lovinescu își închipuie că la noi** «vechiul regim agrar s-a prefăcut într-adevăr în noul regim al burgheziei». **În consecință, d-sa nu înțelege criticile ce Gherea și Garoflid le-au adus modului cum s-au făcut improprietăririle de la 1864 încoace... Cu lotul idilic de 5 ha se împiedică atît formarea unei clase țărănești neatîrnate, cît și dezvoltarea adevăratului capitalism. Întîlnirea ce se poate constata în chestia agrară între marxism și junimism are un înțeles pe care d. Lovinescu firește că nu-l putea prinde"** (Ioan C. Filitti, **Recensii și note critice la lucrările altora,** București, 1937, pp. 31—33), Lovinescu i-a răspuns lui Filitti mărginindu-se să înlăture unele obiecții minore și ocolind, pur și simplu, aceste întîmpinări de fond.

Dacă ne adresăm cu bună credință textelor (pe care să nădăjduim că le vom avea, în curînd, pe toate și integral, la îndemînă), și nu unor intermediari, oricît de onorabili, condiționați însă, dacă nu de altceva atunci măcar de epocă, atunci **„conservatorismul"** (sau **„reacționarismul")** lui Eminescu nu se susține. Prejudecata, ca să nu spunem legenda **„conservatorismului"** lui Eminescu se sprijină și este alimentată de confuzia foarte curentă (din nefericire și la oameni al căror statut intelectual ar pretinde mai mult, cel puțin și în orice caz o elementară cunoaștere a istoriei noastre moderne) dintre sensul comun (la noi și astăzi, peiorativ sau depreciativ) al cuvîntului și denumirea unui partid politic de acum o sută de ani. Se uită sau se face uitat faptul că, la **1880,** liderul acestui partid era Manolache Costache Epureanu, unul din cei mai activi și hotăriți revoluționari moldoveni din **1848.** Arestat și exilat odată cu A. I. Cuza, Epureanu era în **1849** la Cernăuți, încercînd să formeze o legiune revoluționară care să pătrundă în țară și să relanseze mișcarea (Cuza este cel care l-a hotărît să abandoneze, pînă la urmă, aventurosul proiect). În adunarea din **1857,** Epureanu propune desființarea privilegiilor, plasîndu-se la **STÎNGA** tendințelor politice ale epocii, iar după unire, ca prim sfetnic al lui Cuza, ia primele măsuri practice în acest sens. În termenii politologiei moderne, programul **PRIMULUI** partid conservator de la noi este un program **LIBERAL** în toată puterea cuvîntului, iar în termeni marxiști, în orice caz, un program **BURGHEZ.** Rămînînd departe de „roșii", nu cu mult deosebită era atitudinea lui Mihail Kogălniceanu (acesta este temeiul afirmației lui Eminescu după care **„în Moldova nu există roșii").** Nu este întîmplătoare nici poziția nuanțată a lui Eminescu față de I. Brătianu, șeful partidului „roșu", pe care il socotea bine intenționat, reproșîndu-i faptul că acționează sub presiunea partizanilor. În realitate, **DUPĂ 1859** (prin urmare pe parcursul a **NUMAI 20 DE ANI UNA ȘI ACEEAȘI** „partidă națională", fără îndoială **LIBERALĂ** și **BURGHEZĂ,** într-o situație internă și internațională deosebit de complexă, se scindase, dînd naștere partidelor cunoscute. Fără înțelegerea (sau cu uitarea) acestui lucru nu este de înțeles de ce „roșii", inclusiv bătăiosul C. A. Rosetti, s-au pronunțat în **1862—63** pentru aminarea „reformei rurale", cea mai „radicală", cea mai „burgheză" dintre revendicările momentului. Într-o încercare serioasă de a lămuri poziția lui Eminescu, nu se poate trece ușor peste toate aceste lucruri și nici peste faptul că el nu era un simplu scrib **„conservator".**

Pe fondul confuziei curente despre care vorbeam, s-a suprapus confuzia asemănătoare pe care o trezește afirmația că Eminescu este „reacționar" (făcută de Lovinescu), în recenzarea unor oameni care se fac a nu ști (sau chiar nu știu) sensul foarte special pe care îl capătă noțiunea, la capătul unei construcții doctrinare, des citată și rar citită.

Într-un studiu fundamental cu privire la publicistica lui Eminescu, M. Gafița **(Fața ascunsă a lumii,** 1977, pp. 188 și urm.) înregistrează tendința lui Lovinescu (foarte semnificativă, adaug eu) de a duce textele eminesciene la concluzii neîngăduite de ele.

„Astfel, scrie M. Gafița, **o formulă de un sens polemic evident, și cu indiscutabilă referire la deturnarea în practica liberală a lozincilor revoluției, este dusă de critic la concluzia pe care textul poetului nu o presupunea: «...Libertatea** (în concepția partidului liberal, n.n.) **e libertatea de a exploata, egalitatea e egalitatea de a deveni tiran, ca și vecinul meu, fraternitatea e un moft ilustrat prin ghilotină»... E. Lovinescu deduce de aici concluzia că după Eminescu «nu ne trebuie, deci, Stat constituțional și suveranitate»". (p. 256).**

Întemeiat pe o foarte bună cunoaștere a datelor istorice, M. Gafița refăcut legăturile intime ale publicisticii eminesciene cu acele împrejurări economice, sociale, politice, ideologice etc. care o lămuresc și care, în același timp, o plasează corect în raport de determinările, de coordonatele gîndirii socio-istorice contemporane.

„...Eminescu, scrie M. Gafița, **a fost un inversunat, consecvent adversar al politicii partidului numit liberal și al corifeilor lui — nu al ideilor liberale, teoretice, acelea care însemnau evoluție, civilizație, progres: în același timp, el n-a fost, în literatura sa politică și social-economică, un apologet sau un exponent al partidului numit conservator... Eminescu a avut o gîndire proprie, adăpostită numai de circumstanță în ziarul Timpul al partidului conservator... fără să ajungă vreodată a fi însușită drept ideologie a partidului zis conservator.**

Eminescu n-a reprezentat nici o formație politică din cele existente, dar elemente ale ideologiei lui sociale și politice se puteau afla — și se aflau — în toate direcțiile de gîndire ale epocii, nu numai de la noi, ci din Europa. ...Dintre toate direcțiile și nuanțele gîndirii anterioare momentului său, cea care o intersectează cel mai adesea e cea care vine dintr-o concepție a unui fel de „drept natural", stabilit în epoca voievozilor, pînă la Brîncoveanu, și întemeiată pe ideea de patrie: ea trece prin pasoptismul înțeles după formula lui Kogălniceanu, Negri și Bălcescu (așadar pe baza ideologiei aripii radicale), se revendică de la reforma lui Cuza—Kogălniceanu, care înălța clasa țărănească (așadar se ciocnea cu interesele boierimii) și preconizează o armonioasă dezvoltare a satului și orașului, a agriculturii și industriei, a intelectualității — categoriile direct producătoare de bunuri — înlăturîndu-se din zona conducerii de stat «clasa suprapusă», intermediară și, de asemenea, elementele de foarte recentă proveniență în viața națiunii.

Toate acestea reprezentau, la Eminescu, componente ale ideii de conservare a spiritului sau specificului național, ceea ce e cu totul altceva decît politica propriu-zis conservatoare. ...Eminescu nu exprimă boierimea, întrucît el slăvește țăranul, reforma lui Cuza, pe Kogălniceanu și Bălcescu — aceasta e o atitudine favorabilă mai curînd liberalismului; Eminescu nu e conservator cînd discută necesitatea industriei prelucrătoare, cînd condamnă risipa materiei prime, cînd preconizează munca drept măsură a valorii actelor umane — acestea țin mai curînd de socialism" (pp. 202—204).

Adrian Riza

POȘTA REDACȚIEI de Ion Gheorghe

EMIL PERȘA : Marele oraș, era mai de folos, ca o pastilă de antinevralgic unui mort, de aceea ne-ați și trimis-o de două ori.

AL. PLEȘCAN : Din Arhitectura greșelei : „Privim această umedă frunză / fluturele / trandafirul / șopirla vioaie / ori simburele amorțit peste iarnă / tainice amestecuri / moarte și viață / steaua de dincolo de depărtare / adincimea de vis a vulcanului / și piatra lui moale — oare ce simplități de proporții / vor fi fiind".
La întrebarea : „Cum se ajunge la Dacia Feniks" răspundem : se ajunge mai tirziu.

ȘTEFAN BEZNEA : Buzoian din Maxenu ; poate în proză, că în poezie nu prea-i. Însă mai trimiteți.

R. M. DOINEANU : Ziceți în scrisoare, plingind soarta poeziilor ce ni le expediați : „Teama că din nou vor fi aruncate la coș fără discernămint, m-a adus intr-o stare de neincredere incit imi este imposibil să mă decid pe care din ele să vi le trimit". Mai departe scrieți că ne-ați fericit cu 150 de poezii intr-un singur plic. Răspundem : avem și coșmare și discernămint pe potrivă, dar n-am primit ce ziceți. Starea de neincredere n-are temei.

ANTONIE JUREBIE : Nici un deranj, dar de ce scrieți cu pastă care-i oranj... Pentru **Munții in amurg : „Apar in față cu sfircurile / drepte sini de la care / cerul se alăptează / colindați de turneele grele / pe rod / pe drumurile aurului / negură mai negură / umbra negurii !"** Să nu fim negurați.

BOBOC CONSTANTIN : Nu-i deloc în ordine cu prezența dumneavoastră în ordine. Încercați rimată și ritmată.

AUREL SERBAN : Metamorfoze : „Am modelat planta vieții / Cu rujpină in formă de om / Oamenilor le-am dat / Două culori exterioare : alb, negru / In interior am lăsat : / Doar roșul neintrerupt. / Acum mă așez ca bobul de grîu / In țărină / Să înfrățesc". Părul tău, astfel : „Lasă-mă să respir parfumul părului tău / să-mi scufund in ei fața : ca un inșelat in apa de irvor / ca pe o batistă insetată să-l flutur cu mina / amintirile in aer să i le scutur. / Sufletul meu călătorește pe mirezme. / Un intreg vis e părul tău / plin de pinze și catarge, intinse mări și oceane / unde văzduhul / e mai albastru și mai adinc, unde aerul / este mai parfumat decit fructele vieții / (...) / In dogoritoarea vară a părului tău lasă-mă să respir / și in noaptea-i să văd strălucind / nefirescul azur-sufletul meu / călătorind prin mirezme". Însă dați-vă pe seama rimei cu incredere și bucurie.

DON ALFONSO : Ziceți în bilețel : „În caz că umilele mele versuri pot fi publicate sint de acord să vă trimit adevăratul meu nume. Recenta semnătură fiind un pseudonim neinspirat și nenorocit. Aștept concluziile de la Poșta Redacției". Răspuns : nu atit „recenta semnătură" pe cit poemele, cum ziceți și cum credeți, și adevărat.

NICOLAE CRISTIAN : Poem : „Nu mai am nimic / de pierdut / grindina / pe o plajă pustie / scrie poemul / privindu-mă țintă / in inimă". Devenire-logos : „Ușor, ușor de parcă viața / ar fi o boare presimțită / in oase înfiripă bruma / năluca timpului rostită / prin vint tăceri decapitate / alunecă ușor ușor / din ape sidefii se naște / abstractul inger păzitor". Insomnie : „Insomnie perfidă / trandafirul / insingerează / ca un ultimatum / sub timplă / și totuși sint trist / mai departe". Și cum ziceți in bilețel : „cu iubiri și s-auzim de fericire !".

GH. MILITARU : Foarte, foarte slabe, doar aici citeva de soi silabe : **Derinta : „Lasă-mă / să mă sprijin de tine / ca de un copac / Sint vintul / injunghiat de timp / alergind inapoi..."**

TUDORITA VOICA : Departe : „Copilăria / se ascunde in turnele / de miei albi. / Departe pe cimp / a mai rămas un fir de iarbă / răsucit de trecerea / anilor". Toamna : „Am simțit că a venit toamna / cind m-ai mingiiat ca pe vremuri. / Mîinile tale miros a mere coapte / a porumb și a suci... / Ți-s mîinile aspre / dar nici eu nu mai sint ca atunci". Mai trimiteți.

PAVEL PĂDURARU : Din Bijuterii acestea trei : „Muzica stătuse / toți plecaseră / pămintul devenise mocirlos. / Căzuse o ploaie grea / numai eu imbătat / de farmecul muzicii / bătătoream pămintul / cu picioarele-mi descalțe / nu știam nimic / nu simțeam nimic / m-am trezit / ca după un somn lung / ca după un blestem / ca după o moarte mirat. / Doar un cîine mai departe / mă privea dojenitu-i-am / și-atunci / lingă mine a venit / amindoi plecat-am / incotro ?"

2. „Am ingenunchiat / și ți-am intins / în palma-mi arsă / o crenguță de măslin / un porumbel / și o inimă / O, ai ris / cu glas clocotitor / zmulgindu-mi / din cealaltă mină / pocalul cu lacrimi".
3. „Olarul / își modelează / ulciorul / ca pe propriul / suflet / și tu / o lacrimă / pui în el / și-ntr-o bombă il lași uitat".
Data viitoare va fi mai greu.

GABRIELA COMAN : Această Geană de umbră : „O frunză mai ține secretul meu / Și zborul în văpaia lui / Palpită-n umbra degetelor / Arzind culoarea macilor. / (...) / Și timpul s-a oprit în loc / Nu mai e ziua mieilor de confidențe / Ci o simplă trecere prin mine / (...) / Ce vrei ? Ce-ai vrea s-aprind ? / Lumina ce o versi arzind ? / Va fi o zi ca toate cele / Cind vei pieri în cupa fluturilor toamna / Dar te păstrez, colț de fereastră ! / Rămii cu mine intr-un gind de stea". Azi : „O nouă stea imi fulgeră gindurile / Agale prin perdele de vise / Mă plimbam pentru ultima oară. / Se topea ca un pic de lumină / Într-un izvor de floare ofilită. / Simțeam picătura fierbinte / (...) / Impetuos ca o cascadă de timpuri.- / Nu căuta istoria lor ! / Ci dă libertate adincurilor / (...) / Pentru că azi / Chiar și cele mai profunde culori / Mai devreme sau mai tirziu / Se vor șterge". Dar citiți poezie ; meritâ, meritați, meritâm.

ION URECHEȘTI : Aceasta una, cea mai puternică. Rătăcind in orașul : „Credeam că sint un cadavru trecind / Pe lingă fabrica de săpun / Mirosea a grăsime rincedă / Cîinii schelălăiau in cazane / Aduși ziua de hingheri / Orașul se descompunea cu fiecare moleculă / Eram ca intr-o magazie de schelete / Voiam să ies din pericol / Alergam spre periferie / Masina cu lapte era la un pas / Ugerul de metal aducea de la țară / Laptele unei cirezi de vaci / Era noapte cu șiruri de smoală / Imi părea că sint singur / Dar nu am fost niciodată, niciodată / Rătăcind in orașul cu miros de săpun". Mai trimiteți.

GEO GALETARU : Douăzeci și cinci prea bune. Apropiați-vă de cenaclul Dacia Feniks.

WALY WALRUS : Numai aceste două strofe : „E vremea cind pe dealuri, pe viță cade bruma / in oale pămintii se-agită vinu-n spume / e vremea așteptată, a trecerii anume / halucinantă stare — cu două stări în una. / E vremea cind pămintul își pregătește nunta / și-așteaptă de la ceruri zăpada, dar de zestre / e vremea cind cenușa se pune în ferestre / ca mărturie-n lume, a trecerii, stă urna". Are să vină vremea să ne mai trimiteți.

CIUGULEA VOICU : Spre tine doar acestea : „Și adierea ta-i mingiietoare / Îmi răvășește părul mă-nfioară / Ai glasul cald și dulce ca o boare. / Iar brațul meu de umeri te-nconjoară. / Ești peste tot și nicăieri deodată / Aluneci nestiută ca nisipul / Să te sărut aș vrea, esti minunată / Dar chipul tău imi oglindește chipul / De-mi ieși în cale tremurul din suflet / Abia se-aude prin alei umbrite / Și trupul ostenit de-atita umblet / Îți dăruie suflarea sa fierbinte". Să mai trimiteți.

CONSTANTIN ZLIBUT : Oarece, oarecum acestea : „Numele străzilor din jur se amestecau / numerele nu mai erau mărturisiri exacte / rulam stăpini și prizonieri / într-o ecuație aspră. / Exoerienta mea geografică s-a mai redus / cu un blestem / secundele cîștigătoare se rostogolesc / sub steaua meduză / se pregătește-n tihnă / un fagure de lemn". Cum credeți.

DOMINIC DIAMANT : Fragil ca iarba : „Fragil ca iarba / ce sparge betonul / în setea-i de soare / neinsemnat ca iedera / pînă la cer cățărindu-se / de dorul stelelor / pierdut ca izvorul / ce surpă muntele / să răsune-n cascadă / efemer ca fulgerul / (...)n-am a mă teme / nici de rău, nici de moarte / sămînța dragostei mele / risipită aici / va rodi în departe". Trimiteți mai.
ION ALDARUC : Ziceți în P.S.-ul la **Ars Poetica : „Am trimis în două rînduri, dar pînă acum n-am văzut nici un răspuns". Răspundem : ba ați văzut și-o să mai vedeți.**

MARIUS CABA alias Nina : **„Interiorul cerculi : „Dar eu imi scot inima / și o trec / prin somnul pietrelor / ca printr-o clepsidră. / Loviți pietrele / una de alta / și roua / se va spulbera în minuscule / particole / de curcubeu". Aceasta e de Nina. Electrozit secundei : „Cunosc experiența zilelor / cuprinse strins / într-o corolă de sirmă. / Carnea mea flutură / ca un drapel / pe metereze în derivă. / De partea cealaltă / șoimul / ca o lacrimă grea / își incearcă șansa / de supraviețuire". Dar aceasta e de Marius ? Două Cabe, două : Ave !**

CĂTĂLIN PĂDURE

Un copac

Cerul —
imens clopot.
Soarele
un fulger de cristal,
rostogolindu-se prin
spațiul său.
Norii —
asemeni, unor vălurite
păsări pe țărm.
Și totuși,
nu am puterea
să spun totul, printr-un cuvint.
Chiar eu mă consider
un copac in adincuri
inmugurind.

Și totul

Pe buze ți-am desenat
ceva
și totul s-a transformat.

De atunci
a trecut mult timp.
O toamnă după alta
dar, din copacul nostru,
n-a căzut nici o frunză.

Sînt acuzat de nemurire

Grilajuri de fier port în suflet.
Imense grilajuri de fier.
Am inchis ochii, ca niște pumni
i-am strins.
Noaptea, m-a transformat
în pasăre
de pradă.
Cascadă, timpul,
m-am trezit
pe-o insulă,
unde totul nu avea nici un sens.

Odată

S-a intimplat să mor,
m-am ridicat în văzduh,
printre fulgere
am ajuns în fața
unui nor.

Călcam pe aer... Apoi,
m-am impiedicat,
și am făcut un salt-
— un țipăt lung,
ca o rază...

Ca niciodată

O urmam în tăcere.
Era o stea sau o rană.
Am ajuns la o peșteră.
Singur, iată !
Și-un munte de ecou,
a vult
ca niciodată.

Patriotismul ca viziune poetică

Urmare din pag. a 3-a

berat de convenții și clisee retorice, versul stănescian cucerește prin loialitatea adresării directe : „Țară tinără, țară bătrină, țară materie, țară idee / Noi sintem iarba primăverilor tale / Noi sintem aerul pur inconjurindu-ți piscurile / Noi sintem adolescenții / Noi sintem genele arcuite / in jurul ochiului cu privirea ațintită / in viitor" **(Polul istoric).** La Nichita Stănescu trăirea sentimentului patriotic se face prin identificarea cu trupul patriei din chiar interiorul ființei ei : „Acum ne vom apropia de țară / din însăși lăuntrul său" spune poetul avind nostalgia comuniunii cosmice cu glia natală. Poezia devine o metaforă a intrepătrunderii sufletului individual cu sufletul etnic in termenii unei osmoze indestructibile, emoționante : „Ce am eu mai ascuns in mine / singele mișcind a gînd, / ce ai tu mai curat in ține, / amirosul de pămint / Oh, și ce am sfint pe lume, dulcele pămint al tău de vis / și tot ce-i in tine nume / de caisă din cais" **(Țară).** Această intrepătrundere ontologică va apare mai tirziu în „Necuvintele" cu valoare de artă poetică. Versurile emană emoții patriotice din imagini simple, nefortate, ca o respirație, poemul pare „un cintec vertical de greieri". Poeziile evită noțiunile abstracte și construcțiile bombastice, dragostea de țară e filigranată in imagini pure, metaforele matinale redau : „sentimentul soarelui răsărind / impreună cu cea mai suavă doină din fluier" **(Patria).** Sfinta legitate a iubirii de țară devine rostire sacră in poemul „Pean", aici recunoaștem forța axiomatică a autorului celor „11 elegii" : „Acum vom invoca legea cea mare / a țării, legea mamă a tuturor legilor, cea / care leagă fenomenele sufletești / și le dă tărie așa / cum orizontul leagă pămintul / și-i dă tărie". Poezia are altitudinea vizionară emblematică, versul capătă cadența afirmațiilor indubitabile. La Nichita Stănescu sentimentul iubirii de patrie vine, deseori, din reconstituirea afectivă a istoriei. Coborirea în timp recuperează semnele vii ale trecutului. Apelul la amintirea eroilor e un laitmotiv obsedant, cutremurător : „Dragilor nostri, copiilor / pe care această țară a noastră fecundă / v-a născut in trecut / și vă naște mereu in trecut / pentru că intotdeauna / trecutul tării a avut un pol ai viitorului / strălucind in toate secundele lui" **(Polul istoric).** Se poate spune că simbolistica stănesciană e focalizată in jurul ideii de „patrie insingerată" de jertfele trecutului, amintirea destinelor sacrificate revenind aproape in fiecare poem : „Nu-l uitați pe cel căzut / in război / lăsați-i din cind in cind un / loc liber la masă / ca și cum ar fi viu intre noi" **(Nu-l uitați).** Aceeași emoționantă anamneză străbate și poezia chtonică, unde amintirea popoarelor de oameni scufundate in pămintul țării e transfigurată in versuri tulburătoare : poetul face realmente sesizabil acel duh misterios al materiei : „Pămint de oase strălucind / O, ce miros violent / ce sfintă duhoare / de diamant au pietrele tale / pămintule de pămint" **(Un pămint numit România).** Lirica stănesciană, și aici este marea sa particularitate, senzorializează ideea, o face palpabilă, prezentă, vie. Poemele alcătuiesc nu un univers al conceptelor ci „O viziune a sentimentelor". Viziune in care primează cunoașterea directă, imediată și mistuitoare adică obsesia „lui A FI schimbindu-se in ESTE". De aici și impresia că poetul cucerește cu toate simțurile teritoriul realului intr-o exaltare existențială : „Spartă coasta-colivie / inima să iasă afară / la vedere peste țară". Cuvintele se convertesc in tandră mărturisire : „Al tău sint Patrie / Dintotdeauna". Autenticul mesaj patriotic se amplifică, in multe poeme, pină la forta mobilizatoare a mesajului politic. Versul stănescian prefigurează viitorul in imagini cathartice : „Miine, chiar miine, / nu mai departe decit miine / cind zorii / ridicindu-se pe orizont vor vesti : / Iată, / aceasta e ziua de miine" **(Polul viitorului).** Poezia irumpe in imagini electrizante, viziunea lirică își contine mesajul progresist inviolabil, credința in triumful istoriei. In acest registru ideatic intilnim poeme pline de exclamații luminoase ca niste explozii ale timpului „intru desăvirșire". Frazarea lirică incandescentă aminteste de patosul poeziei labișiene, cuvintele se adună in arcul voltaic al expresiei vizionare „Iată, a venit ora mare / bătind / in gongul soarelui. / ora in cinci colțuri, ora luceafăr !" **(Cintarea României).** Verbul poetic transmite sentimentul izbinzii eforturilor uman, era comunistă arătindu-ni-se ca o „epifanie". Ridicată pe piloni expresivitătii artistice moderne, lirica stănesciană e aureolată de o constiintă politică de excepție. Poetul exclamă : „Cu timpul-acesta bolții îi supun / rubine și smaralde, ametiste / și cărămida trupului mi-o pun / la ridicarea lumii comuniste" **(Cintec).** Despre patria sa România, „țară cu contururi amintind de-o inimă / pulsind in centrul Europei" marele poet Nichita Stanescu a scris pentru eternitate poeme „cu coltul inimii" sale.

Claudia Șerban : „Natură statică"

CONFABULE

* * *

Atit de iubită și singură
și nu știi nimic despre noi
cind privești indelung in oglindă
vreau să văd cum arătăm impreună
imi spui

și-ți rezemi timpla de timpla mea
— două șiruri de cocori intilnindu-se
intr-un unghi ascuțit —
rămii lingă noi imi spui

Iulian Neacșu

Scrisoare

Urmare din pag. a 3-a

rectori literari și tehnici Cornel Popescu și Nicolae Frinculescu, „apriga" secretară Ioana Lungescu, ca și ceilalți membri ai editurii sau din afara ei, care au inconjurat cu căldură apariția cărții in forma inițială. Față de aceasta, pe care o cunoașteți, am refăcut „studiul introductiv" și am intocmit un „secvențial biografic" unde am avut de „luptat" cu dulcea fantazare in care v-ați invăluit biografia protejind-o de indiscreții, fapt pentru care „Domnu' Nichita" vă cert și vă cer iertare. Am lucrat in tot acest timp privind ca pe un indemn in ceasurile de indoială ceea ce stranci, in mai 1983, la inceperea efectivă a cărții Ordinea cuvintelor ați scris cu cărbune :

„Douăzeci și 8
Astăzi sunt fericit:
Oare, m-am născut ?
Oare, am murit ?
Astăzi sunt
fericit

...și ați semnat cu un titlu intim și personal „(* *) Nichita".*

In rest lucrurile stau in general așa cum le-ați prevăzut, iar eu păstrez și acum firul dat să fie coardă de arc. Dar, deși trăiți atit de viu prin cuvintele lăsate și sinteți atit de prezent in gindurile noastre, Domnule Nichita, ne e tare dor de Dumneavoastră !...

Azi, sfirșit de martie.

NUMELE POETULUI

George Mina

George Mina (Gheorghe Țăruș), născut a 30 ianuarie 1943 in București, absolvent, in 1966, al Facultății de Termoenergetică — Institutul Politehnic București, autor al volumelor de poeme in manuscris. Alergătorul Kotow *(1964—1965),* Viața-Plus *(1972—1973),* Aerul teritorial *(1982),* Despre tăcere *(1984), este unul dintre „oamenii din subterană" cum au fost mulți poeți excepționali din generația noastră, de la Vasile Vlad la Cristian Simionescu, și cum au și rămas, unii, Petru Aruștei, Maria Cerchez, Mircea Șoncuteanu, Valeriu Mircea Popa, Cornelius Antim, Alexandru Tacu, Dumitru Hănceanu, Dumitru Peristeri și atiția alții : scriind in deplină moralitate, acești „poeți amatori" (in sensul nobil, goethean al cuvintului) au probat, cind li s-a ingăduit s-o facă, adevărul vechi de cind lumea, că operele durabile se scriu in taină și-n singurătate...*

Iată cum scria prin 1964 George Mina, epocă in care poemele cele mai curajoase ale celor din generația 60 nu depășeau totuși un anume conventionalism tematic și stilistic : „vulpile negre apar insoțite de ingeri ! din oraș in oraș grădinile rainbul / așteaptă noul lor misionar cu lance albastră ! veșnică pomenire pomenire pomenire / intr-o secundă foamea alergătorului Kotow / intr-o secundă iubirea alergătorului Kotow / intr-o secundă bijuteriile lumii plăcute / bombonierele de lux / portocalii cuprinși de răcoarea portocalelor / iubita obsedată / invidiata plăcere a lojei la opera comică / O voi dormi voi dormi voi dormi voi dormi / pentru toate luminile soarelui / pentru toate aplauzele exasperate / pentru toate malformațiile copiilor soarelui / o voi dormi voi dormi voi dormi voi dormi / pînă la viitorul oraș / pînă la viitoarea amantă / pînă la viitoarea bombă / alergătorul Kotow votează zilnic o lege / alergătorul Kotow sustine interesele majore / alergătgrul Kotow parcurge asudind / distanța de la maică la melc." (Alergătorul Kotow).

Autentic poet existențial format la școala poeziei franceze (influența lui Michaux e evidentă in cultivarea poemului in proză „iluminat" de sorginte rimbaldiană) George Mina inregistrează in poezia sa entropia cotidianului arareori străbătut de razele memoriei integratoare, iluzoriu salvat din inconsistența sa feroce de lumina fulgurantă a Cuvintului : „Cărțile. De unele mă tem. Să citesc cera sau să uit cera ? Bineințeles o iubită. Cum o chema ? N-are importanță. Nu știu despre cine-i vorba. Deci : extrag din memorie. Forceps imprimanta rafalele. Trebuie să ai nervi nu glumă. Apoi te-am văzut lăcrămind. Mirosea a frunze uscate sau ne cotropea flueratul la grămadă al pazniculni de domenii ? Alertat gindesc ; trec la : lecturi pe această temă. Choses"... .....Piș-piș se apropie valetul scrobit. Răspindește impresia supărătoare că știe mai multe. Cu siguranță in ochii lui apătoși s-au stins atitea scene de gen. Despre ce vorbeam ? a, de : viața ; trăită intr-o astfel de succesiune a imaginilor, liniștită, chlorotică, viața va incepe să behăie."... „Eram agil intram pe fereastră te trezeai cu mine-n așternut. Îți spuneam „am făcut-o și pe asta" și tu te stingeai de plăcere. Apoi (mi-am notat in agendă ora ziua anotimpul) am inceput să mor. Iubirile și dungile mai vechi ale pantalonilor devin incerte. Zimții monedelor — mai puțin precisi. Minutarul și-a luat zborul de mult. Doar limba mică mai ticăie : ceva clevetitor monoton arătind in prostie cit de umflat este ceasul."... „Și cum mai cad cuvintele din lumea lor ! Implacabile reci. Incerc să-l ințeleg pe acesta... și el nu se lasă ; imi scapă ; metodic ; cu acea eschivă a lui Arthurocopilul scăpat printre degete cu tifla lui cu tot. Ce rămine de scris ? Doar senzația de cuvint gustul amar : pentru atit suferim. Ca și cind intre noi s-ar fi petrecut ceva, o atingere. Ca și cind El Cuvintul poate fi așa o mreană sau o adiere. Trece prin singe prin țeastă trece. Iată o energie incă necunoscută ! Un impact mă răvășește și mă incalcă : ce-am scris aici este stins ! Durerea-i jucată. Ca o rană adincă se cască tăcerea. Ceva se despletește și-mi apropie de umăr fierul inroșit" (Mont-Joie !, I, II, III, IV. XIV).

Toate poemele lui George Mina din ultimele două volume Aerul teritorial *și* Despre tăcere *au o emisie verbală egală transmițind un interminabil monolog interior, vehement, funambulesc, umil, impregnat de un dolorism inefabil și străbătut de un patetism surdinizat, deghizat adesea in amară autoironie și prețiozitate expresivă, măștile succesive ale personajului liric ascunzind și dezvăluind totodată personajul real torturat de vidul existenței, refugiat, ca intr-o insulă a preafericiților intre coperțile unei Cărți : „deci cum să-mi ucid eu iubita / ..."* (Cărtile fâta, I, II, III, IV).

George Mina este un poet substanțial care nu scrie, ca atiția grafomani din ziua de azi, numai pentru a mai „scoate o carte" ori a mai „face un bănuț", drept pentru care editorii noștri ar trebui să-i acorde atenția cuvenită.

Cezar Ivănescu

Temele poeziei noastre

Urmare din pag. I

al unui tip de relație cu acest real, care, dacă ar fi să-i dăm crezare lui Ortega Y Gasset, odată cu „dispariția" sentimentelor frumoase, a inceput să obsedeze poezia.

Cu toate acestea, după un periplu obositor prin inventarul himerelor, după o „contabilizare" neiertătoare a tot ce a indrăznit să calce teritoriile jocului liber al spiritului — care sint, la urma urmei, temele eterne ale poeziei ? Ele sint, fără indoială, doar citeva (cu mult mai puține decit ne-am putea imagina), care, fără a se retrage, fără a se umbri la soarele antic, medieval ori avangardist, au rămas punuri adevărate probe de incercare pentru conștiința artistului: dragostea, natura, neființa, cosmosul, rămîn teme de aur, teme **olimpice** pe care orice atlet al spiritului visează să le atace, chiar dacă se lasă magnetizat de triplul salt al „electrocasnicelor", de biatlonul „citadinismului", de haltera „ruralismului", de popcele poeziei „concrete", de cursa cu obstacole a „tradiționalismului", etc.

Nu sint inclinat aidoma turnului din Pisa să cred în prăbușirea temelor și nici în posibilitatea de a inventa, la nesfirșit, altele noi. Văd, mai degrabă, temele ca pe niște constante ale spiritului pe care generații după generații le luminează din unghiuri diferite, le aureolează cu o **sensibilitate** unică, irepetabilă. Fiecare temă devine astfel o piatră rară strălucind la mina altei femei. Poetul e destul de șiret (dacă a tras o învățătură din lecția lui Femios) să cinte acea frumusețe prefăcindu-se neatent la strălucirile pietrei-teme, pe care, de vreun secol incoace, a inceput să o descrie aluziv, evitind contactul direct cu luminile ei.

Și astfel, din acest moment, putem spune că **sentimentul** este acela care își alege temele, poetul fiind eliberat din funcția de moașă comunală din sfera cuvintului. Aceasta este singura recompensă primită în schimbul efemerității lui cosmice, iar eu, la rindul rindului meu, am invățat acest lucru de la Nichita Stănescu, Poetul care nu a mai suportat să asiste nașterea cuvintelor pe hirtie.

De altminteri, cea mai mare confuzie se face atunci cind se enunță raportul intre realitate și poezie. Acest schematism de gindire are naivitatea planșelor de la lecțiile de chimie pe care se află scris: hidrogen și oxigen egal apă. După această rețetă nu va ieși nici o picătură de apă sau de poezie, pentru că se ignoră fundalul biografic, afectiv, al fenomenului: temperatura, presiunea, descărcările electrice, etc. Asemenea celor două elemente chimice, realitatea brută nu naște poezie. O posibilă „formulă" presupune o realitate **mediată** prin care inteleg o realitate trecută prin filtre culturale, lingvistice, sociale, afective și care, abia atunci, este virtuală de a „interesa" Poezia. Ceea ce nu este mediat de conștiința poetului constituie o „grefă" pe care Poezia o va respinge, indiferent că este vorba de o realitate intimă ori de una socială, de dragoste sau istorie, de natură ori de sentimente. Poezia trebuie să convingă, nu să aibă neapărat dreptate; să fie **autentică** chiar dacă, prin asta, mai puțin în conformitate cu adevărul tratatelor științifice. Versul nichitastănescian „frunză verde de albastru" este convingător în ordinea autenticității unui sentiment umplut cu cuvinte, iar nu din pricina unui „adevăr", aici sfidat.

În lipsa autenticității, poezia riscă să devină prea pasionată de evenimentul brut, neincărcat de semnificație afectivă, nemediat. Ca și arta actoriei, poezia presupune o exagerare. Ea trebuie să accepte ceea ce teatrul antic producea in mod firesc : măști ale **exemplarității.** Eroi exemplari, sentimente exemplare, conflicte exemplare. În clipa in care poezia și actorul incep să vorbească întocmai ca lumea de pe stradă, atunci publicul, onor, cititor, incepe să părăsească amfiteatrele marmorei sau ale hirtiei lăsindu-l pe creator singur cu măruntele drame ale conservei, ale cafelei, ale podurilor și șoselelor proaspăt inaugurate.

Atunci temele devin schele abstracte pe care se poate construi orice și, tot aici, poezia eșuează în purul fapt divers, riscind ca, odată cu proba timpului, să-l acuze pe creatorul imprudent care, pentru „clipa" epocii literare pe care o trăiește, a uitat că nimic din ce-i omenesc nu îi este străin Poeziei.

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE

Teza „celor două cerneluri"

Înainte de a incheia analiza șirului de idei fumigene emanate de către diversiune, să clarificăm și pe aceea, mai recentă, privitoare la morală. Morala insemna, mai demult, in grupul „Europei libere", o așa-zisă „intransigență etică", o „restituire a demnității", un „eroism" bineințeles disident. Tot ceea ce nu avea legătură cu acestea era respins pe motivul „colaboraționismului" și intervențiile pe tema absenței supărătoare de inițiativă politică a literatului roman deveniseră, intr-o vreme, numeroase. „Tăcerea poltronă" (veștejită de Sanda Stolojan, in „Journal de Genève", 6 nov. 1976), „duplicitatea" pornită, e adevărat, din „nemulțumirea surdă" însă repudiată căci nu ar insemna „acțiune" (Monica Lovinescu, in „Ethos", II, pg. 328) nu păceau diversiunii care dorea pretutindeni acțiune și numai acțiune. Cum însă „acțiunile" nu veneau deloc ori se produceau citeodată in chip cu totul ilar, teza „contestației" trebui să fie reformulată și in locul ei apăru aceea „a celor două cerneluri".

Teza celor două cerneluri se intemeiază pe noțiunea de „duplicitate (vehiculind două limbaje intre care unul este cel adevărat) și a fost emisă in chip programatic de Monica Lovinescu („L'Alternative", nr. 20/ian. 1983) in chestiunea, esențială, a tinerilor. Aceste propoziții s-au reprodus anterior, intr-un alt episod, totuși o adăogire nu este fără insemnătate. Pe scurt, tinărul ar trebui să adopte „o cerneală pentru articolul de ziar și pentru discursul public", desfășurate acestea după „moda langajieră a zilei": cealaltă cerneală ar rămînea pentru operă, sustrasă clipei și adeseori chiar contrară acesteia. Cum însă „proba sloganului" și a adeziunii (e drept, pur formale) s-ar fi făcut, atunci ar rezulta că nimic nu impiedică pe autorul tinăr să publice opera (eliberată de presiunea ideologiei), căci, nu-i așa ?, dovezile de atașament ar fi izbitoare. Această „morală" care uită că adevărata adeziune nu este aceea a declarației pure și simple ci, hotărit, aceea a operei, nu pornea dintr-o inovație de moment, ea fusese, in citeva cazuri, experimentată pe viu, cu bibliografia unor insi care emiseseră declarații trimbițătoare și apoi, ca și cum nimic nu s-ar fi intimplat dezvoltaseră pe aiurea (unii chiar și la „Europa liberă") cu totul alte păreri. Cine ar examina atent contribuțiunile publicate in România de Ion Caraion, V. Nemoianu, N.C. Munteanu etc. ar rămine uimit cit erau acestia de „adaptati", vorba unuia. „la realitate". Un asemenea oportunism, teoretizat, mai apoi, de Ion Caraion care face (in „Insectele tovarășului Hitler") teoria demagogiei (susținind că n-a fost al nimănui ci doar al lui și doar cu el) putea să devină, la momentul potrivit, o tactică activă, intemeiată pe pasivitatea teoriei birocratice a liniștii. Acesta era momentul „duplicității" (cind, adică, disidența fățișă se dovedise inoperantă) și in urmarea acestei necesități s-a configurat și „teoria" pe măsură. Bineințeles că duplicitatea nu este interpretată de diversiune intr-un chip nediferențiat, ea are, cum s-ar spune, grade de operativitate și are in vedere o eficiență de la un moment la altul crescătoare. Mai intii, ea ar fi totuna cu retragerea temporară, cu „tăcerea tactică" asemănătoare cu aceea a agenților adormiți pină la un moment pozitiv cind ar urma să se producă trezirea. „A clădi opera la adăpost de politică" (Monica Lovinescu, in 22 iunie 1984) era o soluție clasificabilă in cuprinderea ideii de „exil intern". Apoi, duplicitatea ar insemna o „participare pur fizică" (cum recomanda cineva, in 1 aprilie 1984), nu o respingere inabilă de teze pe care diversiunea nu le simpatizează. Însă numai cu atit nu se putea face mare lucru și, ca atare, diversiunea a inaintat in programul duplicității active.

În al treilea rind, venea ideea participării elaborate și a înțelegerii doctrinei politice in vederea interpretării ei intr-un chip pozitiv pentru diversiune. „Cel care nu iau in serios propaganda — observa Virgil Ierunca — fac jocul ei" (16 dec. 1984) și de aici ar rezulta că, spre a inainta, era nevoie de introdus, in conținutul doctrinar curent, exact acele corecții care să imobilizeze și chiar să abată tezele ideologice de la semnificația lor naturală. O asemenea rectificare s-a făcut nu o dată atunci cind „imaginea lumii moderne", „inaintate", a fost confundată cu aceea reprodusă de o lirică ironistă și așa-zis citadină, cind realismul epic a fost interpretat in chipul prozei clișeelor, a banalității. Pe tema aceasta, Monica Lovinescu a propus chiar și un curent literar, „le réalisme quotidien": „Soi de colaj hiperrealist, al cărui caracter coroziv se naște din platitudinea voită, din retranscripția naivă a normalității, din această aparență perfect anodină" („L'Alternative", 20/ian. 1983, pg. 73—74). „Ruinarea ironică a continutului prin remarci personale", cum susținea cineva (20 ian. 1985) nu intră intr-o altă categorie, adoptarea superficială a unui limbaj ideologic corectat prin ironie însemnind mai degrabă „secreta fidelitate față de sine insuși decit expresia unei renegări" (20 ian. 1985).

În sfirșit, venea la rind **teoria calului troian,** aflată in legătură directă cu aceea a administrației de valori. Din moment ce doctrina momentului nu mai era, dintr-o asemenea perspectivă, repudiată ci adoptată spre a fi adaptată, rezulta de aici că nici măcar sub raportul prezentei fizice diversiunea nu mai recomanda o îndepărtare de autoritate. Acest tip de acțiune politică era denumită „traiectoria calului din jocul de șah" și consta în susținerea „sfătuitorului independent", „inaintind mascat" în realitatea politică, așa cum făcuse odată dirijorul german Furtwängler (discutia pe această temă — în 20 ian. 1985), care „cu toată tactica lui abilă, se afla de partea cealaltă a baricadei". Această aparență de independență, care este în ultimă analiză duplicitatea pură, nu trebuie luată în serios căci, recunoștea cineva teoretizind „inaintarea mascată", „voința de independență reflectă bineînțeles o poziție politică" (20 ian. 1985).

Acest elogiu al demagogiei, făcut din necesități de moment, nu putea să lase deoparte imaginea literaturii române postbelice, unde un asemenea program trebuia să se verifice spre a fi mai convingător. Pe scurt, intreaga literatură română postbelică ar fi o istorie a duplicității. Duplicitate era dogmatismul ai cărui reprezentanți (zice Monica Lovinescu) nu ar fi luat niciodată „cuvintul ideologic drept un adevăr și nu l-au confundat cu o credință". Duplicitate ar fi literatura evazionismului care, „inainte de a deveni un mijloc de a denunța realul", ar reprezenta un mijloc de a surmonta „realismul impus de ideologie". Acestea și altele ar fi „les ruses des écrivains roumains" („L'Alternative", nr. 20/ian, 1983, de unde am citat). Cu toate acestea, duplicitatea nu e ultimul cuvint al diversiunii, care a schițat, în urmarea reformulărilor recente, citeva scenarii de cabinet privitoare la asaltul ultim asupra culturii românești.

Artur Silvestri

mapamond

A.I.T. 1985 participare, dezvoltare, pace

SEMNIFICAȚII

Un foarte recent și important document a reținut atenția agenților de presă a organizațiilor și organismelor naționale și internaționale, care sînt implicate în acțiuni pentru marcarea corespunzătoare a anului 1985 ca An Internațional al Tineretului. Este vorba despre raportul secretarului general al Națiunilor Unite asupra A.I.T., considerat a fi „pivotul unei strategii pe termen lung", desprinzîndu-se, cu deosebire, importanța dată problemei păcii, acțiunilor specifice și rolul A.I.T. în formarea unor atitudini și luări de poziție semnificative.

„Pacea — se spune în acest document — este o condiție prealabilă a vieții însăși. Dorința de pace este universală, iar responsabilitatea pentru realizarea ei revine tuturor. Tineretul trebuie să se alăture eforturilor pentru a se pune stavilă cursei înarmărilor, de a promova eforturile vizînd mărirea încrederii între state și să orienteze către scopuri pașnice, pe plan economic, social și cultural, multe din resursele consumate acum pentru achiziția de arme... Ar fi de dorit să existe o educație a tineretului în spiritul păcii. Eforturile în acest sens trebuie orientate în ideea unirii tineretului în promovarea și apărarea drepturilor egale ale tuturor ființelor umane și a tuturor națiunilor, de a lucra pentru progresul economic și social, pentru dezarmare, pace și securitate internațională".

Iată o idee dintre cele mai nobile, cu vaste implicații în sistemul educațional, o idee generoasă prin perspectivele sale într-o posibilă și necesară totodată schimbare de mentalitate. Căci, într-adevăr, nenumăratele studii făcute asupra tinerei generații pun în evidență, mai ales în ultimii ani, o apetență către imaginile violenței (literare, filmice, teatrale, etc.), rezultat al unui climat social, în multe zone ale lumii, generator el însuși de instabilitate și violență. Căci educația pentru pace, este, trebuie să fie în primul rînd o educație împotriva violenței, la orice nivel și orice grad. De la cel individual, pînă la cel de grup, pînă la refuzul hotărît al raportului violent extrem care este războiul.

Anul Internațional al Tineretului 1985

Și este profund semnificativ faptul că, acum, peste tot în lume, apar, sub nobila deviză a A.I.T., numeroase și exemplare luări de poziție. Asupra acestei probleme, a păcii, considerată ca vitală pentru existența umană, a altor încă foarte multe aspecte privitoare la locul, rolul și perspectivele tinerei generații. Numeroase mari personalități ale vieții științifice, culturale și politice contribuie prin luări de atitudine, adevărate manifeste ale unei conștiințe politice și umane în acțiune, pe care, în cuprinsul acestei rubrici, le vom prezenta tocmai pentru valoarea lor într-o posibilă cum spuneam, construire de noi și generoase atitudini.

Iată, pentru a reveni la ideea semnificației educației pentru pace, recent am avut ocazia să parcurg un document cu adevărat senzațional : în numărul 3 al revistei „Disarmement", apărută la sfîrșitul anului trecut, sub egida Națiunilor Unite, se publică textul integral al depozițiilor unor mari savanți și oameni de litere și cultură asupra efectelor unui război nuclear. Cu permisiunea dumneavoastră, stimați cititori, voi reveni în cuprinsul altui articol asupra acestei dezbateri internaționale, pentru a nu mă opri astăzi decît asupra unuia dintre participanți. Se numește Carl Sagan, directorul Laboratorului pentru Studii Planetare de la Universitatea Cornell. Citîndu-i depoziția, de excepțional interes, mi-am amintit de un text anterior semnat de el, un text de prezentare al unui studiu clasic despre înarmare și consecințele sale („World Military and Social Expenditures — 1982, Ed. Social Priorities — autor Ruth Leger Sivard). Este un text-simbol, considerat a fi deschizătorul de drum al unei campanii internaționale de reuniune a eforturilor oamenilor de știință și cultură în lupta pentru pace. Îl reproducem, în ideea valorii sale formative pentru sufletul tinerei generații de pretutindeni :

„Văzută din spațiul cosmic, Planeta Terra pare a fi perfectă și liniștită, purtată de steaua ei într-o călătorie care a început acum 4,5 miliarde ani. Dacă privim mai cu atenție lucrurile, descoperim că viața și lumea inteligentă au apărut și au evoluat din această lume și au umplut-o cu o abundentă frumusețe.

Specia cea mai avansată a reușit în numai cîteva secole să creeze minuni tehnologice și este pe deplin capabilă să își asigure necesarul pentru toți cei 4,4 miliarde de membri ai săi.

Dar, privind cu și mai multă atenție, descoperim că marea majoritate a indivizilor acestei specii își duc existența în mizerie și disperare, nereușind să se bucure de împlinirile intelectuale, fizice și spirituale de care ar putea fi capabili. În curînd, se va ajunge la cifra de un trilion de dolari pe an cheltuiți pentru activități militare, trecute, prezente sau viitoare. A fost stocat un arsenal de peste 17 000 unități arme strategice, cu care poate fi distrusă în mod global, toată această dezvoltare tehnologică și poate chiar specia însăși...

Ce ar înțelege din toate acestea un posibil observator extraterestru care nu este implicat sufletește în rezultatele evenimentelor terestre ? Izolați în interese egoiste, nu sîntem capabili de a vedea decît fragmente ale unei imagini totale. Dar dacă am lărgi perspectiva la o scară planetară, am căpăta o imagine extrem de clară cu implicații atît de periculoase încît orice individ capabil de gîndire s-ar simți silit să acționeze".

Iar în cazul Anului Internațional al Tineretului este dorită tocmai o asemenea imagine largă, la scară planetară. Cu toate semnificațiile sale.

Cristian Unteanu

Două gări

El se prezintă „berger et médicine". Ea-l corectează zîmbind ușor : „presque médecin". Entuziast, el se hotărăște să declare adevărul : „Cent pour cent berger, cinquante pour cent médecin". Îi cunosc în București într-o vară fierbinte, pe vremea facultății, rătăcind între liniile de tren din Gara de Nord. Îi ajut să găsească, în ultima clipă, linia pentru Sibiu și pentru că nu avem timp să schimbăm nici cărți de vizită, nici telefoane, nici adrese hotărîm spontan să ne întîlnim peste o săptămînă : „la même heure, la même place". Peste exact o săptămînă — doar cînd ai 20 de ani poți crede că asemenea promisiuni se țin — năvălesc către mine Pasquale : 23 de ani, francez, student la medicină, mai precis la stomatologie în anul IV, un cap imens cîrlionțat à l'Afrique, vorbăreț, cu umor, cu un neastîmpăr evident. Gertrude : 20 de ani, desenatoare, proiectantă într-un atelier, față ovală, desenată sever și suav în același timp, cu o singură linie, plete drepte, abia atingîndu-i umerii, înaltă, subțire, reticentă, nemțoaică. Sută la sută. Sînt soț și soție, elvețieni.

Mai tîrziu, la „Mărul de aur", îmi spun că vin pentru prima oară în România și pentru că mama lui Pasquale este, îmi explică el, desfăcînd spectaculos un arbore genealogic, un fel de nepoată a lui Slavici. Au văzut timp de o săptămînă Ardealul, patria dinspre mamă, căutînd și sperînd să găsească după adrese rămase cît de cît actuale, ceva din familia de odinioară. Pînă la urmă nu se înțelege bine ce au găsit, dar amîndoi, dar în special Pasquale îmi povestește entuziasmat despre Biserica Neagră, despre Arad și despre Maramureșul folcloric, unde-l trimiseseră documentația anterioară, și instinctul, și cine știe ce ghiduri turistice sau sentimentale.

Pasquale este interesant însă nu atît prin biografie, seamănă cu biografia multor colegi care fac, ca și el, medicină. Două semestre este student la stomatologie și apoi vara, ca să aibă de unde plăti taxele, cărțile, laboratorul și mica garsonieră mansardată, raiul fericit cu Gertrude, Pasquale este, vara, de patru ani de zile, „cioban" în frumosii Alpi elvețieni. Are o vitalitate debordantă, o lipsă de complexe vizavi de muncă — munca lui din Alpi — care-mi spune multe despre calitatea lui, despre ambiție. Proiecte : vrea să fie un medic mare. În același timp scrie proză. Gertrude face muzică și pictură, el este mult mai pasionat în privința literaturii. Cunoaște literatură franceză și, cine știe prin ce filiații, spaniolă și destul de puțin literatură română. Ne promitem cărți și un timp chiar reușim să schimbăm cărți, discuri și mai ales rămîne această întîlnire pe care n-am mai putut-o repeta vreodată.

Am cunoscut, cum e firesc, mulți tineri scriitori sau publiciști din alte țări, în relații oficiale care s-au transformat în prietenești dar niciodată nu mi s-a părut mai semnificativă vreo întîlnire decît aceea întîmplătoare de pe peronul Gării de Nord. Atît de caldă, atît de impresionantă dorința extraordinară de cunoaștere și, nedisimulată, prietenia acestui tînăr francez și a acestei tinere nemțoaice cu pașaport elvețian. De ce mi-am amintit de ei tocmai în anul acesta, — **An Internațional al Tineretului** — cînd atîtea situații mult mai sintetice, mai semnificative prin densitate de fapte și idei puteau să-mi servească pentru această temă ? Cred că datorită faptului că spontan și neoficial poți să vezi la tineri de pretutindeni mai mult decît la alte vîrste o trăsătură comună, surprinsă excelent în deviza acestui an : **„Participare — Dezvoltare — Pace".** Nici unela dintre vîrste nu-i este mai proprie tendința de participare. Nici unei vîrste nu-i este mai proprie dorința de dezvoltare. Nici unei vîrste, care este a dragostei, nu-i poate fi mai aproape dorința de pace. Istoria literaturii române conține o pledoarie a participării prin tinerețea creatoare. Capodoperele literaturii noastre naționale au fost scrise la această vîrstă : vîrsta Eminescu. O participare de ideal, de talent, de forță, de prietenie, de umanism sînt datorii moștenite de tînăra generație de scriitori care sînt colegii de generație ai tuturor celor ce vor prietenie, pace, participare, dezvoltare, afirmare.

Despre pace se poate vorbi în felurite feluri, în felurite limbi dar am văzut o expresie a ei într-o modalitate care nu mai are nevoie de traduceri. Mă aflam pe peronul unei alte gări, la Sofia, și înainte de a ne spune toate cuvin-

Claudia Șerban : „Flori"

tele de bun rămas, un tren, care a oprit în stație, a lăsat ca prin ușile deschise să se prăvălească pe peron un eșalon de cîteva sute de băieți tineri, exploziv, vitali, care duceau într-o mînă o minusculă sau mai mare valijoară de lemn vopsit, cu lacăt la vedere, încercînd să se împrăștie în aceeași clipă nu în toată gara, ci parcă în toată Sofia. Erau veseli și în răstimpuri strigau sacadat același cuvînt slav pe care nu l-am înțeles. Ce strigă ?, am întrebat eu pe colegii mei de la ziarul de tineret din Sofia. **Liberarea**, au zîmbit ei cu nostalgie, făcuseră și ei armata și, ca și tinerii din Gara de Nord, au alergat și ei din tren strigînd **liberarea** cu același entuziasm, cu aceeași dorință de viață și pace ca băieții aceștia care știau că trebuie să servească și patria și pacea cu aceeași dragoste. O dragoste fără traducător.

Mariana Brăescu

JORGE ONETTI

(Uruguay)

Cînd, în anul 1965, volumul de povestiri „CUALQUIERCOSARIO" a lui Jorge Onetti a obținut premiul pentru proză la concursul „Casa de las Americas" de la Havana, autorul său era literalmente necunoscut. Cîteva povestiri scurte îi mai apăruseră în 1958 la Buenos Aires, dar într-un volum colectiv. Astăzi, scriitorul uruguian ne oferă o literatură originală și modernă, cu o sensibilitate critică ascuțită și, în același timp, de o înțelegere perspicace a vieții și caracterelor umane care populează marile orașe situate pe țărmurile fluviului Rio de la Plata.

Cu mijloace stilistice abile, cu un umor prudent și cu o pătrundere sagace în resortul complicatei mașinării sociale, Jorge Onetti a construit una din cele mai promițătoare pagini ale generației tinere a Uruguayului, profesînd, în același timp, și o strălucită literatură militantă.

mușchii

Nu vreau să fiu un încrezut, dar cîteodată, cînd ne oprim cu echipa departe de orice localitate, și este noapte, îmi place să mă opresc asupra unor probleme.

Îmi reamintesc de acele afișe colorate ce se găsesc atîrnate pe toate zidurile din stațiile de servicii, din care nu înțeleg de fapt mare lucru, deoarece nu știu să citesc, și despre care se spune că sînt zugrăviri ale Patriei, adică ceva ce arată ceva.

Amintirea aceasta îmi producea risete, pentru că mi se părea un lucru copilăresc, și ziceam : „vînd grădinarilor castraveți ?" Credeam că după atîția ani de colindare a drumurilor, parcurgînd adevărata hartă a țării, știam totul.

În nopțile din urmă mă gîndeam la toți oamenii cu obrazul subțire care văd în aceste zugrăveli numai frumusețea și găsesc totul la locul lui și care cred că a colinda țara nu este altceva decît o simplă plimbare. Și rideam din toată inima.

Dar, a gîndi este întotdeauna un lucru cu două tăișuri, și într-o noapte izbucni răsmerița în mine. Nu ne găseam departe de oraș, dar era imposibil de mers pe jos, deoarece ploua foarte mult. Eu doream să fiu alături de vreo femeie, și precum am spus, era imposibil fiindcă ploua mult chiar înăuntrul cortului. Afară, în schimb, era de-a dreptul potop.

Pe deasupra nici nu puteam dormi și atunci înșiruiam în gînd toate femeile pe care le cunoscusem cîndva și se făcea cum că le număram în șir, ca pînă la urmă să adorm.

În acest timp, mașinile treceau pe șosea, lovind apa cu toată puterea lor. „La naiba — spusei — cu o mașină mă voi duce pînă la oraș și astfel va lua sfîrșit priveghiul". Noi cei din echipă nu avem mașini la dispoziție și autocamioanele care ne aduc pietrișul rămîn peste noapte lîngă depozitele fiecărei localități.

Mi-am pus o prelată pe mine și am urcat pînă la șosea cu intenția de-a merge în picioare goale.

Trecu un autocamion-cisternă pentru lapte, împroșcind în toate părțile. Mi-ar fi făcut plăcere să mă ia, însă nu a oprit. I-am trimis niște injurături, fără pic de răutate, și adevărul este că am avut noroc. Peste cîteva clipe mă luă o altă mașină.

Automobilul mirosea a tutun proaspăt și a parfum. M-am simțit foarte bine stînd în partea din față a mașinii. Tipul care conducea era foarte potrivit pentru a petrece cu el mult scurt timp. M-a servit cu țigări și cu o bună cantitate de rachiu din trestie de zahăr și cu whisky dintr-o sticluță turtită îmbrăcată în piele.

Omul avea chef de vorbă și căuta să mă provoace. Cînd a aflat că eu eram din aceia care astupă hîrtoapele, începu, mai în glumă, mai în serios, cu critic. Mai exact, critica guvernul deoarece încasa impozite nepermise de mari. „Vezi d-ta — i-am spus — eu plătesc impozite numai pentru țigări și pentru băutură, și cu toate astea sînt la fel de nepricopsit".

Tipul o ținea întruna că, probabil, acoperim gropile cu bomboane, deoarece orice apă împrăștia ușor umplutura : că ar fi fost mai ieftin dacă nivelarea era lăsată pe seama vînturilor, și că am putea cumpăra cu bani economisiți niște tancuri cisterne, și alte multe lucruri de felul acesta.

După aceea, începu să se plîngă de muște, de acele muscuțe care loveau geamul din fața mașinii, atrase de lumină. În clipa asta tresar speriat, deoarece o persoană se ridică brusc de pe scaunul din spate, fără să fi știut de prezența ei acolo, și care la rîndul ei a fost surprinsă de prezența mea. Era o fată blondă, care dormise tot timpul.

Au vorbit între ei despre vremea rea și despre timpul care a mai rămas pînă la destinație. Tipul nu a mai spus apoi nimic, pînă-n clipa în care m-a lăsat în oraș.

Eu mă simțeam înțepenit și am intrat într-o bodegă și am cerut un rachiu. Am rămas nemișcat, ascultînd ca un idiot cum ploua afară, negîndindu-mă la nimic, privind mușchii cum dansau pe tabla de cositor. Ceva fierbea în creierul meu, în stomac și în picioare.

„Se coace ceva" — mi-am spus și am mai cerut un rachiu.

Un bătrîn, în fața mea, făcea diverse strîmbături în compania unei carafe de ceai mate neîndulcit. Mă apucă rîsul în clipa cînd mi-am dat seama că eu eram acela, reflectat într-o oglindă.

„Nu sînt bătrîn — am spus. Nu, sînt sigur de asta".

Totuși, acolo mă găseam, reflectat în oglindă, și acesta, era mai în vîrstă ca mine și am ajuns să gîndesc că, cu toate că „motorul" meu era în bună stare, totuși greutățile vieții mi-au încrustat multe cute pe obraz, mai multe decît mă așteptam.

Atunci mi-am zis : „Douăzeci de ani". Și asta spune totul, deoarece doream să zic douăzeci de ani astupînd gropile cu pietriș pentru Departamentul Drumurilor. Douăzeci de ani, și șoselele betonate nici gînd de a fi construite. La început a fost o chestie de zile, după aceea de luni, de ani și în sfîrșit de alegeri prezidențiale. Însă alegerile treceau și șoselele continuau să moară la puțini kilometri de capitală pentru a se transforma în „drumuri ameliorate".

Eu sînt unul din cei care ameliorează drumurile.

Cu toate că nu o doresc, sînt totuși un complice. Cunosc fiecare groapă și-mi amintesc de ea. Am recunoscut prin forma lor toate gropile pe care a trebuit să le astup pentru a doua sau a treia oară. Și mi-am zis : „Un om trebuie oare să aibă capul plin numai de gropi ?" Cînd stau de vorbă cu zidarii, îi invidiez, și gîndesc că ei pot să se laude : „Eu am construit casa asta". De asemenea și cei care lucrează la șoselele betonate pot să zică : „Această porțiune de drum am făcut-o eu".

În schimb cu ce mă pot lăuda eu ? Cum că această groapă în formă de scroafă culcată am astupat-o eu? Nu, nu pot spune lucrul acesta.

Aș oferi un braț în schimbul posibilității de a face o șosea. Nu o șosea oarecare, pe unde să treacă tipi ca acela care m-a adus la oraș. Nu. O șosea ca tovarășii mei, ca mine. O șosea care să ducă în toate locurile unde este nevoie, care să se întretaie cu o mulțime de alte șosele asemănătoare și din care să se ajungă la o alta. Și, bineînțeles, drumuri bine construite.

Atunci m-aș putea stabili liniștit într-o localitate oarecare și m-aș însura.

Cînd m-aș fi dus la oraș cu copiii, le-aș fi putut spune : „Acest drum l-am construit eu". De asemenea, le-aș fi putut răspunde cu plăcere la o sumedenie de întrebări pe care mi le-ar fi pus ei. În situația de acum pot să am copii ?

Și la construirea șoselei să nu vină inginerul și intendentul să-mi pretindă ca drumulețul să ajungă pînă la vila lor.

Ne-am ghida numai după culoare, după miros, după zgomot. Cînd aroma îndepărtată a strugurilor în pîrg va ajunge pînă la nasurile noastre, vom merge să vorbim cu țăranii pentru a deschide traseul. Atunci drumul va fi durat în inima fructelor și strugurii se vor rostogoli îndată pentru a face explozie în toate circiumile.

Și așa cu toate cele. Cu grîul și cu cartofii și cu cătunele pierdute printre stînci și noroaie.

Se spune că există o țară unde drumurile duc pe oameni acolo unde vor. Aici nu duc nicăieri. Sînt pustii.

Dacă noi toți, cei de la Departament, ne-am pune de acord, am putea obține ceva. Însă tovarășii sînt tineri, se cred nemuritori, și nu se gîndesc la aceste lucruri.

După douăzeci de ani, vor gîndi ca mine, însă pînă atunci eu voi fi pleznit de necaz, știind că aici nu se poate întîmpla nimic. Nimic, și nici drumurile nu pot duce nicăieri.

Luna trecută un tip, cu o motocicletă, și-a frînt gîtul. Neghiobul a dat peste o groapă prost astupată. Atunci toți au început să gîndească și să spună lucruri triste și chiar importante. Însă nimeni nu căuta să-l readucă la viață pe tipul ăla, nimeni nu căuta să-i gonească mușchii ce-i intrau în nas.

Ce se poate întîmpla dacă facem grevă ? Nimic. S-ar interesa de noi după doi ani. Însă dacă — de exemplu — fac grevă șoferii de pe autocamioane, atunci este cu totul altceva. Ei au putere. Ei nu fac lucruri care rămîn, nu pot arăta nimic din ceea ce fac, însă, cu toate că drumurile nu se mișcă, șoferii parcurg șoselele și dau impresia de mișcare și din cauza asta sînt necesari.

Sînt la fel ca și vînătorii : cunosc ascunzișurile, peșterile, cărările ascunse și sînt șireți. Mîncînesc ceva ce există. Nu ca hîrtoapele, care nu sînt nimic.

Dar ocupația asta de a astupa gropile trebuie să ia sfîrșit. Cineva trebuie să vină și să spună: ajunge.

Atunci eu îi voi spune : „Să pornim !"

Cu toate că omul va cunoaște de mai înainte foarte bine răspunsul, mă va întreba cîntărindu-mă din ochi : „Unde și pentru ce ?"

Unde vom putea face altceva. Ceva care va putea fi arătat fiilor noștri, pentru ca ei să continue opera și să o arate și ei mai departe, cu mîndrie la o ceată de trei sute de nepoți.

Și pentru ce ? Pentru ca mușchii să nu ne scoale cu noaptea-n cap. Dacă nu le vom învinge, unindu-ne, se vor uni ele. Mușchiulețele omului care m-a condus cu mașina și cele care stăteau pe nasul motociclistului și acelea care dansau pe tabla de cositor și beau picăturile de rachiu murmurind murdării în timp ce continua să plouă. Se vor uni pentru a ne prinde între pinzele și hîrtoapele din capetele noastre și vom naște viermii lor.

Toate acestea le gîndeam cînd oglinda din bodegă mi-a reflectat figura îmbătrînită și atunci am spus : „Ajunge !" Și am fugit prin ploaie.

Prezentare și traducere de Esdra Alhasid

REVISTA STRĂINĂ

● Un film al lui Satyajit Ray a atras din nou atenția asupra marelui roman al lui Rabindranath Tagore, **Casa și lumea,** publicat pentru prima oară în 1915. Tradus din nou în limba franceză, el a fost editat de editura Payot, cunoscînd un amplu succes. Tematica romanului are în vedere vremurile tulburi ale unor radicale mutații în concepția indiană asupra istoriei și condiției umane. O prezentare publicată de Payot menționează următoarele : „Povestire pe trei voci care se întretaie și își răspunde ; o istorie de dragoste centrată asupra unui tulburător portret de femeie, această carte este încă surprinzător de modernă..." De fapt, „melodia" tristă a romanului lui Tagore reface „explozia" unei familii tradiționale, sub impactul ideilor moderniste și al „zgomotelor" violente din agitațiile sociale, transformîndu-se într-o plîngere haotică a unui trecut imposibil de restaurat.

● Cartea lui Paul Hoffmann, **O, Vatican,** apărută anul trecut la Paris, continuă să solicite atenția presei de mare tiraj. Autorul este un corespondent al ziarului **New York Times** la Roma, unde a petrecut ani mulți de documentare asupra structurii și moravurilor din minusculul stat religios. O prezentare recentă a cărții evidențiază următoarele : „Autorul creionează portrete vii ale suveranilor pontifi, «monarhi absoluți» în fruntea statului Vatican, precum și ale membrilor guvernului acestui stat, ale cardinalilor din Curie. Nimic nu-i scapă (...) Observator abil și foarte bine documentat, Paul Hoffmann ne oferă în această lucrare «o viziune oarecum insolentă a Sfîntului Scaun»".

● Marele dramaturg spaniol, Arrabal, publică o carte stranie și incitantă în același timp, **Șah și mituri.** În general, literatura sa este plină de enigme și de o problematică ce frizează țesătura de determinări oculte ale lumii. Așa cum spunea despre el Jorge Luis Borges : „Regele fragil, Nebunul oblic, Regina încăpățînată, Turnul direct și Pionul răutăcios nu știu că mîna anume desemnată a jucătorului le guvernează destinul. Dar... jucătorul este el însuși prizonier, o forță mult mai mare îl face să se miște, iar acesta la rîndu-i mută piesa". Cartea la care ne referim pornește de la cronicile scriitorului, publicate în revista **Express,** prin care a încercat să-și convingă cititorii asupra virtuților neobișnuite ale jocului de șah, un „joc divin".

● O amplă lucrare dedicată lui Wilhelm de Orania publică Roger Avermaete în seria „Biografii" a marii „Biblioteci istorice" de la Payot. Autorul este profesor la Institutul superior de arte frumoase din Anvers, un cunoscut romancier și critic literar din Belgia. Studiul său se citește ca un roman de aventuri, evocînd lupta eroică pe care Wilhelm de Orania o angajează cu cel mai puternic suveran din Europa timpului său. Tăcutul Wilhelm, înconjurat numai de o mînă de adepți, a distrus pentru totdeauna marele imperiu spaniol, iar astăzi este figura istorică cea mai celebrată în Țările de Jos, un campion al luptei pentru libertatea neînfricatelor popoare din acea parte a Europei.

● Aflat, dacă nu ne înșelăm, la prima lui carte, Jacqui Chemouni publică în colecția „Science de l'homme" o monografie dedicată lui **Georg Groddeck, psihanalist al imaginarului.** O prezentare a cărții sugerează următoarele : „Personalitate excepțională, ridicat de Freud la rangul de discipol, prieten intim al lui Ferenczi, Groddeck ocupă în mișcarea psihanalistă un loc fără egal. El a creat o operă originală «pe» baza cuceririlor definitive ale teoriei, fără a micșora prin ceva sau a șterge ceea ce era esențial în descoperirile lui Freud. Din acest punct de vedere, se poate într-adevăr vorbi de «psihanaliză specifică groddeckiană». Pe lîngă relațiile cu Freud și cu unii dintre discipolii săi, pe lîngă originalitatea gîndirii sale (...), această carte încearcă, printr-o continuă confruntare cu opera lui Freud, să distingă semnificația metodei lui Groddeck și să-i prelungească bogățiile".

● George Clare reprezintă de fapt o anglicizare a numelui lui Georg Klaar, un descendent al ilustrei familii vieneze, care, publică „saga" înaintașilor săi, cu titlul **Ultimul vals la Viena, Distrugerea unei familii, 1842—1942.** Tradusă din engleză de J.P. Grasset, lucrarea cunoaște un succes răsunător la Paris, datorită stilului de cronică romanescă și a problematicii sale pasionante. Autorul „povestește" cum a fost decimat un întreg mediu de cultură central-europeană : „El ne relatează cu un minunat simț al humorului și cu o rece clarviziune tot ceea ce a însemnat copilăria sa, înconjurată de părinții pe care îi descrie cu slăbiciunile și măreția lor, precum și de bunici, între care domină Julia, adevărată «matriarhă» a familiei, și de alte rude tandre. Este o poveste familială, dulce-amară, în care îl vedem pe Georg cum crește confruntat cu tensiunile adolescenței, iar în contrapunct avem cronica declinului și a degradării Europei austriece. Apoi, dezlănțuirea nazistă, încă mai violentă în Austria, decît în Germania. Georg și părinții săi reușesc să fugă. Devenit în cele din urmă George Clare, tînărul se angajează în armata engleză și reușește să supraviețuiască alor săi, părinților arestați în Franța și deportați..." Un destin marcat de „ciuma brună" care invadase Europa acelor ani.

● O lucrare editată de un colectiv sub conducerea lui Christian Küchli, **Pădurile și omul,** reunește în sumarul său cîteva prestigioase nume ale științei silvice, F.H. Schwarzenbach, Charles, von Büren, Michael Bariska, Duri Konz și Christoph Vollenweider. Christian Küchli este el însuși inginer silvic și un cunoscut jurnalist de specialitate. Interesant este faptul că lucrarea se adresează unei largi categorii de cititori : „Este o prezentare completă a ecosistemului pădurii și a relațiilor sale cu omul. Cele șapte capitole, scrise sub formă de reportaje, țin cont de ultimele descoperiri ale științei și ale cercetării, abordînd probleme de actualitate (distrugerea pădurilor tropicale, ploile acide, vîntul avalanșele, ciupercile, etc.), propunînd unele soluții. Această carte se adresează unui public larg, dar dincolo de persoanele care se interesează într-un mod general de soarta pădurii, fiecare capitol privește în special anumite categorii ale populației : muzicieni și factori de producere a instrumentelor muzicale, arhitecți și specialiști ai construcțiilor în lemn, biologi, vînători, școlari, ecologi responsabili de anumite amenajări în teritoriu, chiar și simpli amatori de ciuperci..." O carte excepțională !

SPORT

Pălărie de primăvară

Înaintea meciului cu turcii, care vin de pe Riul Diavolului, cum i se mai spune Bosforului, am ținut să ne confruntăm, amical, cu polonezii. Și la seniori și la tineret. Pe mine mă interesează partida de la Sibiu, intrucît acolo, sub polițele de crini și șuvoaiele de lumină ce curg dinspre Rășinari, Mircea Lucescu și-a verificat teza, principiile, ascunzișurile și, inclusiv, dușmanii, prietenii și lingăii. Fără de ei nu se poate, zice-se. Și el, umblat prin lume, n-avea haz să aștepte laude din cer. Le plătește — și pe cele ce i se cuvin, dar mai ales pe cele care sînt pronunția de-andoaselea a adevărului. N-am fost la Sibiu (ah și ce dor mi-e uneori de Piața vinului, Piața armelor, restaurantul Bufnița, Mărginime și mere domnești în obrazul fetelor) ; n-am putut să merg ; știu ceea ce s-a întîmplat acolo doar din transmisia radio (sursă îndoielnică). Se striga la radio, și se scrie în ziarul „Sportul" (a doua sursă fără mari acoperiri) că această partidă a fost un test util, un fapt grăitor, o desfoliere a talentelor, o încheiere a migrației răului în imperiul binelui, un steag atîrnat la frontieră cu lăstunii, o neîncredere în așteptările prea lungi, și încă vreo sută de coți de mătase, taftă, satin alb, borangic, deceniul liliacului, eghileți, broderii aurite, aramă de trompetă, călcîi invulnerabil — totul înghesuit în margine de nărav balcanic, lene, covor scuturat nu de praf, ci de liniile de mărgăritar ale desenului, adunare pe os, pe tablaua cu susan, pe haimanalîc, pe bigi-bigi, pe „las' c-o să iasă", pe maidan fumat în tutun de bălegar, pe asta-i viața, ține, bine, nu, vom fura altă cloșcă de pe alte ouă de vrabie pestriță, important e să ne dăm mari din cînd în cînd și cumplit de loviți în aripă atunci cînd unii încearcă să ne scobească de gîlcile ascunzînd mînciuni, irozi, dumicați de aur, vomă de argint, dispreț cristalin, frămături de prescură, guturai de popă tuns și altele cite se mai pot îngrămădi într-un gîtlej ordonat să-și servească stomacul. Să fim cu mîna pe ramura mestecenilor din Dumbrava Sibiului : acest meci n-a fost un test util ; a fost o reeditare a unei dezamăgiri. Lucescu, indiferent că Ghițulescu, la radio, evoca mereu Lisabona și nici măcar o singură dată un orășel anonim din Bulgaria, în acest an a chemat în lotul național aproape vreo optzeci sau o sută de persoane și vreo numai cinspe-șaispe fotbaliști. Păi ce vrea de la noi ?! O să ne spună că el mizează în permanență pe un nucleu de 5—6 jucători de mare forță. E adevărat, dar e și trist. Pot să-i spun și eu că un grec îmi zicea : ficiorile mele e nebune, vor la luna lu tomna pălărie de primăvară... În ajunul marilor furtuni, nu cantitatea naște calitate ! Trebuia s-o știe de mult. Și ca să afle că nu-i doresc rău, vreau să-i aduc la cunoștință un proverb canadian : cînd luna martie începe ca un miel sfîrșește ca un leu ; Lisabona e fagurele care ne trebuia și nu ne trebuia, Sibiul e junghiul de care n-aveam în nici-un caz nevoie. Nici măcar sub formă de glumă. Eu cunosc foarte bine jucătorul român : se scutură greu de ghiuleaua pe care singur și-a legat-o de picior. Miercuri, trag nădejde să fiu la Craiova. Să fiu acolo, să cîștigăm și să acopăr mînia vorbelor de azi cu adumbrirea florilor de primăvară. Voi fi fericit să-l laud pe Lucescu. Dacă nici acum...

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Gheorghe Suciu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII